

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
«ІРПІНСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ КОЛЕДЖ»**

***МАТЕРІАЛИ МІЖВУЗІВСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ***

***«Василь Сухомлинський у діалозі із
сучасністю. Творча спадщина педагога у
вітчизняному і міжнародному вимірах»***

21 лютого 2019 року

м. Ірпінь

Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції «Василь Сухомлинський у діалозі із сучасністю. Творча спадщина педагога у вітчизняному і міжнародному вимірах» // Зб. наук. пр. / Редкол.: Н.В. Ільченко (голова) та ін. – Ірпінь, 2019. – 119 с.

Рекомендовано до друку методичною радою.
Протокол № 8 від 27 лютого 2019 р.

Редакційна колегія: Н.В. Ільченко, А.Г. Заболотна,
О.І. Погоріла, В.І. Березовський.

У збірнику надруковані доповіді учасників Міжвузівської науково-практичної конференції «Василь Сухомлинський у діалозі із сучасністю. Творча спадщина педагога у вітчизняному і міжнародному вимірах».

Матеріали конференції висвітлюють питання за такими напрямками: основи педагогічної майстерності за В.О. Сухомлинським; актуальність ідей В.О. Сухомлинського про формування і збагачення культури викладача в умовах реформування освіти; актуальність проблеми виховання в контексті педагогіки В.О. Сухомлинського; особливості застосування творчих здобутків В.О. Сухомлинського в закладах вищої освіти.

Матеріали збірника подано в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат та інших відомостей. Матеріали відтворюються зі збереженням змісту, орфографії та синтаксису текстів, наданих авторами.

Видавничий центр ВП НУБіП України „Ірпінський економічний коледж”
08200, м. Ірпінь, вул. Гагаріна, 9.

ЗМІСТ

Секція I. ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЗА В.О. СУХОМЛИНСЬКИМ

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	6
<i>Заболотна Алла Григорівна</i>	
ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	10
<i>Іванова Світлана Дмитрівна</i>	
ІДЕЇ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В РОБОТІ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ	13
<i>Козлова Марина Миколаївна</i>	
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЗА В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ	16
<i>Матійко Оксана Володимирівна</i>	
ОСОБИСТИЙ БРЕНД ПЕДАГОГА КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОРАД ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО	20
<i>Хлонь Ірина Вікторівна</i>	

Секція II. АКТУАЛЬНІСТЬ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ПРО ФОРМУВАННЯ І ЗБАГАЧЕННЯ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

ЗНАЧЕННЯ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ДЛЯ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	23
<i>Маляр Оксана Петрівна</i>	
АКТУАЛЬНІСТЬ ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА	26
<i>Манзюк Тамара Степанівна</i>	
РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА З ПОЗИЦІЙ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	29
<i>Путро Алла Олексіївна</i>	
ПЕДАГОГІЧНІ АКСІОМИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	32
<i>Середа Анастасія Вікторівна</i>	
ЗАКОН УКРАЇНИ “ПРО ОСВІТУ” КРІЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО	35
<i>Ткаченко Аліна Олександрівна</i>	
САМООСВІТА У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗА В.О. СУХОМЛИНСЬКИМ	38
<i>Чернега Ірина Григорівна</i>	

Секція III. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ОСВІТІ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ	43
<i>Вдович Валентина Григорівна</i>	

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ	45
<i>Зіміна Юлія Андріївна</i>	
РАЗ ДОБРОМ НАГРІТЕ СЕРЦЕ – ВІК НЕ ОХОЛОНЕ	
<i>Куделя Оксана Олексіївна</i>	48
ВИХОВАННЯ ЛЮБОВІ ДО РІДНОГО КРАЮ ЗА В.О. СУХОМЛИНСЬКИМ	
<i>Олійник Ганна Анатоліївна</i>	50
РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ - СКЛАДОВА ТЕОРІЇ ВИХОВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ	52
<i>Павленко Олександр Іванович</i>	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ПРИ ВИКЛАДАННІ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	54
<i>Перит Валентина Володимирівна</i>	
ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ НАВЧАННЯ В ПРИРОДІ: ПОГЛЯДИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО	59
<i>Петрова Ольга Миколаївна, Бусленко Галина Михайлівна</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ ВИХОВАННЯ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА ЗАНЯТТЯХ ІСТОРІЇ	64
<i>Підгурська Ілона Сергіївна, Медведь Тетяна Миколаївна</i>	
ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ЯКОСТІ КУЛЬТУРНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ	66
<i>Пундик Ірина Олександрівна, Савченко Світлана Олексіївна</i>	
ІДЕЇ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО	69
<i>Русіна Неля Григоріївна, Люльчик Вадим Олександрович</i>	
РОЛЬ СЛОВА У ДУХОВНОМУ СТАНОВЛЕННІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	
<i>Федоровська Оксана Олександрівна</i>	73
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО	75
<i>Фреяк Галина Борисівна</i>	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО: «ДАЙТЕ ДИТИНІ РАДІСТЬ РОЗУМОВОЇ ПРАЦІ, РАДІСТЬ УСПІХУ В НАВЧАННІ»	78
<i>Юхимчук Юлія Петрівна</i>	
ФОРМУВАННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО	80
<i>Черненко Людмила Борисівна</i>	
АКТУАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДО СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ	84
<i>Шаперчук Степан Віталійович</i>	

Секція IV. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДОБУТКІВ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЗАСТОСУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДОБУТКІВ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ»	89
<i>Баланюк Леонід Миколайович</i>	

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДОБУТКІВ О.В.СУХОМЛИНСЬКОГО В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ	95
<i>Іваненко Надія Валентинівна</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗДОБУТКІВ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	97
<i>Івкова Наталія Миколаївна</i>	
ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ ЗА ПЕДАГОГІЧНОЮ СПАДЩИНОЮ ВАСИЛЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА СУХОМЛИНСЬКОГО	100
<i>Махотка Тетяна Вікторівна, Косенчук Наталія Петрівна</i>	
ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У КОЛЕДЖІ	
<i>Рибка Наталія Василівна</i>	104
ПОГЛЯДИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ	106
<i>Сагайдак Ірина Петрівна</i>	
ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ РІЗНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СВІТЛІ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО	110
<i>Скуратівська Галина Степанівна</i>	
ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА СУХОМЛИНСЬКОГО У ВИХОВНІЙ РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ	113
<i>Тищенко Світлана Георгіївна</i>	

Секція I. ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЗА В.О. СУХОМЛИНСЬКИМ

Заболотна Алла Григорівна, викладач-методист,
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Процеси демократизації та гуманізації суспільства, приєднання України до Болонського процесу та інтенсивний розвиток інформаційних технологій ставлять перед сучасною освітою вимоги формування нового типу особистості, здатної критично сприймати інформацію, самостійно аналізувати, знаходити шляхи оптимального розв'язання проблем.

Важлива роль у вирішенні багатьох проблем в освіті сьогодні вбачається саме у формуванні критичного мислення особистості як ціннісної якості сучасної людини. Здатність критично мислити є важливою якістю і вмінням, бо це не просто мисленнєвий процес, а мислення, яке формує позицію, духовність особистості; воно є не тільки наслідком демократизації суспільства, а й важливою умовою її поступу. Проблема формування критичного мислення піднімалась у різні епохи і посідала належне місце. Ще Конфуцій говорив: «Навчання без міркування - марна праця». Традиційна система передачі знань від учителя до учня, від викладача до студента не зможе дати відповіді на питання, які ставить сучасне життя. Тому вихід вбачається у відомій істині: навчати людину вчитися.

У педагогічних працях Василя Олександровича Сухомлинського саме поняття «критичне мислення» не зустрічається. Проте педагог-класик ставить до вчителів і всіх, кому держава довірила найцінніше – своїх майбутніх громадян, такі вимоги, як формування особистості людини третього тисячоліття; виховання у сучасного молодого покоління здатності мислити, думати, а не просто запам'ятовувати та накопичувати знання. Ось що має стати, на його думку, одним із напрямків роботи школи двадцять першого століття.

В.О. Сухомлинський вважав бідою освіти те, що основні зусилля учня «ідуть на пасивне отримання знань – запам'ятовування готового, розтлумаченого вчителем, заучування із підручника» [3]. Основні розумові сили мають направлятися на осмислення, а не на запам'ятовування. В.О. Сухомлинський закликав вбачати кінцеву мету процесу навчання не у нагромадженні знань. Останні, за словами педагога, мають виступати інструментом, який дасть змогу свідомо робити нові кроки в пізнанні навколишнього світу. Людину, яка б усе життя ефективно мислила, прагнула до пізнання нового, до саморозвитку своєї особистості та самоосвіти протягом продуктивного періоду життєдіяльності, необхідно вчити думати ще до того часу, коли вона прийде до школи, тобто з дошкільного віку.

Ефективним засобом формування позитивного ставлення до розумової праці Учитель вважав «уроки мислення». «Уроки мислення» – це сприймання навколишнього світу, і аналіз явищ, і знаходження причинно-наслідкових зв'язків, і, звичайно, – здобування

знань, таких необхідних для створення нової думки. «Уроки мислення» Василя Олександровича мали на меті формувати саме ті якості особистості, про які в останнє десятиліття так активно заговорили вітчизняні вчені–дослідники проблеми критичного мислення.

Цінні ідеї В.О. Сухомлинського щодо формування критично мислячої особистості знаходимо і у діяльності організованих ним вечорів Юних мислителів, де в дискусіях на рівних брали участь вчителі та учні. Вечори Юних мислителів давали можливість учневі аналізувати життєві явища та ситуації, оцінювати власну думку та думку інших, відстоювати свої погляди. «Ми були щедрі на факти й скупі на узагальнення, – говорив Василь Олександрович. – Найцікавіший виклад для підлітка той, в якому не все доведено, ми викладали факти, пропонуємо підліткам проаналізувати їх, узагальнити» [2]. Це і є, на думку видатного педагога, бурхливим, емоційно насиченим періодом мислення людини. Підліток своєю розумовою активністю прагне не лише показати, що він думає, висловити свої погляди, але і впевнитися у правильності сформованих у нього переконань. Він бажає мати свою думку, і це часто приводить до того, що, не зваживши правильності, підліток намагається відстоювати її. І це ще раз наголошує на необхідності розвитку критичного мислення особистості на всіх вікових етапах. У старших класах найважливіше місце відводилося методам навчання, в яких В.О. Сухомлинський виявляв такі риси розумової праці:

- 1) застосування раніше набутих знань і вмінь для «добування» нових знань; самостійний аналіз фактів, предметів, явищ із цією метою;
- 2) самостійне вироблення вмінь застосовувати знання, набуті на уроці; формування, розвиток, поглиблення потрібних для цього вмінь і навичок;
- 3) виконання з цією метою практичних завдань; дослідження явищ, процесів [3].

Причину того, що дитина, яка навчалася добре в початковій школі, в наступних класах починає вчитися погано, педагог вбачав у відсутності розуміння важливості спеціальної роботи вчителя, направленої на розвиток мислення. «Ось одна важлива риса цілеспрямованого педагогічного керівництва розумовою працею: досвідчені вчителі на практиці здійснюють класичне правило Аристотеля: мислення починається із здивування» [4]. Саме здивування здатне породити допитливість. У творчому доробку В.О. Сухомлинського багато праць, присвячених проблемі формування допитливості. Педагог засуджує тих вчителів, які намагаються дати учням якнайбільше готових знань і тим самим гублять дитячу допитливість. Відсутність запитань після розповіді вчителя є свідченням того, що в учнів відсутня потреба в пізнанні, а залишився тільки обов'язок вчитись. В.О. Сухомлинський зазначає, що, готуючись до уроку, вчителю необхідно знайти ті непомітні «вузлики», в яких сплітаються причинно-наслідкові, функціональні зв'язки, з яких народжується запитання, що є стимулом збудження бажання знати. Інтерес до пізнання пробуджується тоді, коли матеріал уроку містить певні «порції» уже відомого і нового. Якщо ж розповідь переповнена тільки невідомим, людина не може прив'язати це до власної думки. «Умійте відкрити перед дитиною в навколишньому світі щось одне, але відкрити так, щоб шматочок життя загравав усіма кольорами веселки. Залишайте завжди щось недомовлене, щоб дитині хотілося ще й ще раз повернутися до того, що вона дізналася» [4]. Він підкреслює ефективність саме такого методу, який передбачає неповне витлумачення поданого матеріалу, а залишає дещо нерозкритим, те, що може пояснити сам учень за допомогою знань, засвоєних ним раніше. Такий метод викликає в учнів

активність діяльності мислення : «радісно спалахували вогники в очах, усім хотілося відповісти на питання, які не були висвітлені...» [2].

В.О. Сухомлинський переконаний, що розвитку допитливості думки, самостійності розуму сприяють такі прийоми впливу, за яких учень подумки оглядає, досліджує широке коло фактів та явищ для вивчення проблеми. Найефективнішим прийомом, на його думку, є постановка проблемних запитань [3].

Творчість великого вчителя - гуманіста В.О. Сухомлинського є невичерпним джерелом, з якого ми беремо ті витoki, що дають змогу формувати у студентів вміння критично міркувати. Навчитися критично мислити – означає підготуватися до самостійного життя. Ще Декарт проголосив: «Я мислю - отже, я існую». На початку ХХІ століття технічна революція лише акцентувала слухність цього твердження. Школа, заклад вищої освіти завжди були і є тим соціальним інститутом, який займається формуванням мислення. Однак не так просто зацікавити учня, студента ХХІ ст. навчанням. За останніми дослідженнями, 84 відсотки учнів негативно ставляться до навчання у школі. За умов, коли нас дедалі більше оточує середовище, створене розумом людини, вже не можна обмежитися простим накопиченням інформації про навколишній світ. Саме тому потрібні нові підходи до формування мислення, необхідні зміни у способі засвоєння інформації.

Основне завдання для студентів сьогодні - навчитися ефективно здобувати знання: необхідно сприймати нову інформацію, ретельно і критично її досліджувати, вивчати нові ідеї, бачити їх перспективу, висловлювати власні судження стосовно достовірності цих ідей, оцінювати і визначати їх загальну цінність на основі власних потреб і цілей. У цьому - сутність критичного мислення. Завдання викладача – організувати правильну, логічну та посильну розумову діяльність студентів. На початковому етапі це має відбуватися під його керівництвом, а далі вони мають навчитися сприймати явища, порівнювати їх, визначати характерні особливості. Навчити студента критично мислити - означає якнайкраще підготувати його до життя в демократичному суспільстві. Це дуже важливе завдання, а тому потрібно постійно добиватися його виконання. Не варто чекати, що студенти прийдуть до критичного мислення лише тому, що їм казатимуть постійно: це важливо. Мислення - процес активний, скоординований і складний, подібний до читання, письма, розмови, слухання, воно не може бути поза контекстом. Тому відокремлення його від контексту навчання за програмою навчальної дисципліни чи предмета відповідно до навчального плану або щоденного життя - не кращий шлях опанування ним. Навчання стає ефективнішим, якщо студенти використовують усі складові стратегії мислення. Воно стає результативнішим, коли будується на попередньому знанні та досвіді студентів. Тому на заняттях і в поза аудиторній діяльності викладачеві необхідно створювати умови для розвитку критичного мислення: дозволити студентам вільно розмірковувати; сприймати різноманітні ідеї та думки; забезпечити безризикове середовище, вільне від глузувань; висловлювати віру в здатність кожного учасника навчального процесу продовжувати критичні судження; цінувати думки студентів.

Розвиток мислення - завдання, яке стоїть перед викладачем на кожному занятті. На сьогодні вченими і педагогами-практиками приділяється велика увага активному навчанням та критичному мисленню, зокрема і у викладанні української мови та літератури. Педагогічна технологія розвитку критичного мислення базується на принципах проекту «Читання та письмо для критичного мислення» (ЧПКМ),

розробленого викладачами Міжнародної асоціації читачів Джанні Стіл, Чарльзом Темплом, Куртом Мередітом і Скоттом Вальтером за підтримки Інституту Відкритого Суспільства Джорджа Сороса. Заняття за технологією критичного мислення вибудовується за трифазною моделлю: актуалізація опорних знань (встановлення зв'язків); усвідомлення змісту; рефлексія (міркування). Ефективним є використання для розвитку критичного мислення таких інтерактивних методів навчання, як: робота в малих групах; метод групування («асоціативний куш»); «Спільне опитування»; «Павутинка» дискусії; «Спеціальні ролі під час опитування»; метод «театралізації»; «Залиште за мною останнє слово»; «Мінливі перспективи»; «Драматична інтерпретація»; «Навчання на контрасті»; «Мозкова атака»; керована діяльність - читання з передбаченням; фокусуючі запитання; взаємонавчання; написання есе; «Дискусійна мережа»; «Сенкан»; «Кубування»; «Ромашка Блума»; складання резюме щодо прочитаного; метод прогнозів.

В.О. Сухомлинський наголошує, що неможливо уявити формування розумових здібностей школяра без самостійної роботи, бо в процесі самостійного здобування знань формуються «інтелектуальні риси особистості, виробляється індивідуальний стиль розумової праці». Схожі підходи спостерігаються і у дослідників критичного мислення Г.І. Липкіної та Л.А. Рибак, які вважають, що критичність розуму пов'язана саме із самостійністю людини. Дослідник проблеми критичного мислення Д. Клустер вказує на самостійність як складову критичного мислення і підкреслює, що учні (студенти) повинні мати досить свободи, аби думати власною головою і самостійно вирішувати найскладніші питання. Але, незважаючи на те, що критичне мислення, як доводять дослідники, є індивідуальним і самостійним, воно проявляється під час обговорення, в дискусіях, тобто в присутності іншої людини. Саме в «сократівських діалогах» народжується думка. Дослідження фахівців показали, що людина середніх здібностей, працюючи у групі, може придумати майже вдвоє більше рішень, аніж працюючи наодинці. Філософ Х. Арендт підкреслює, що досконалість може бути досягнута лише за чийсь присутності. Дослідження О. Тягло також доводить ефективність формування критичного мислення у комунікативних формах роботи зі спільною колективною діяльністю, взаємодією, відкритим спілкуванням.

Подібні погляди ми знаходимо і у В.О. Сухомлинського, який важливу роль у розумовому вихованні людини вбачав саме в колективних формах роботи, де загорається жива думка, даються відповіді на важливі питання, які висуває життя. В.О. Сухомлинський підкреслює, що в інтелектуально та духовно багатому колективі, в якому витає «дух мислення», виникає бажання знати, пізнавати, розвивається «інтелектуальний стан допитливості» [5].

Важливою складовою формування критичного мислення є мотиваційний компонент, який не можна залишити поза увагою, бо саме з нього має ставитися питання розвитку у підростаючого покоління критичної думки. А мотивацію до пізнання неможливо пробудити, якщо в середовищі, що оточує людину, немає «жадоби знань». Важлива роль у становленні мотиваційного компоненту належить особистості вчителя. Як говорив видатний педагог і психолог Ш.О. Амонашвілі, «пристрасть до пізнання може запалити тільки той, хто сам горить нею». Дуже важливо, щоб процес опанування знань не вводив людину у стан втоми та байдужості, а сповнював її радістю пізнання, бо саме негативні інтелектуальні почуття пригнічують активність думки. І від того, які емоції

переповнюють особистість—емоції радості чи розчарування залежить її бажання вчитися, пізнавати, думати. І в цьому надзвичайна роль вбачається в особистості педагога.

В.О. Сухомлинський звертав увагу педагогів на те, що розвиток мислення не може бути завданням, відокремленим від розвитку і формування духовності та моральності, від потреби особистості у самопізнанні, саморозвитку та самовдосконаленні. Розумове виховання, на думку великого педагога, не зводиться до засвоєння певного обсягу знань. Їх здобування і якісне поглиблення лише тоді будуть впливати на інтелектуальне зростання особистості, коли знання стануть духовним багатством окремої людини. Головною потребою вихованця має бути бажання мислити, пізнавати, здобувати істину. Особистість, яка ефективно мислить, здатна до об'єктивної оцінки своєї діяльності, своїх моральних якостей, своїх взаємин з іншими, і тільки критично думуюча людина може оцінити свої можливості, зробити висновки щодо особистісного розвитку, зрозуміти важливість саморозвитку як шляху до самовдосконалення. «Учитель, який не вміє, не бажає проникати подумки в глибину фактів, в причинно-наслідкові зв'язки між ними, перетворюється на ремісника» [4]. Уся творчість видатного педагога пронизана ще одною умовою, при якій здатне розвиватися критичне мислення особистості, – це організація всього педагогічного процесу на засадах партнерства (коли вчитель є другом дитини), в атмосфері доброзичливості і толерантного ставлення до кожного. Уся система навчання і розумового розвитку у нинішній школі потребує докорінного наукового вдосконалення, як вважав Василь Олександрович, і його слова залишаються надзвичайно актуальними для сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – Т.1. – К.: Радянська школа, 1977.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – Т.3. – К.: Радянська школа, 1977.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – Т.4. – К.: Радянська школа, 1977.
4. В.А.Сухомлинский об умственном воспитании / Сост. М.И. Мухин – К.: Радянська школа, 1983.
5. Тягло О.В. Критичне мислення як освітня інновація. / О.В. Тягло // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 1997. - №2. – с.229.

Іванова Світлана Дмитрівна, викладач,
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Однією з найважливіших еволюційних умов сучасного світу є усвідомлення того, що стабільний розвиток суспільства, а також вчасне та ефективне реагування на виникаючі проблеми залежить від стану освіти країни та рівня освіченості її громадян. Протягом останніх десятиріч Українська держава розвивається в умовах постійного реформування в усіх сферах суспільства, в тому числі й освіти. Повноцінно це завдання можна вирішити лише в рамках національного виховання, невід'ємною складовою, а інколи і методом якого, є безцінний досвід видатних педагогів минулого, серед яких особливе місце посідає заслужений учитель, "педагог від Бога" Василь Олександрович Сухомлинський.

Уся система діяльності педагога була пронизана високими принципами гуманізму, глибокою повагою до особистості дитини. Як вважав В.О.Сухомлинський, щира любов до дітей і справжня педагогічна культура поняття нерозривні. Вчитель зобов'язаний уміти цінувати дитячу довіру, берегти беззахисність дітей, бути для них втіленням добра і справедливості. Без цих якостей не може бути вчителя. "Якщо вчитель став другом для дитини, якщо ця дружба осяяна шляхетним потягом, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло. Виховання без дружби з дитиною можна порівняти з блуканням у потемках"[1]. Успіх виховання багато в чому залежить від методів навчання, їх відповідності завданням розумового розвитку дитини, що у свою чергу визначає відповідну структуру уроків. Педагог наголошував, що результативність виховного процесу також залежить від творчого застосування методів навчання, від різноманітності тих деталей, які зумовлюються конкретною ситуацією і не можуть бути передбачені заздалегідь теорією навчання. Василь Олександрович, маючи багаторічний досвід, дійшов висновку, що всі методи можна поділити на дві групи: методи, які забезпечують первинне сприймання знань і вмінь учнями, та методи осмислення, розвитку, поглиблення знань.

Успішне оволодіння учнями знаннями багато в чому залежить від умілого використання методів, які викликають високу пізнавальну активність учнів, методів, що забезпечують розвивальний характер навчання. Успішність навчального процесу залежить і від самого учня, від його бажання працювати, активності процесу пізнання на уроці. Учень має стати активним учасником процесу пізнання, формувати власні знання – така вимога часу. В. Сухомлинський підкреслював, що виняткову роль відіграє вміння вчителя скерувати хід думки учнів так, щоб вони активно, зосереджено прагнули побачити невидиме, зрозуміти приховане, розгледіти незвичайне у звичайному.

На занятті треба застосовувати такі форми і методи роботи, щоб учень був перш за все здобувачем знань, а не пасивно запам'ятовував знання під керівництвом учителя. При тому В. Сухомлинський зауважував, що активність має проявлятися найперше в активності розуму, в усвідомленні учнями основних причинно-наслідкових зв'язків навчального матеріалу. Одне з найважливіших завдань школи, вказував В. Сухомлинський, "навчити користуватися знаннями. Якщо набуті уміння і навички тільки засвоюються і не застосовуються на практиці, навчання поступово виходить зі сфери духовного життя дитини, неначе відділяється від її інтересів і захоплень" [2]. І тут же підкреслює: "Дуже важливо, щоб мислення учнів ґрунтувалося на дослідженні, пошуках, щоб усвідомленню наукової істини передувало нагромадження, аналіз, зіставлення і порівняння фактів. Спостерігаючи явища і картини природи, дитина оволодіває формами й процесами мислення, збагачується поняттями, кожне з яких сповнюється реальним змістом причинно-наслідкових зв'язків, помічених гострим зором допитливого спостерігача.[3]

Одним із основних положень у системі поглядів В.О. Сухомлинського на сутність навчально-виховного процесу є положення про неповторність кожної дитини. "У практиці своєї виховної роботи ми виходимо з того, що людина неповторна...", – пише Василь Олександрович у праці "Духовний світ школяра"[4]. Положення про неповторність кожної дитини є немовби фундаментом, на якому побудована вся система поглядів В.О. Сухомлинського. З урахуванням поглядів Василя Олександровича Сухомлинського будується навчально-виховний процес у коледжі. На заняттях з фізичної культури при викладанні навчального матеріалу враховуються індивідуальні особливості кожного студента, їх розумові та фізичні можливості, психологічний стан. При проведенні занять, викладачі намагаються

приділити якомога більше часу кожному студенту, урізноманітнити заняття, залучити до роботи якнайбільше студентів. Щоб домогтися глибоких і міцних знань студентів на заняттях з фізичної культури, викладачі намагаються надати їм практичну спрямованість. Широко використовуються активні форми навчання, які сприяють розвитку у студентів навичок самостійної роботи, зокрема ведення щоденника самоконтролю. При проведенні виховної години «Ми за здоровий спосіб життя» студенти виступають не як слухачі, а як учасники, усвідомлюють практичну користь цих знань, мають можливість перевірити та оцінити рівень своєї фізичної підготовки.

Величезного значення В.О. Сухомлинський надавав моральному аспектові виховання дітей із зниженою здатністю до навчання. "Головне, – пише він у праці "Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості", – не допустити, щоб ці діти переживали свою "неповноцінність", ... не притупити у них почуття честі й гідності... Не їхня провина, що вони приходять до школи кволими, слабкими, з недостатньо розвиненою здатністю до розумової праці. Гуманну місію школи і педагога ми вбачаємо в тому, щоб врятовувати цих дітей, увести їх у світ суспільства, духовного життя, краси цілком повноцінними і щасливими. А основними умовами навчання й виховання дітей із уповільненим розумовим розвитком є віра в дитину і могутню силу виховання. "Немає дитини, – пише В.О. Сухомлинський у праці "Пависька середня школа", – в якій внаслідок умілої виховної роботи не розкрився б самобутній талант, немає сфери діяльності, в якій людська індивідуальність не досягла б розквіту..."[4]. Саме в працях В.О. Сухомлинського вчителі знаходять відповіді на те, як виховувати людину – творця, гуманіста, патріота свого краю, своєї Батьківщини. Видатного педагога хвилювали ідеї особистісного підходу до організації навчання, розкриття індивідуальних обдарувань і нахилів, творчої ініціативності учнів та інше.

Відображення особистісно зорієнтованої системи навчання з успіхом використовують у своїй роботі викладачі нашого коледжу. Проводяться різноманітні змагання з таких видів спорту: дартс, шахи, шашки, настільний теніс, міні-футбол, волейбол, баскетбол, спортивна аеробіка, де кожен студент може проявити себе. Проведення спортивних свят, таких як «Козацькі розваги», «Ми красуні-чарівниці» та «День здоров'я» сприяє вихованню патріотизму, формує позитивне ставлення до навчання, сприяє розкриттю творчого потенціалу студентів.

Сучасна освіта спрямовує увагу на особистість, що здатна критично мислити, спроможна опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити на краще власне життя і життя своєї держави. В.О. Сухомлинський у своїх творах охоплював цілий ряд проблем, які актуальні і в наш час. Розроблена ним система формування, виховання та розвитку особистості дитини була заснована на глибокій турботі про збереження, відновлення, зміцнення здоров'я кожного вихованця, на ідеї гармонізації фізичного і духовного розвитку.

Висновок. Творча спадщина В.О. Сухомлинського переконує нас у різноманітності педагогічних підходів до формування особистості студента. Нині, у період активних пошуків ефективних методів виховання гуманістичних цінностей, практична діяльність Василя Олександровича є надійним помічником у вирішенні цих важливих завдань. Творчість Сухомлинського з кожним роком привертає все більше пильної уваги світової наукової і педагогічної громадськості як у нашій країні, так і за кордоном. І це не випадково. Розроблена ним педагогічна система не тільки збагатила педагогічну науку новаторськими ідеями і положеннями, внесла вклад як у теорію, так і в практику виховання, але і склала значний, революційний етап у розвитку вітчизняної педагогічної думки. Педагогічний колектив

коледжу, вивчаючи педагогічний досвід Василя Олександровича, продовжує активно використовувати авторські методи, поєднуючи їх з сучасними засобами навчання на своїх заняттях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волошин К.О. Педагогічна система В. Сухомлинського // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка: Педагогіка / К.О. Волошин.-2003.-№11
2. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. О. Пометун.- Видавництво А.С.К. , 2003.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: У 5-ти т./ Сухомлинський. – К.,1976-1978.
4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям // Вибрані педагогічні твори: У 5-ти т. В.О. Сухомлинський – 1976.- Т.2
5. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О Сухомлинський.- К., 1998.

Козлова Марина Миколаївна, викладач,
Глухівського агротехнічного інституту імені С.А.Ковпака
Сумського національного аграрного університету

ІДЕЇ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В РОБОТІ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Сучасна національна освіта потребує актуалізації історично сформованих ідей видатних педагогів, аби віднайти ефективні шляхи розвитку змісту, форм і методів навчання та виховання, які допомагатимуть особистості розвиватися інтелектуально, емоційно та естетично. Адже звернення до праць педагогів минулого, які є носіями ціннісних смислів, є актуальним для розвитку сучасної освіти.

Українські педагоги зробили неабиякий внесок не тільки у розвиток вітчизняної науки, а й до світової. До плеяди видатних вчених відносимо Василя Сухомлинського – педагога, заслуженого вчителя України, директора Павлінської середньої школи. До його наукової спадщини належать різнопланові та багатоаспектні праці, що висвітлюють проблеми навчання та виховання. Творчість Василя Сухомлинського ніколи не стояла на місці, еволюціонувала, більшала та розширювалось коло проблемних питань. Здебільшого свої знання педагог черпав з народної педагогічної мудрості, класичної педагогічної спадщини, праць попередників та власного педагогічного досвіду [3; с. 18-19].

Василь Олександрович Сухомлинський має світову славу талановитого вчителя, який своє життя присвятив дітям, школі та суспільству, він вміло поєднував у собі вченого, педагога-практика та директора авторської експериментальної школи.

Його досвід становлять базу педагогічної науки та освіти. У змісті своїх робіт педагог висвітлював важливість процесу навчання і виховання майбутнього громадянина, який повинен базуватися на ідеях гуманізму, творчості та моральності, що й має бути джерелом української освіти.

Розглянувши окремі праці вченого, можна зробити висновок, що педагогічні ідеї В. Сухомлинського є актуальними не тільки для загальноосвітньої школи, а й для вищої освіти. Аналіз спадщини педагога дає змогу виокремити декілька загальних напрямів використання ідей В. Сухомлинського у закладах вищої освіти, у тому числі майстрами виробничого навчання у агротехнічних інститутах [3].

Гуманістичний підхід у роботі майстра виробничого навчання, яким пройнята вся робота Василя Сухомлинського, допомагає розвиватися індивідуальним здібностям студентів під час практичного навчання, їхній творчості, самостійності, естетичній культурі, міжособистісним відносинам. Для цього майстру виробничого навчання потрібно: 1) впроваджувати особистісно орієнтований підхід у співпраці майстра і студента; 2) усвідомити потенціал студента та сприяти його розвитку; 3) стимулювати активний взаємозв'язок між студентами в групі; 4) створювати приємний психологічний клімат для виконання поставлених завдань для професійного зростання. Також для майстра виробничого навчання, на думку педагога, важливим є отримувати радість від спілкування зі студентами, вірити в них; мати глибокі знання науки, психології та педагогіки; володіти мовленнєвою культурою [1 ; с. 28].

Вказані положення актуальні і для агротехнічних закладів освіти, оскільки часто майстри виробничого навчання та викладачі вважають, що мають лише донести інформацію до студентів, а не виконати головне завдання – здійснити педагогічний вплив та реалізувати педагогічний етнос, логос і пафос.

Важливим є принцип взаємодії учасників освітнього процесу: співробітництва, взаємодопомоги, вимогливості, дисципліни, відповідальності. Високий педагогічний професіоналізм передбачає тісний контакт майстра виробничого навчання зі своїми студентами, який вмє їх чути та визнає та визнає значущість їх занять.

В. Сухомлинський наголошував на мовленнєвих компетентностях, які важливі не тільки для вчителів, а й викладачів та майстрів виробничого навчання, оскільки, кожен викладач, який працює зі студентами, повинен володіти навичками вчителя словесності, мати багатий словниковий запас. На думку вченого, першим кроком до співпраці зі студентом виступає слово. Мовлення майстра виробничого навчання має бути виразним і правильним, оскільки потрібно не тільки впливати на слухачів, а й пояснити те, що студенти повинні виконати практично, бо головна задача майстра – практичне навчання. Тому важливо надихнути та захопити студентів спільною працею [3; с. 29-30].

Важливим завданням майстра виробничого навчання є розвиток творчого мислення студентів під час практичного навчання. У своїх працях Василь Сухомлинський аргументував увагу на тому, що критичне ставлення – це активне ставлення до явищ навколишнього життя, прагнення пізнавати і знати, системність, тобто цілеспрямований добір об'єктів пізнання, понять, висновків, гнучкість, самостійність, критичність. Тобто студент повинен розуміти інформацію, яку отримує під час навчального процесу, і поєднувати з власним досвідом [1 ; с. 29].

Оскільки майстри виробничого навчання працюють зі студентами практично, то слід увагу звернути і на ідеї трудового виховання Василя Олександровича, на думку якого «трудова діяльність дітей повинна бути творенням краси, одухотворена романтикою пізнання». Педагог акцентував увагу на майстерності рук, адже це втілює розум, кмітливість та творчу уяву, і дуже важливо, щоб кожний студент міг робити щось своїми руками, адже лише через працю людина може увійти до суспільства [3; с. 129].

На думку вченого, сформованість у студента розумових дій – уміння аналізувати, усвідомлювати, узагальнювати – залежить від виконання трудових завдань. Позитивний результат під час практичного навчання сприяє подальшій креативності студентів, формуванню оцінних суджень та ціннісних орієнтацій. Матеріальний результат сприяє моральному та соціальному дорослішанню студентів [3; с. 92-92].

Василь Сухомлинський акцентував увагу на професійній культурі педагога та визначав найбільш правильні напрямки розвитку професійної культури, а саме вивченню філософської, історико-педагогічної та сучасної наукової та педагогічно-методичної літератури. Головним кредом вчений визначав вміння педагога бути високим професіоналом, майстром своєї справи, до якої відноситься з честю і гідністю. Важливим для майстра є постійний творчий пошук до вдосконалення педагогічної майстерності, яка виникає за умови бажання майстра виробничого навчання бачити свою справу та її результати кращими [3; с. 145].

Педагогічна майстерність майстра виробничого навчання, його освіта, розвиток неможлива без підвищення кваліфікації. Працюючи з сучасними студентами будь-який майстер або викладач повинен і сам бути таким. Проаналізувавши праці В.Сухомлинського, можна зробити висновок, що його ідеї є актуальними для системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Головною умовою реалізації методичної роботи вчений вбачав у активній діяльності колективу та дослідницько-пошуковій атмосфері у ньому. Не повинен майстер виробничого навчання працювати лише практично, повинен займатися методичною роботою, аби мати змогу гідно працювати зі студентами [3; с. 126-127].

Професійний розвиток майстра виробничого навчання відбувається під впливом детермінованих і не детермінованих чинників протягом всієї педагогічної діяльності – його спілкування з колегами та студентами, самоосвіті та навчанню на курсах підвищення кваліфікації. Вагомим чинником виступають й особисті якості педагога – цілеспрямованість, працелюбність, креативність та ін. Одним з головних завдань курсів – неперервний професійний розвиток, який забезпечить реалізацію професійних завдань, з метою підвищення ефективності професійної діяльності майстрів виробничого навчання закладів агротехнічної освіти [2 ; с. 40].

Майстер-практик повинен приділяти увагу розвитку педагогічної культури: розвитку мовлення, етиці та естетиці педагогічної діяльності, дидактичним знанням та вмінням. Основою професійної діяльності сучасного майстра виробничого навчання повинна бути функція керівництва процесом навчання, формуванням та розвитком практичних навичок студентів. За В. Сухомлинським, педагог має вивчати та впроваджувати передовий педагогічний досвід як систему педагогічних знань, умінь та навичок. Якщо майстер виробничого навчання не має інтересу до власної роботи, він стає не цікавим і для своїх студентів. Педагогічний досвід залежить і від того, що педагог вчиться аналізувати і впроваджувати нове для нових студентів, аби не стати одноманітним і не цікавим. Для того, щоб майстер вмів творчо використовувати узагальнений передовий педагогічний досвід потрібно наукові узагальнення перевести із практичного на методичний рівень [3; с. 128].

Отже, можна зробити висновок, що ідеї Василя Сухомлинського актуальні для роботи майстра виробничого навчання та його педагогічного становлення. Застосування педагогічного досвіду вченого вчитель або майстер виробничого навчання сприятиме розвитку власного професіоналізму, а у роботі будь-якого педагогічного працівника пріоритетним має бути гуманістичний підхід В. Сухомлинського.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабіч Л.В., Кондратенко Г.М., Рідкоус О.В. Використання гуманної спадщини В.О.Сухомлинського в системі підготовки спеціалістів // 36. наук. праць. Педагогічні науки. Випуск 50. – Херсон: ХДУ, 2008. – С. 26 – 31.
2. Коваль Л. Є. Методологічні підходи до організації професійного розвитку майстрів виробничого навчання // Професійна освіта. – №1. – 2018. – С. 39 – 42.
3. Педагогічна спадщина А.С.Макаренка та В.О.Сухомлинського: історія та сучасність: матеріали обласних педагогічних читань (15 березня 2013 року, м. Херсон) / За ред. В.В. Кузьменка, Н.В. Слюсаренко, І.В. Воскової. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. – 155 с.

Матійко Оксана Володимирівна, студентка КВНЗ КОР
«Богуславський гуманітарний коледж імені І.С. Нечуя-Левицького»

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЗА В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ

Учительська професія – це людинознавство, постійне
проникнення в складний духовний світ людини,
яке ніколи не припиняється.

В.О. Сухомлинський

Кожна людина, за своє життя багато разів побуває і в ролі учня, вихованця, і в ролі вчителя, вихователя. Тому професія педагога - одна з найдавніших у світі. Освіта є основою розвитку особистості, її інтелектуального багатства, запорука майбутнього. Нинішній стан розвитку українського суспільства зумовлює необхідність підготовки освічених, моральних, мобільних, конструктивних і практичних людей, здатних до співпраці, міжкультурної взаємодії, які мають глибоке почуття відповідальності за долю країни, утвердження її як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Провідна роль у цьому процесі належить педагогові. Яскравим прикладом розв'язання зазначеної проблеми є педагогічний досвід вітчизняного гуманіста Василя Олександровича Сухомлинського, творча спадщина якого має велике теоретичне і практичне значення. Образ вчителя в сучасних умовах зазнає значної трансформації і знаходиться в залежності від соціально-культурних змін, що відбуваються в суспільстві. Гуманістичні ідеї Сухомлинського – це ідеї нашого майбутнього.[1, 48]

Педагогічна майстерність — вияв високого рівня педагогічної діяльності. Ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Розглядається як вияв власного «Я» у професії, як самореалізація особистості вчителя в педагогічній діяльності, тому визначається як вища, творча його активність, що передбачає доцільне використання методів і засобів педагогічного взаємовпливу в кожній ситуації навчання та виховання. Критеріями педагогічної майстерності є гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність та творчість. [5] Педагогічні надбання Василя Олександровича з кожним роком привертають все більшу увагу науковців як у нашій країні, так і за кордоном. Розроблена українським практиком педагогічна система

збагатила педагогічну науку новаторськими ідеями й положеннями, значно розширила теорію і освітню виховну практику і була своєрідним революційним етапом розвитку вітчизняної педагогічної думки, що заслуговує сьогодні на нове осмислення.

У роботах «Сто порад учителям», «Павлинська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Розмова з молодим директором школи» Василь Олександрович розробив цілісну систему розвитку і вдосконалення педагогічної майстерності вчителя. Зі сторінок своїх педагогічних праць учитель-гуманіст веде своєрідний діалог із сучасними майстрами педагогічної праці. Сухомлинський дає настанови тим, хто тільки збирається обрати цю нелегку, іноді навіть тернисту стежку становлення, розвитку та формування професіоналізму. Описує завдання і перспективи педагогічної діяльності, окреслює імовірні професійні труднощі та невдачі, визначає стратегію і тактику вироблення власної системи роботи, шліфування індивідуального педагогічного стилю. [4, 238]

Василь Сухомлинський добре розумів, яке велике значення для розвитку педагогічної майстерності вчителя має педагогічна культура. Процес формування професійної майстерності педагога – двосторонній, який перебуває як під зовнішнім впливом, так і в результаті внутрішньої діяльності особистості. І основою для розвитку самовдосконалення є самоаналіз роботи. Адже вміння робити самоаналіз – це показник педагогічної праці вчителя, його педагогічної культури. Неможливо сформувати творчу особистість педагога без опори на фундаментальні положення. Він не міг погодитися з тією традицією, яка склалася в педагогічній теорії і практиці, – обмежувати питання майстерності вчителя лише його професіоналізмом. В умовах розбудови в Україні національної системи освіти, школа «як колыска народу», «колыска духу і культури народної» стає «святиною і надією народу», а її вчитель – «головним скульптором» дитячої душі, першим світочем у житті школяра, який пробуджує потяг до знань, повагу до нації, культури, освіти. [5]

В одній із праць «Розмова з молодим директором школи» педагог зазначає: «Навчання – це насамперед взаємовідносини між людьми, обмін духовними цінностями, взаємна віддача сердечної доброти, співчуття. Усе шкільне життя повинно бути проп'яте духом гуманності».

У свою чергу, гуманність – це запорука успішного самоствердження вчителя як особистості. У книзі «Сто порад учителям» В. Сухомлинський пише: «...щоб стати справжнім вихователем, треба пройти школу сердечності – протягом тривалого часу пізнавати серцем усе, чим живе, що думає, з чого радіє й чим засмучується ваш вихованець. Це одна з найтонших речей у нашій педагогічній справі. Якщо ви наполегливо оволодіваєте нею, ви будете справжнім майстром». Ще одним важливим моментом у педагогічній майстерності, за Сухомлинським, є саморозвиток, а саме – читання. Так, читати треба багато, завжди і всюди. І не лише фахову літературу. Вчитель повинен бути не вузькою оболонкою амфори, а її внутрішнім наповненням. «Удосконалення педагогічної майстерності кращих учителів, – писав він, – якраз і зумовлене тим, що систематичне читання безперервно наповнює море їхніх знань». Для цього В. О. Сухомлинський рекомендував педагогам створювати власну бібліотеку, щомісяця купувати книжки і поповнювати її такими розділами:

- 1) з проблем науки, основи якої він викладає;
- 2) про життя і боротьбу людей, образи яких є світочем, прикладом для молоді;

3) про душу людини – особливо дитини, підлітка, юнака, дівчини (книжки з психології) Отже, вчителеві варто працювати над педагогічною лабораторією, збагачуючись знаннями та вдосконалюючи професійні вміння й навички.

За В. О. Сухомлинським, важко уявити вчителя, що не оперує у своїй діяльності засадами педагогічної культури. «Педагогічна культура» проявляється в умінні орієнтуватися у складних питаннях науки і практики, в умінні вчителя аналізувати свою роботу, виявляти інтерес до теоретичного осмислення свого досвіду, прагнути пояснити причинно-наслідкові зв'язки між знаннями учнів і своєю педагогічною культурою. Він також стверджував, що педагогічна культура проявляється у постійній увазі до духовного світу вихованців. В. О. Сухомлинський бачив в учителіві «першого і головного світоча інтелектуального життя школяра, бо він породжує у дитини потяг до знань, повагу до науки, культури». [2, 438]

Напрацювання В. Сухомлинського – це не лише теоретична база, а й досвід на практичному підґрунті, тому його погляди по-особливому варті уваги. «Сто порад учителіві», на нашу думку, кодекс для молодого педагога, який стоїть на початковому етапі ставлення як учителя. «Поради» Сухомлинського присвячені саме вчителю – не учням чи батькам – для можливості створити самого себе, покладаючись на мову серця і голос душі.

Василь Олександрович вичерпно розглянув умови, які необхідні для того, щоб виховувати, утверджувати, розвивати й відшліфовувати покликання до педагогічної діяльності. Найголовнішою з них вважав радість і повноту життя у спілкуванні з дитиною та учнівським колективом, прийняття близько до серця дитячих здобутків і негараздів. Великим педагогічним мистецтвом називав уміння педагога слухати дитину, завойовувати її довіру і дорожити нею, розкривати невичерпний духовний світ школяра, вірити в можливість успішного виховання кожного з них. В.О. Сухомлинський виокремлював якості, які треба мати педагогу як вихователіві, зокрема вміння бачити себе в образі вихованця, із педагогічною мудрістю та далекоглядністю ставитися до найрізноманітніших необачних дитячих учинків, не допускати публічного осуду вчинку дитини, робити свій виховний задум на учня непомітним тощо. Слушно переконував педагогів, що немає невинних дітей, оскільки вони тільки-но відкривають для себе навколишній світ. Перебуваючи в пошуках сутнісних аспектів педагогічної майстерності, Василь Олександрович у розробленій ним педагогічній системі подав словесний портрет майстра своєї справи, професіонала. За слушним переконанням В.О. Сухомлинського, у вчителя-майстра, творця знання і вміння доведені до найвищого рівня мистецтва; професіонал закоханий у свій предмет, науку, школу, педагогіку, інтелектуально активний, емоційно піднесений, уміє організувати робочий і вільний час, знає набагато більше, ніж передбачено програмою середньої школи. Хороший учитель – розумний, знаючий, мислячий, закоханий у знання. В.О. Сухомлинський підкреслював невичерпність інтелектуального багатства педагога-майстра, який передає школярам не тільки фактичні знання, але й пробуджує думку про знання, жадобу пізнання, учневі хочеться знати набагато більше, ніж він засвоїв на уроці, бути розумнішим, розвинутішим, духовно багатшим: «Посправжньому любить свій предмет лише той педагог, який на уроці викладає соту частину того, що знає. Чим багатші знання педагога, тим яскравіше розкривається його особисте ставлення до знань, науки, книги, розумової праці,

інтелектуального життя». Застій, збіднення інтелектуального життя вчителя, неповага до думки, її застиглість і закостенілість відбивається в педагогічній діяльності вчителя. Якщо вчитель нічого не дає нового дітям, то стає для учнів досадним наглядом, якого діти не поважають, а терплять: «Вважайте справою своєї честі, щоб предмет, який ви викладаєте, учні вважали найцікавішим, щоб якомога більше підлітків мріяли про творчість у сфері науки, основи якої ви викладаєте в школі». [3, 496]

Отже, творча спадщина В.О. Сухомлинського переконує нас у різноманітності педагогічних підходів до формування особистості учня. Нині, у період активних пошуків ефективних методів виховання гуманістичних цінностей, практична діяльність Василя Олександровича є надійним помічником у вирішенні цих важливих завдань. «На перше місце в практиці нашої виховної роботи, – стверджує В.О.Сухомлинський, – ставляться вчинки, в яких виявляється гуманне, людяне ставлення дитини до інших людей. Багатство духовного життя особистості залежить значною мірою від того, як людина глибоко розуміє і відчуває благородство ідей гуманності, людяності». Сьогодні Україні потрібен учитель ХХІ століття та нова школа, нова по суті, а не за вивіскою. Діяльність такої школи неможлива без високої культури особистості вчителя. Для людини, яка зробила свій вибір на користь педагогічної діяльності, найбільш важливими є наявність педагогічних здібностей і можливість всебічного їх розвитку.

Актуальною і значущою для сучасного вчителя є спадщина корифея української педагогіки, гуманіста, знавця дитячих і учительських сердець, практика, який досконало володів засадничими ідеями ефективної організації навчально-виховного процесу, В.О. Сухомлинського. [4,153]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гриньова В. М. Педагогічна майстерність учителя : Навчальний посібник / В. М. Гриньової, С. Т. Золотухіної. – Вид. 2-е, випр. і доп. – Харків : «ОВС», 2006. – 224 с.
2. Луцюк А. М. Василь Сухомлинський про педагогічну майстерність учителя початкової школи / А. М. Луцюк // Педагогічний дискурс : збірник наукових праць / Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. – Хмельницький : ПП Балюк І. Б., 2011. – Вип. 10. – С. 297
3. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : в 5 т. – К., 1976–1977. – Т. 4. – С. 393–626.;
4. Сухомлинський В.О. Лист про педагогічну етику // Вибрані твори: В 5 т. – Т.5. Статті. – К.: Рад. школа, 1977. – С.600.
5. <http://www.hortling.org.ua/node/1601>

ОСОБИСТИЙ БРЕНД ПЕДАГОГА КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОРАД ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО

Василь Олександрович Сухомлинський – дуже авторитетна постать у царині педагогіки, на чию думку спираються тисячі викладачів і сьогодні. Його «Сто порад учителю», що вперше видані в 1967 році, можна легко адаптувати до вимог сучасності. Світ змінюється, кидаючи нам усе нові і нові виклики. Щоб залишатися в руслі змін, не потонути та не вдаритися об підводні камені, ми не тільки вивчаємо і впроваджуємо нові форми й методи роботи, а й вкотре перечитуємо перевірені часом роботи, проводимо паралелі.

Уже з назви книги зрозуміло, що видатний і шанований творець ділиться з колегами секретами педагогічної майстерності – побудови авторитетної постаті вчителя. Багато уваги приділив В. Сухомлинський призначенню та особливості професії, особистості вчителя, його суспільній ролі та впливові на вихованців, їх батьків. Тема іміджу педагога, побудови його особистого бренду сьогодні дуже актуальна, активно обговорюється у пресі та онлайн-спільнотах. Тому спробуємо поглянути на викладача, його педагогічну діяльність, суспільну активність, створення персонального бренду крізь призму книги В. Сухомлинського.

Компаративний аналіз праці В. Сухомлинського «Сто порад учителю», матеріалів сучасних популярних освітніх онлайн-ресурсів, які активно реагують на нововведення і вимоги освіти, слідкують за її трендами, публікують поради для педагогів, та Концепції розвитку педагогічної освіти може стати для будь-кого відкриттям. Дуже багато спільного можна віднайти у цих джерелах, що доводить відомі слова французького літератора Жака Пеше: «Усе нове – це добре забуте старе».

Кожне джерело по-своєму інтерпретує визначення поняття «особистий бренд педагога», але загалом можна сказати, що це та інформація, яку люди про нас можуть отримати з різних джерел: виступів на семінарах, майстер-класах чи нарадах, спілкування з оточуючими, профілів у соціальних мережах тощо. Чи потрібен особистий бренд педагогу? Оскільки педагогічна професія є публічною, має певні стереотипні відбитки, постать будь-якого її представника буде обговорюватися студентами, батьками, колегами... Від суспільної думки безумовно буде залежати його робота – як покращуватись, так і погіршуватись. Продуманий і якісно сформований особистий бренд сприятиме творчому зростанню педагога будь-якого закладу освіти.

Також особистий бренд – це можливість впливати. Якщо викладача вважатимуть експертом з теми, він матиме можливість поширювати свої ідеї й популяризувати їх. Ці ідеї можуть бути навіть контрверсійними, але будуть придатними для обговорення [5].

Майстерність та авторитет педагогів, їх імідж є одним з критеріїв вибору абітурієнтом закладу вищої освіти. Дуже часто можна почути від батьків, що не менш важливим для них під час обрання спеціальності є викладацький склад, його професіоналізм.

Із чого ж починати формування позитивного іміджу викладача? Які його складові можна виділити?

У першій пораді В.О. Сухомлинського «Що таке покликання до праці вчителя? Як воно формується?» іде мова про складне та важливе призначення педагога, специфіку нашої роботи. Ми не просто працюємо, ми творимо. «Кінцевий результат педагогічної праці можна побачити не сьогодні, не завтра, а через великий проміжок часу» [1, с.5]. Дуже великий вплив на студента, сприйняття ним матеріалу має особистість викладача, тому необхідно, щоб він був позитивним. Об'єкт нашої праці – дитина – постійно змінюється, ми формуємо людину [1, с.6]. Кожна дитина – це цілий світ, який відкривається перед нами лише тоді, коли відчуємо його індивідуальність [1, с.7]. Тому однією з умов формування персонального бренду є особисті моральні якості педагога. Мабуть, саме цей чинник є вирішальним у сучасному «протистоянні» роботів і людей, педагогічна професія ніколи не буде повністю замінена машинною роботою. Слова Андреаса Шлейхера, керівника програми PISA, є яскравим підтвердженням цієї думки: «Гарний вчитель не є байдужим: він заохочує учнів до активної участі й відповідальності, ефективно реагує на їх потреби, враховує їхні індивідуальні особливості та рівень знань ... Учителювання – це чи не найдавніша соціальна діяльність. Люди, які вміють виховувати й підтримувати учнів протягом усього життя, будуть, навпаки, затребуваними ще більше» [2]. У Концепції розвитку педагогічної освіти, затвердженій наказом МОНУ №776 від 16.07.2018 р., також описані особливості педагогічної професії: «Важливою характеристикою професії є її багатогранність, яка у своїх вищих проявах підіймається до мистецтва. ... Програми підготовки педагогів містять складники психолого-педагогічної та практичної підготовки, а в багатьох випадках предметної спеціальності, включно з методикою викладання, використанням інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій» [3, с.5].

Наступним, але не менш важливим чинником, є професійна компетентність педагога, уміння організувати свою діяльність та час, постійне підвищення фахового рівня. Як же працювати так, щоб усе встигати? У пораді шостій «Де ж брати час? Доба має тільки 24 години» автор розповідає історію, яка стала дуже відомою, афористичною. «До цього уроку я готувався все життя, – відповів учитель. – І взагалі до кожного уроку я готувався все життя. Ну, а безпосередня підготовка до даної теми, лабораторна, можна сказати, підготовка, – зайняла хвилин п'ятнадцять.» В. Сухомлинський розкриває таємницю: «У чому ж полягає ця підготовка? Це – читання. Повсякденна, на все життя дружба з книгою... Потрібно, щоб шкільний підручник основ науки, яку ви викладаєте, був для вас азбукою. Щоб у морі ваших наукових пізнань, основи яких ви даєте школярам, підручник був краплиною» [1, с.27]. На необхідності постійного саморозвитку наголошено і в Концепції розвитку педагогічної освіти, прописано його необхідність та види. «Успішна професійна діяльність педагогічного працівника вимагає безперервного навчання в умовах динамічних змін та здатності адаптуватися до них» [3, с.17]. Якщо у працях В. Сухомлинського приділяє увагу формальній та інформальній освіті – навчанню у виші, читанню книг та навчанню у наставників, – то в сучасних нормативних документах описано ще і неформальну освіту. «Безперервний професійний розвиток може здійснюватися шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти» [3, с.18]. Хоча, не складно уявити В.Сухомлинського у ролі тьютора дистанційного курсу чи фасилітатора на тренінгу!

Неформальна освіта стає все більш популярним і корисним для освітян способом підвищення кваліфікації. Актуальні та цікаві теми, можливість обрати те, що цікаво саме

тобі, спілкування з колегами-однодумцями, які можуть бути викладачами абсолютно різних дисциплін – переваги онлайн-заходів, тренінгів, майстер-класів, семінарів, воркшопів та інших цікавих зустрічей.

Безумовно, важливим для викладача є прагнення не просто передавати певні знання, а розвивати у студентів комплекс необхідних для життя умінь та навичок. Реалізувати ці ідеї можна шляхом міжпредметних зв'язків, STREAM-підходу до навчання або ж проведення інтегрованих занять. Головна задача зазначених підходів – допомогти зрозуміти матеріал, можливості для його повсякденного використання, сприймати світ цілісно. Схожі методи використовував і В.О. Сухомлинський, коли організовував екскурсії для своїх вихованців, проводив експерименти та досліди. «Прагніть того, щоб знання учня були не кінцевою метою, а засобом, щоб вони не перетворилися на непорушний, мертвий багаж, а жили в розумовій праці школяра» [1, с.39]. Для того, щоб працювати у цьому напрямку, формувати цілісну картину сприйняття своєї майбутньої професії й світу загалом, усе більше і більше педагогів сьогодні самі стають учасниками подібних заходів, розвиваючи спочатку власні якості, розширюючи кругозір та здобуваючи нові можливості для роботи.

Багато уваги приділяв Василь Сухомлинський розвитку міцного фундаменту для подальшого навчання – формуванню розумових сил, мисленнєвих процесів та вихованню пам'яті. Він наголошує на тому, що ці якості повинні з'явитися і зміцніти ще в дошкільному віці. Не оминає увагою і необхідність виховання любові до малювання, адже таким чином розвивається творче мислення, уява, логіка, що допомагає згодом більш ефективно засвоювати нову інформацію та використовувати її у навчанні та повсякденному житті. Тобто, інформацію діти повинні не зазубрювати, а осмислювати і запам'ятовувати цілісно. Схожі пріоритети в освіті і сьогодні. Українські педагоги закладів освіти усіх рівнів уже з цього навчального року будують заняття на основі компетентнісного підходу. Спочатку у дітей розвиваються «м'які» навички, які стають «жорсткими» навичками майбутнього. Головна мета навчання – отримати базові знання, які потім можна буде доповнювати чи розширювати. Людина XXI століття повинна вміти вчитися і переучуватися [4]. Дуже корисно буде не обмежуватися певною галуззю, спеціалізацією, а орієнтуватися в кількох. Тому все більш популярними і серед педагогів є опанування абсолютно нових знань, формування необхідних сьогодні компетентностей. Для сучасного освітнього процесу не є незвичайним активне використання, наприклад, викладачем гуманітарних дисциплін можливостей КТ: самостійне створення сайтів за допомогою різних конструкторів та їх наповнення, ведення блогів, електронне навчання та ін.

Важливим для дитини є інтелектуальне зростання, але не менше на формування її особистості впливає і фізичний розвиток. «Фізична, інтелектуальна, емоційна, естетична і трудова культура повинні розглядатися в їх єдності і взаємозалежності. Фізична культура є елементарною умовою повноти духовного життя, інтелектуального багатства» [1, с.210]. На сьогоднішньому етапі фізичний розвиток також є одним із пріоритетів освітнього процесу. Окрім занять з фізичної культури та виховання, студенти можуть стати учасниками різноманітних секцій, гуртків та спортивних клубів. Позитивний приклад викладача буде лише надихати молодь до самовдосконалення.

Робота педагога – дуже важлива і незамінна, значною мірою впливає як на студентів, так і на самих викладачів. «Необхідно, щоб виховання дітей, любов і повага до

дітей, вимоги до них і дружба з ними, – щоб усе це було самою суттю вашого духовного життя...» [1, с.248] – ці рядки є останніми в книзі, підсумовують усе прочитане раніше. Ця професія є покликанням і обов'язком, сповненням радощів і печалі, турботи і переживань. Кожен Вчитель дарує частинку себе вихованцям, серце віддає дітям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинский В.А. Сто советов учителю / В.А. Сухомлинский. – К.: Рад. школа, 1984. – 254 с.
2. «Ідеальний вчитель ХХІ століття: яким його бачить МОН та міжнародна спільнота» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osnova.com.ua/news/1284?utm_source=email_send&utm_medium=email&utm_campaign=osnova01_journal
3. Концепція розвитку педагогічної освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
4. Головні тренди в освіті-2018: до чого готуватися вчителям та учням [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvitoria.media/opinions/golovni-trendy-v-osviti-2018-chogo-gotuvatysya-vchytelyam-ta-uchnyam/>
5. Особистий бренд вчителя: що це і як його створити [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nus.org.ua/articles/osobystyj-brend-vchytelya-shho-tse-i-yak-jogo-stvoryty/>

Секція II. АКТУАЛЬНІСТЬ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ПРО ФОРМУВАННЯ І ЗБАГАЧЕННЯ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Маляр Оксана Петрівна, викладач
ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»

ЗНАЧЕННЯ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ДЛЯ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Невід'ємною складовою процесу формування сучасного фахівця є навчання іноземної мови, що сприяє підвищенню мобільності студентів, полегшенню доступу до інформації, більш глибокому взаєморозумінню, вихованню спеціалістів, здатних забезпечувати впровадження досягнень науково-технічного прогресу, а також формування свідомого високоосвіченого громадянина своєї країни. Вчені та практики ведуть активні пошуки нових ефективних підходів до навчання та вивчення іноземної мови, розробляють нові педагогічні технології з метою реалізації у навчанні принципів гуманістичної педагогіки, особистісного та компетентного підходів. Основний акцент ставиться на розвиток творчої, вільної, здатної до самореалізації та розвитку особистості спеціаліста. Мета статті – розкрити особливості вивчення іноземної мови, ґрунтуючись на спадщині В. Сухомлинського.

Озираючись до надбань двадцятого століття, неможливо не згадати про працю українського педагога-гуманіста Василя Олександровича Сухомлинського, який мудро

поставивши саме особистість у центрі навчання, бачив «розвиток творчих сил кожної окремої особистості в умовах колективної співдружності на основі етико-естетичних цінностей, інтересів, потреб, який спрямований, зрештою, на творчу працю». Педагогічна спадщина В. Сухомлинського глибоко вивчається нині, осмислюється, узагальнюється, оскільки ідеї, висловлені талановитим педагогом, особливо злободенні й перебувають у руслі багатьох напрямків теоретичних досліджень сучасної педагогіки та практичного втілення. Різноманітні аспекти психолого-педагогічної науки, висвітлені у працях В. Сухомлинського, осмислювали та аналізували багато українських дослідників (М.Я. Антоненко, І.Д. Бех, А.М. Богуш, Л.С. Бондар, В.А. Василенко, М.М. Дубінка, І.А. Зязюн, М.Ю. Красовицький, В.Г. Кузь, А.М. Луцюк, О.Я. Савченко, О.В. Сухомлинська, Г.В. Сухорукова, М.Д. Ярмаченко та інші). Творчість Василя Сухомлинського багатогранна, однак усі його роздуми торкаються проблем освіти, виховання, розвитку особистості дитини і молоді. Ґрунтом для Сухомлинського як мислителя була власна практика в Павлівській середній школі, де на підставі щоденного досвіду складалася його психолого-педагогічна система. В. Сухомлинський вважав, що праця педагога – це, насамперед, праця серця, і лише тому, що це праця серця, це й творчість розуму: «Творчістю є діяльність, у яку людина вкладає немовби частинку своєї душі, й чим більше вона вкладає, тим багатшою стає її душа». Спостерігаючи за світовими змінами, нескладно визначити особливу роль володіння іноземною мовою, яка є стимулом для подальшого наукового та професійного розвитку й загалом є обов'язковою складовою знань освіченої людини. У вивченні іноземної мови найважливішим завданням є підвищення мотивації новачків цієї справи, виховання у них творчого ставлення до навчання. Викладання, яке побудоване не на перевірці механічно відтвореного матеріалу, а передбачає застосування творчих завдань, проектних методик, що дозволяють кожній особистості ширше проявитися на заняттях, містить головний стимул, головний чинник, «що забезпечує єдність навчання й виховання, живої пристрасті, яскравої емоційної оцінки того, що вивчається, глибоко особистісного ставлення до фактів, явищ, подій, ідей, висновків, узагальнень». З огляду на це, викладач для досягнення успіху повинен наполегливо працювати над тим, щоб створити сприятливі умови для оволодіння іноземною мовою, переконуючи своїх студентів у необхідності опановувати іноземну мову для успішного майбутнього. Завданням викладача є формування у студентів потреби у вивченні іноземної мови. Розуміння плинності часу та швидких змін у сучасному світі допоможе учням знайти натхнення для вивчення нового, коли громадянин будь-якої країни «стає громадянином світу і повинен спілкуватися практично з усім світом, в цих умовах тільки людина, яка максимально пізнає себе, саморозвинена, буде мати можливість успішно реалізуватися в житті». В. Сухомлинський добре розумів, яке велике значення для школи має вчитель з високо розвинутою культурою. Причому він не міг погодитися з тією традицією, яка склалася в педагогічній теорії та практиці, – обмежувати питання професіоналізму вчителя лише його професійними знаннями, уміннями і навичками. Такий викладач може непогано виконувати свої обов'язки. Але коли йдеться про виховання, цього занадто мало: цей процес вимагає насамперед усебічно розвиненої особистості. Саме в цьому полягає специфіка педагогічної праці. Метою директорської діяльності Василя Олександровича було створення вчительського колективу і загалом школи високої педагогічної культури. Він увів поняття «педагогічна культура» в теорію виховання й намагався розкрити зміст і структуру цього поняття. З огляду педагогічних джерел можна зробити висновок, що

культури викладача іноземної мови повинні бути притаманні такі особливості: 1. Викладач повинен володіти не тільки методикою викладання іноземної мови, але і розумітися на культурі однієї або декількох зарубіжних країн, мову яких вивчають студенти. 2. Викладач іноземної мови повинен у навчальному процесі виконувати функції носія не тільки вітчизняної, але і зарубіжної культури, демонструвати студентам різні аспекти культури інших країн, допомагати їм зрозуміти ціннісні сторони цієї культури. 3. Будучи носієм культури певної країни, викладач повинен знати і володіти нормами поведінки, прийнятими в даній країні, тобто він повинен знати не тільки іноземну мову, але і володіти культурою спілкування цією мовою, яка виражається в культурі поведінки, в багатстві, точності та виразності мови, в дотриманні мовного (мовленнєвого) етикету. Василь Сухомлинський у своїх працях велику увагу приділяв вивченню іноземних мов. Але багатство, втілене у скарбах мов інших народів, за його словами, залишається для людини неприступним, якщо вона не оволоділа рідною мовою, не відчула її краси. Чим глибше людина пізнає тонкощі рідної мови, чим тонша її сприйнятливість до гри відтінків рідного слова, тим більше підготовлений її розум до оволодіння мовами інших народів, тим активніше сприйме її серце красу слова. Роль рідної мови у духовному становленні людини незаперечна. «Оволодіння рідною мовою, – пише В. Сухомлинський, – визначає багатство, широту інтелектуальних і естетичних інтересів особистості. Без поваги, без любові до рідного слова не може бути ні всебічної людської вихованості, ні духовної культури» – ось повчальний висновок ученого. Необхідно звернути увагу ще на один важливий момент. Засвоєння іноземної мови завжди спирається на мовну компетенцію рідною мовою, на знання граматики цієї мови, загалом на її структури. Чим міцніші ці структури, тим краще студент здатний їх осмислити і тим легше йому спиратися на них при засвоєнні іноземної мови, що в цілому теж сприятиме забезпеченню оптимального рівня загального розумового розвитку наших вихованців, про який писав В. Сухомлинський. Видатний педагог був глибоко переконаним у тому, що рідна мова відіграє надзвичайно потужну пізнавально-розвивальну роль у формуванні духовного світу, загальної культури та інтелекту людини. Отже, компетентний викладач іноземної мови розглядається як багатогранна особистість, що володіє професійно важливими навичками та особистісними цінностями. Міжкультурна компетентність з часом формується у процесі професійної підготовки та розвивається під час спілкування викладача та студента іноземною мовою, враховуючи культурні відмінності носіїв мови, що є необхідною умовою успішного діалогу різних культур. Погляди Василя Сухомлинського на значення культури та іноземної мови в процесі навчання і виховання стали основою, яку використовують сучасні педагоги для розвитку міжкультурної компетентності сучасного викладача іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинська О.В. Василь Олександрович Сухомлинський – наукова біографія / О.В. Сухомлинська // В.О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів. – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – С. 14.
2. Сухомлинський В. Вибрані твори: в 5 т. / Василь Сухомлинський. – Київ : Рад. школа, 1976. – Т.1 : Методика виховання колективу. – 1976. – С. 401–637.

3. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В.О. Сухомлинський // Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5 т. / редкол. : О.Г. Дзеверін (голова) та ін. – Київ : Рад. шк., 1976. – Т.1. – 1976. – С. 53–206.

4. Гурмаза В. Роль міжкультурного аспекту у викладанні іноземної мови / В. Гурмаза // Підвищення рівня науково-дослідної діяльності обдарованої молоді: наук.-практ. семінар: квіт. 2007 р.: тези доп. – Миколаїв: МДАУ, 2007. – С. 32-33.

5. Радул С. Ідеї В.О. Сухомлинського щодо розвитку міжкультурної компетентності вчителя іноземних мов // Наукові записки : Педагогічні науки. — 2013. — Випуск 123 (II). — С. 291—296.

Манзюк Тамара Степанівна, викладач-методист,
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»

АКТУАЛЬНІСТЬ ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

У сучасній освіті України надзвичайно важливим є питання формування національно-мовної особистості, котра усвідомлює національні мовні цінності не тільки для комунікативної взаємодії, а й морально значущі. Цінність рідної (української) мови як національного джерела формування підростаючого покоління ставить сьогодні перед викладачем української мови вирішення важливих питань навчання і виховання засобами слова – донести до кожної молодої людини культурні та духовні надбання українського народу, оживити його мовні й риторичні багатства, сприяти їх свідомому засвоєнню і використанню у власному мовленні.

Важливе місце в теорії та практиці навчання і виховання, формуванні національно-мовної особистості майбутніх громадян України займають лінгводидактичні ідеї, методичні поради і рекомендації видатного вітчизняного вченого Василя Олександровича Сухомлинського. Педагог приділяв особливу увагу мовній освіті школярів, розуміючи мову і вміння спілкуватися, правильно висловлювати думку великою духовною цінністю.

Українська мова, безперечно, усвідомлюється як фактор національного, економічного, науково-технічного прогресу, і саме тому важливо враховувати те, що від мовного рівня особистості залежить її майбутній професійний, життєвий рівень, а отже, і рівень розвитку держави у політичній, економічній, соціальній сферах. Мовна культура людини є основою загальної культури і її відображенням.

«Від культури слова до емоційної культури, від емоційної культури до культури моральних відносин – такий шлях до гармонії знань і моральності, – зазначав В.О. Сухомлинський [4, с. 508]. Студент і викладач взаємодіють на рівні слова, за допомогою слова, через слово. Словесник створює сприятливі умови для самореалізації студента, а не суворо регламентує і чітко керує навчальною роботою.

«Слово вчителя – як інструмент впливу на душу вихованця, нічим не замінити. Мистецтво навчання і виховання включає, насамперед, мистецтво говорити, звертатися до людського серця» [6, с. 321].

Учений висував високі професійні вимоги до вчителя-словесника, який повинен оволодіти секретами учительської досконалості, зокрема вміло користуватися сократівським методом активізації розумової діяльності учнів, прийомами словесного

спонукання, заохочення, покарання, виявлення довіри, недовіри, ставлення тощо, які формують духовно-інтелектуальну основу щоденного спілкування у навчальному закладі та за її межами.

Як бачимо, соціальний аспект в умовах функціонування сучасної освітньої парадигми є вагомим, а тому нині вчені, наголошуючи на необхідності й доцільності мовної, мовленнєвої, соціокультурної компетентності, називають такі переконливі фактори: 1) нагальна потреба переконливого мовлення у різних видах суспільного й міжособистісного спілкування; 2) необхідність формування образу високо достойного мовця внутрішньою готовністю не лише спілкуватися, а й нести відповідальність за промовлене, сказане висловлювання, пропагувати високу суспільну мораль, бути її зразком і носієм; 3) потреба досвіду мовних особистостей вільно будувати діалог у різних ситуаціях мовленнєвого спілкування із використанням усталених і схвалених суспільством формул, що полегшують взаєморозуміння людей у процесі спілкування, роблять його бажаним і приємним.

Одним із пріоритетних завдань навчання української мови є формування в студентської молоді комунікативної компетентності, про що так дбав Василь Сухомлинський, не використовуючи, зрозуміло, цього терміну. І на початку третього тисячоліття незаперечними є лінгводидактичні новації вченого про те, що вміння вправно користуватися мовою, відчуття краси слова потрібні кожній людині. «Хто серцем відчуває красу слова і може словом передати найтонші відтінки людських думок і переживань, той підніметься на сходинку справжньої людської культури. І навпаки, низька культура мовлення збіднює духовний світ людини... Убогість слова - це убогість думки, а убогість думки веде до моральної, інтелектуальної, емоційної, естетичної « товстошкірості» [7, с. 507].

До основних завдань навчання рідної мови Василь Сухомлинський відносив оволодіння вмінням спілкуватись як компонентом культури.

Переконливою є думка педагога, що людина не може жити сама. Найвище щастя і радість людське – спілкування з людьми, розуміння людських взаємин... Не слід забувати, що розуміти ці взаємини – наш перший людський обов'язок.

В. Сухомлинський акцентує особливу увагу на проблемі володіння вчителем, викладачем культурою спілкування, мовленнєвим етикетом.

У багатьох працях великого педагога («Слово рідної мови», «Джерело Невмирущої криниці», «Рідне слово», «Слово про слово», «На трьох китах», «Народження громадянина», «Сто порад учителеві», «Урок і знання») знаходимо відповіді на актуальні питання: як навчити студента сприймати, розуміти слово і вдало використовувати його в усному й писемному мовленні. Переконливим є твердження педагога, що «із живої думки і слова почалося становлення людини: мисль, втілена в слово, підняла нас над природою, над усіма речами і явищами, над епохами і століттями. Слово ввібрало в себе найтонші порухи наших почуттів; в ньому закарбувалася душа, звичаї, традиції, радості і болі народу – всі його духовні цінності, творені століттями» [3, с. 1]. Вчений наголошував на тому, що чутливість до змісту і краси мови «виробляється тоді, коли людина розуміє і відчуває гру слова: його внутрішнє змістове наповнення і багатство, емоційне забарвлення» [8, с. 47].

Сучасне вивчення української мови має комунікативне спрямування і покликане розвинути в студентської молоді уміння вільно виражати думку та почуття в усіх видах

мовленнєвої діяльності і в різних сферах спілкування (особистісній, публічній, освітній), а відтак виробити комунікативну компетентність як предметну, так і ключову. Творчість словом - це складний процес, який активізує розумову й психічну діяльність, це, за В.Сухомлинським, ні з чим незрівнянний духовний стан.

Творчо осмислюючи спадщину видатного педагога, на заняттях з української мови пропонуємо студентам висловити свої думки та судження щодо таких проблем: Добро завжди має перемагати-це ми знаємо з дитинства. Але ж відомо,що будь-яка перемога пов'язана з певним насильством. **Як добро має перемагати в нашому недоброму світі?** Викладіть ваш погляд на цю проблему.

Нині настала епоха розвитку інформаційних технологій. Глобалізація спричинила поширення англійської мови у світі. Серед сучасної молоді побутує думка,що без знань англійської людина не прогресивна. Соціальні інтернет-мережі стирають кордони між людьми різних країн. **А як же бути з національними традиціями,звичаями,якими сучасна молодь усе менше цікавиться?**

Творчість ученого різнопланова,багатоаспектна,а більшість його думок є актуальними в наш час,потребують глибокого вивчення і втілення в життя. Лінгводидактичні ідеї та положення В.О.Сухомлинського і сьогодні не втратили своєї важливості, мають новаторський характер, є досить актуальними в умовах Нової української школи і можуть бути модернізовано використані словесниками у практиці навчання рідної мови, адже творче осмислення спадщини видатного українського педагога й методиста збагатить досвід роботи над словом на заняттях української мови з метою формування в студентської молоді національної самосвідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мамчур Л. Лінгводидактична спадщина В. О.Сухомлинського : навчально-методичний посібник / Л. І. Мамчур. – Умань : РВЦ «Софія», 2009. – 170 с.
2. Сухомлинський В. О. Джерело невмирущої криниці // Українська мова і література в школі. – 1989. – № 7. – С. 3– 8.
3. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови // Українська мова і література в школі. – 1968. – №12. – С. 1– 10.
4. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський Вибрані твори: у п'яти т. – К.: Рад. школа,1976.–Т.3. – С. 283– 582.
5. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину / В.О. Сухомлинський Вибрані твори: у п'яти т. – К.: Рад. школа,1976. – Т.2. – С. 149– 409
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т.5. Статті. К., «Рад. Школа», 1977. - 638 с.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т.1. Статті. К., «Рад. Школа», 1977. – 654 с.
8. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5-ти т. Т.4. Статті. К., «Рад. Школа», 1977. Павлівська середня школа. – с. 31-393.

РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА З ПОЗИЦІЙ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Проблема підготовки педагогічних кадрів нової генерації в контексті гуманізації і демократизації освіти в Україні постає сьогодні особливо гостро й пов'язана з тенденціями розвитку світового співтовариства. В умовах нової освітянської парадигми, підготовка викладачів іноземної мови нового типу стає найважливішою умовою відродження не тільки освіти, але й усієї вітчизняної культури, її інтеграції в європейське співтовариство. Тому, за таких умов великого значення набуває проблема професійної підготовки викладачів іноземних мов до участі в різного роду міжкультурній взаємодії.

Підготовка сучасного викладача іноземної мови в європейських країнах, у тому числі й в Україні, повинна носити виражений культурологічний характер і бути спрямованою на формування здібностей адаптивної поведінки в спілкуванні з носіями культури країни, мова

якої вивчається, а також формування на основі знання мови ментальності, стилю поведінки, традицій і звичаїв народу. Виходячи із завдань підготовки фахівців педагогічної професії у сфері іншомовної освіти, важливо розглядати формування у студентів міжкультурної компетентності, як невід'ємної частини професійної компетентності викладача іноземної мови.

Педагогічні, публіцистичні та літературні праці, учительський досвід В.О. Сухомлинського має величезний вплив на практичну діяльність школи, збагатили педагогіку України новими положеннями і думками, які не втратили своєї **актуальності** і в наш час.

Різноманітні аспекти психолого-педагогічної науки, висвітлені у працях В. О. Сухомлинського, осмислювали та аналізували багато українських дослідників (М. Я. Антоненко, І. Д. Бех, А. М. Богущ, Л. С. Бондар, В. А. Василенко, М. М. Дубінка, І. А. Зязюн, М. Ю. Красовицький, В. Г. Кузь, А. М. Луцюк, О. Я. Савченко, О. В. Сухомлинська, Г. В. Сухорукова, М. Д. Ярмаченко та інші).

Гуманістичний підхід до дитини і до організації її життєдіяльності, що бере початок від класиків педагогічної думки, в спадщині В.О.Сухомлинського набуває системного вигляду і конкретного діяльнісного забезпечення для свого часу [1].

В. Сухомлинський в своїх працях, велику увагу приділяв вивченню іноземних мов. Адже багатство, втілене у скарбах мов інших народів, за його словами, залишається для людини неприступним, якщо вона не оволоділа рідною мовою, не відчула її краси. Чим глибше людина пізнає тонкощі рідної мови, чим тонша її сприйнятливість до гри відтінків рідного слова, тим більше підготовлений її розум до оволодіння мовами інших народів, тим активніше сприйме її серце красу слова. Роль рідної мови у духовному становленні людини незаперечна. «Оволодіння рідною мовою, – пише В. Сухомлинський, – визначає багатство, широту інтелектуальних і естетичних інтересів особистості. Без поваги, без любові до рідного слова не може бути ні всебічної людської вихованості, ні духовної культури», – ось повчальний висновок ученого [2].

«Наречена моя викладала англійську мову, і я поставив перед собою мету – вивчити ще й англійську», – писав Василь Сухомлинський у своїх спогадах. Може саме з цього моменту й почалося його захоплення іноземними мовами. Він самотужки вивчив вісім іноземних мов, включаючи японську, самостійно перекладав свої праці для різних зарубіжних видань.

Для чого ж було звичайному хлопцю з маленького українського селища вивчати стільки мов? Василь Олександрович усе життя працював з дітьми і розумів яке значення має широкий світогляд і всебічний розвиток дитини. А чи можливе ефективне розширення світогляду без вивчення іноземних праць з педагогіки, психології та суміжним дисциплінам?

Так що однією із педагогічних задач Сухомлинського було зберегти саме цю спроможність до всебічного розвитку підростаючого покоління, зробити так, щоб вона зберігалась впродовж усього життя – спочатку дитини, потім підлітка, і, нарешті дорослої активної людини.

До речі, саме знання іноземних мов дозволило В.О. Сухомлинському виробити емний лаконічний стиль письма.

У цьому контексті слід звернути увагу ще на один важливий момент. Засвоєння іноземної мови завжди спирається на мовну компетенцію рідною мовою, на знання граматики цієї мови, загалом на її структури. Чим міцніші ці структури, тим краще учень здатний їх осмислити і тим легше йому спиратися на них при засвоєнні іноземної мови, що в цілому теж сприятиме забезпеченню оптимального рівня загального розумового розвитку школярів, про який писав В. Сухомлинський [3].

Велике значення В.О. Сухомлинський приділяв вихованню мовленнєвої культури у дитини.

Особливу увагу він приділяв творам школярів. Діти під його керівництвом часто писали твори про природу, які вважались однією із важливих форм роботи по розвитку рідної мови. Джерело дитячої творчості він вбачав у емоційно-естетичному забарвленні слова, його витончених відтінках.

Слід зазначити, що твір є однією із важливих форм роботи при вивченні іноземних мов. Те ж саме стосується і читання.

Останньому Сухомлинський надавав особливого значення. Вміння свідомо, вільно та виразно читати є, на його думку, одним із вірних засобів попередити розумову інертність.

Паралельно з оволодінням навичок читання починається процес навчання письму. Це характерно як для занять з рідної, так і з іноземної мови.

Також значну увагу він приділяв набуттю навичок самостійної роботи в процесі розумової діяльності.

В наш час самостійна робота на заняттях з іноземної мови і вдома набуває все більшого значення. Вона формує в учнів спроможність до творчості, вміння самостійно мислити, організовувати свій навчальний процес і т.ін.

Не можна не згадати і про такий вид роботи на заняттях з іноземної мови як переказ і розповідь. Це один із важливих видів діяльності, що сприяє розвитку навичок усного мовлення.

Сухомлинський писав, що це прагнення вчителя пробудити у підлітка інтерес до читання літератури.

На уроках В.О. Сухомлинського використовувалися й такі форми творчої праці як складання анотацій та реферування, що теж актуально при вивченні іноземних мов.

Ще однією із провідних ідей В. Сухомлинського, є те, що навчання іноземної мови повинно відбуватися при широкому залученні культури. Що, в свою чергу, сьогодні ні в кого не викликає сумніву, що для формування іншомовної мовленнєвої діяльності, міжкультурної компетентності недостатньо знати лише мовні одиниці, мовленнєві кліше та певні фрази задля досягнення мети спілкування.

Необхідним стає залучання особистості до іншомовної культури саме в процесі формування іншомовної мовленнєвої діяльності. Вивчення іноземної мови повинно сприяти тому, щоб краще розуміти чужий світ і культуру, а водночас чіткіше відчувати власну ідентичність, належність до єдиного національного простору.

Уроки з лінгвокраїнознавчими елементами стимулюють учнів до порівняння власної та чужої культур, до роздумів і висловлювань стосовно особливостей рідного культурного простору. Цей процес можна розглядати як духовну творчість, як когнітивний і креативний акт мовленнєвої діяльності [3].

Таким чином, вивчення іноземних мов та культур стає одним із засобів інтеграції в іншу культуру.

Проблема формування мовної культури викладачів є винятково актуальною на сучасному етапі розвитку суспільства, оскільки викладач постійно має демонструвати відповідний рівень професійної майстерності високоосвіченої мовної особистості, адже мова є не тільки предметом навчання, а й засобом її формування. Уміння користуватися словом – основна умова формування мовної компетентності, а тому і культури педагога, що складається з культури мислення, культури мовлення, комунікативної культури [4].

Головним у процесі навчання іноземної мови є не накопичення знань, або, за В. Сухомлинським, «не механічне перекладання знань з голови вчителя в голову учня» [3], а головним є навчання мовленнєвої діяльності, навчання мовленнєвому спілкуванню за допомогою іноземної мови. Такий підхід (найчастіше називається комунікативним) у сучасній методиці є найбільш умотивованим серед багатьох інших методів навчання іноземної мови.

За висловом В. Сухомлинського, іноземна мова відіграє важливе значення в процесі навчання: по-перше, вона виступає умовою гармонійного розвитку кожного учня; по-друге, вона необхідна учневі як джерело розвитку його індивідуальних нахилів, здібностей [3].

Таким чином, згідно ідей В. Сухомлинського, навчання іноземної мови передбачає врахування інтересів, індивідуально-психологічних особливостей кожного учня, сприяє реалізації його особистісного потенціалу, розвитку творчих умінь і навичок.

Власне, на це була спрямована вся педагогічна система Василя Сухомлинського. А з позицій сьогодення навчання іноземної мови набуває особливої актуальності у зв'язку з інтеграцією нашої держави у світове співтовариство.

Як навчальна дисципліна, іноземна мова має величезні можливості щодо виховання учнів і студентів. Вивчаючи історію та культуру країн мови, що вивчається, їхні традиції та звичаї і порівнюючи їх із реаліями нашої країни, у молоді формуються знання культурних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пехота О.М. Впровадження спадщини В.О.Сухомлинського в сучасну педагогічну освіту / О.М.Пехота // Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету ім. В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць. Вип. 1.46 / ред. : О.Я. Савченко, О.В.Сухомлинська. – Миколаїв : МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2014. – С. 103-108.
2. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям / В.А. Сухомлинский. – Киев: Радянська школа, 1974. – 288 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – Т. 1. / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1974. – С. 96.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – Т. 5. Статті. /В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977 – 639 с.
5. Кремень В. Г. Василь Олександрович Сухомлинський і сучасна педагогічна наука // В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів : монографія / упоряд. : О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко ; авт. кол. : О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко, В. С. Курило, І. Д. Бех та ін. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – 504 с.

Середа Анастасія Вікторівна, студентка,
КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені
І.С. Нечуя-Левицького»

ПЕДАГОГІЧНІ АКСІОМИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сьогодні реформа освіти – це те, що ми можемо відчувати на собі, а особливо гостро – педагоги. Головна мета реформи – висока якість освіти від початкової школи і аж до вищих навчальних закладів. Навчання молодого покоління впливає на майбутнє держави, тому завданням реформи є виховання свідомих активних громадян, які зможуть забезпечити розвиток країни, повести її вперед. Потужну державу може забезпечити лише згуртована робота творчих, відповідальних людей-патріотів, які сьогоднішня реформа прагне виховати. Тому вчителі, не зважаючи ні на що, мають бути готові до кардинальних змін. Василь Сухомлинський казав: «Учитель, що має 25-30-річний стаж педагогічної роботи, повинен бути бадьорим, невтомним, для нього має бути не тягарем, а задоволенням, піти з дітьми в похід, заночувати під копицею пахучого сіна, тобто вони повинні бути діяльні, повні енергії творці нових духовних цінностей».

Не зважаючи на будь-яку реформу, є речі, які повинні залишатися незмінними у образі вчителя як: любов до дітей, яка є нероздільною з педагогічною культурою, – бо вони навчаються в того, кого люблять; вміння мотивувати до навчання, бо без неї не буде хорошого результату; резилентність, тобто життєстійкість, бо це професія, якій притаманне вигорання; справедливість, адже всі люди мають рівні права і вчитель цією своєю рисою навчить і своїх учнів справедливості і, що не менш важливо серед всього іншого, – знання свого предмету та методики. Поради Василя Сухомлинського щодо того, яким має бути вчитель, є актуальними завжди – вони поза часом. «Улюбленим учителем підлітка, юнака, дівчини стає той, хто щодня відкривається перед допитливим юним розумом і полум'яним серцем якоюсь новою гранню. Якщо ви хочете бути улюбленим

учителем, турбуйтеся про те, щоб вихованцю вашому було що у вас відкривати. Якщо ж ви кілька років один і той самий, якщо день, що минув, нічого не додав до вашого багатства, ви можете стати осоружним і навіть ненависним». «Щоб бути для учнів джерелом знань, учитель завжди повинен перебувати в атмосфері багатого, цікавого, багатогранного духовного життя».

Реформа в освіті – це вдосконалення її відповідно до інформаційних технологій, цінностей в суспільстві, які панують в час реформи. Якщо раніше в школах міг панувати авторитарний режим, монологічний тип уроку, вчителі мали чіткі інструкції з вимогами як навчити дітей тому чи іншому поняттю, то сьогодні нова українська школа передбачає, що вчитель має бути авторитетним, завоювати його в дітей цікавими заняттями та увагою до кожного учня; інтерактивні уроки – саме те, що може навчити дітей вчитися самостійно; вчитель більше не має рамок щодо того, як йому доносити матеріал до дітей – повна свобода, головне – дати дітям якісні знання за правильною саме, на його думку, методикою. «Щоб дитина була палко зацікавлена навчанням, їй необхідне багате, різноманітне, привабливе, інтелектуальне життя». Й тут, говорячи про нову українську школу, ми не можемо не враховувати методики і прийоми, які педагог-новатор В. О. Сухомлинський застосовував більше п'ятдесяти років тому. Адже вони повністю спрямовані на дитину, а дитиноцентризм – це основа НУШ. Його уроки серед природи, в музеї, застосування якомога більше наочності – те, до чого ми прагнемо.

Дитина – в першу чергу, особистість. Зі своїми індивідуальними якостями, характером, темпераментом. Не буває двох однаковісних дітей і в роботі вчителі повинні це враховувати. Кожен з них має дуже багато талантів, слід тільки їх вчасно виявити і розвинути, бо дитина як квітка, яка лише проросла, і саме від вчителя залежить, чи розквітне вона в пишній красі, чи зав'яне навіть не зацвівши. У своїй школі Василь Сухомлинський створював усі умови для творчої діяльності дітей в якій би могли розкритися їх унікальні здібності, таланти, обдарованість. Виявивши їх він намагався якомога краще їх розвинути. Це саме те, чого хоче досягнути реформа освіти сьогодні. Не залишити без уваги ні єдиної дитячої особистості.

Один з не менш важливих моментів, на які слід звернути увагу, – навчити дітей дотримуватися здорового способу життя. Щоб вони самостійно усвідомили, що це необхідно, і приносить неабияку користь їхньому організму. Як казав видатний педагог Сухомлинський: «Турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили».

Головним у вихованні моралі Василь Олександрович вбачав виховання гуманізму, людяності. Щоб забезпечити свій подальший всесторонній розвиток, дитина повинна ставитися до людей з добротою, не коїти зла, бути чуйною і милосердною. Дітям слід дати поняття того, що кожен їх вчинок і дія має вплив на інших людей, тому вона повинна обдумувати свої вчинки і вчитися не завдавати ними прикростей іншим. В доробках Сухомлинського є також про навчання дітей з деякими відхиленнями, яке сьогодні ми називаємо інклюзивною освітою. Він дбав, щоб такі діти не почували себе неповноцінними і приреченими, не відставали у навчанні. Таких дітей не можна ігнорувати, відгородити, слід навчити їх жити в суспільстві, підбирати особливу методику навчання.

«Гра - це іскра, що запалює вогник допитливості та любові до знань». В ній педагог вбачав неабияку силу. Відповідно реформі, діти навчаються граючись. Таке навчання є дуже ефективним, адже воно сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації. Діти самі зацікавлені в тому, щоб отримати знання, адже це може допомогти їм в їхній ігровій діяльності. Гра може відігравати й профорієнтаційну роль, підготовку дітей до виконання певної роботи в майбутньому. Дозволяє ознайомитися з діяльністю, яку виконує представник тієї чи іншої професії.

Ефективний метод навчити дітей вчитися – забезпечити радість від пізнання світу. Зробити так, щоб навчання було цікавим, різноманітним. Тому Сухомлинський часто проводив уроки за межами класу. Могли піти до джерельця, спостерігати за мурахами, водоймою, прислухуватись до звуків природи. Таким чином, вони не слухали теорію, не розглядали вже готові малюнки, а самі переконувалися на своїх же очах, досліджували навколишній світ.

Прищепити любов до місця, де народився – важливе завдання для вчителя. Без цієї любові не можливо виховати свідомого громадянина, патріота своєї країни. Елементами патріотичного виховання в навчальному процесі може слугувати не лише національна символіка, а й народна творчість. Діти із захопленням працюють над задачами, які пов'язані з нею, можуть створити прекрасні малюнки, вироби, оповідання. Як і в другій половині двадцятого століття Василь Сухомлинський, так і вчителі сьогодення трудяться над розширенням україномовного простору, вчать дітей любити й плекати рідне українське слово.

За мету ставиться виховання екологічно освіченого громадянина, який усвідомлює відповідальність за свій рідний край, наш спільний дім – Землю. Слід надати інформацію про те, що природні ресурси не є невичерпними і нам слід бережно відноситися до них. Відкрити для дітей природу, як щось чарівне і прекрасне, щоб вони розуміли, що якщо будуть ставитися до неї марнотратно і байдуже, то можуть знищити цей скарб. Він критично сприймав оцінки, закликав не зловживати ними. Бо вона може не тільки піднести, порадувати, а й викорінити в дитини жагу до знань, може стати приводом перетворення науки на муку, загальмувати дитячий розвиток.

Сухомлинський закликав учителів: «Не допускайте, щоб єдиною метою перевірки знань було – поставити учневі оцінку. Нехай якнайчастіше оцінювання знань поєднується з іншими цілями, передусім з новим осмислюванням, розвитком, поглибленням знань. Не допускайте крайності – оцінювання кожної відповіді, кожної письмової роботи – це призводить до негативних результатів». Чому саме так вважав Василь Олександрович? Педагогічною аксіомою для нього було твердження, що оцінки мають бути вагомими, а школяр мусить добре знати, за що він їх одержує. [3, с.10] Отже, в оцінюванні навчальних результатів педагог радив враховувати як особливості інтелектуального розвитку дитини, так і рівень її відповідальності за роботу [2, с.5].

В Новій українській школі безперечно є місце для ідей Василя Олександровича Сухомлинського. Але при цьому обов'язково слід зауважити, що неприпустиме бездумне, механічне копіювання, використання його педагогічного досвіду, рекомендацій. Кожен учитель є особистістю із власними педагогічними поглядами і переконаннями, специфічним світоглядом, він працює в інших умовах і в історично інший час. Треба брати не конкретні факти, прийоми, дії, а зрозуміти загальні ідеї, принципи і застосувати

їх виходячи із власних здібностей, можливостей, зовнішніх умов, суспільного середовища. [1, с. 570].

Ім'я Василя Олександровича Сухомлинського стоїть поряд з видатними педагогами світу. Він вклав неоціненний внесок в історію української педагогіки, школи. І зараз ми можемо використовувати його геніальні доробки, адже як сказав Шалва Амонашвілі: «Країна, в якій є такий син, не буде шукати педагогіку десь в інших місцях».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко А. М., Бардінова В.Д, Безобразова Л. Л.. Взаємозв'язок морального і естетичного виховання у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського // 22 видатних українських педагоги. - Київ: Професіонал, 2004. – 568-570.
2. Савченко О. Модернізація початкової освіти: діалог з В. О. Сухомлинським // Початкова школа. Науково - методичний журнал. - 2018. - № 9. - С. 5-7
3. Савченко О. Психодидактичні аспекти реалізації здоров'язбережувальної функції шкільної освіти: діалог з В.О. Сухомлинським // Рідна школа. -2012.- №7.- С.- 8-11.

Ткаченко Аліна Олександрівна, студентка,
КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж імені
І.С. Нечуя-Левицького»

ЗАКОН УКРАЇНИ “ПРО ОСВІТУ” КРІЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Ми є свідками епохальних змін в освіті. В новому Законі України “Про освіту” містяться ті основні принципи і положення, на основі яких визначається стратегія і тактика реалізації нових законодавчо-закріплених ідей розвитку освіти в Україні. Ми звернемо увагу на кілька основних принципів та порівняємо їх з поглядами В.О. Сухомлинського.

Уявімо перед нами хлопчика Тараса, який з 1 вересня 2018 року пішов до Нової української школи. Він, мов чистий аркуш паперу, і ні він, ні його батьки не розуміють чого очікувати від школи, яка існуватиме за новим законом, хоча і батьки, і вчитель звикли бачити школу очима Сухомлинського...Спробуємо розібратися, чи можливий їх симбіоз?

Тарас вже має певні уявлення про школу і навчання загалом. Ці знання він отримав у дошкільному закладі, адже згідно ст. 11. Дошкільна освіта: “Метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.”[5]

Маючи великий досвід підготовки дітей до школи, Василь Сухомлинський застерігав батьків від захоплення навчанням малюків конкретних умінь, зокрема письма, читання, рахування, і наголошував на тому, щоб створювати загальні передумови успішного навчання. Особливу увагу вченого привертала аспекти фізичного розвитку дошкільника. Він доводив батькам, педагогам, що існує тісний зв'язок між станом здоров'я дитини, її розумовою й фізичною працездатністю, особливо навчальною, оскільки остання потребує

постійного напруження емоційно-вольової сфери, фізичного, психічного здоров'я, витривалості.

Тарас йде до школи сповнений надій і сподівань, він хоче знати і вміти все. Очі школяра світаються інтересом! Від практики напакуювання дітей великим обсягом інформації і навчання за принципом “зазубрив – відповів – забув” українська освіта, насамперед шкільна, має перейти до розвитку у дітей компетентностей. Нова Українська Школа має розвивати у дітей “читання з розумінням, уміння висловлювати свою думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики і приймати рішення, вирішувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими”. Василь Сухомлинський писав: “...шкільне навчання має один дуже серйозний недолік, а саме: з тієї хвилини, як дитина сіла за парту, ми класними стінами, дошкою, книгою, зошитом відгороджуємо її від того середовища, в якому відкрилось її перше джерело живої думки і живого слова, – від природи, від лісу і саду, від тихої діброви і зеленого луку, від синього неба і вогняної квітки соняшника, від дзвінкого дзвіночка жайворонка і дзюрчання перших весняних струмочків...”. Педагог приділяв велике значення саме урокам розвитку мислення на природі. [1, с. 25]

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями. Повага до особистості вихованця незалежно від його віку, визнання складності його внутрішнього світу і необхідності відповідального ставлення до долі дитини — переконлива характеристика гуманістичної спрямованості педагогічної системи Сухомлинського.[2, с.3]

Шкільне навчання, на думку педагога, як свідомий, систематичний і поступово організований процес здійснюватиметься успішніше і матиме кращі результати за умови спільної взаємодії педагогів і батьків. В. Сухомлинський особливої уваги приділяв створенню оптимально сприятливих умов для всебічного і гармонійного розвитку дітей у родині та школі, наголошуючи, що “всі шкільні проблеми стоять і перед сім'єю, усі труднощі, які виникають у складному процесі шкільного виховання, сягають своїм корінням у сім'ю”. Батьки, у поглядах В. Сухомлинського, – не лише головні вихователі і наставники, а й перші вчителі і просвітителі дітей, оскільки саме в ранньому дитинстві закладаються основи їхньої навчально-пізнавальної діяльності. Тому педагог радив батькам постійно надавати серйозної уваги розвитку у дітей спостережливості, вміння мислити, уявляти, фантазувати, орієнтуватися в різноманітних життєвих ситуаціях.

Напевно, Павлишська школа - це і був перший навчальний заклад, де запрацювала і школа для батьків — “Батьківський університет”. Характерно, що Сухомлинський наполягав: саджати матусь - татусів за парту, коли їхні діти переступають поріг школи, пізно. Тому, коли потенційним школярам виповнювалося чотири роки, він запрошував їхніх батьків у спеціально створений для них “ВНЗ”. Заняття там проходили двічі на місяць і користь приносили безсумнівну. Коли через два роки хлопчики й дівчатка ставали учнями, працювати вчителям і з ними, і з їхніми батьками було набагато легше. Оскільки на той час педагоги й мами - тати новоспечених школярів ставали справжніми

однодумцями. На жаль, у новому законі ми не знайшли подібних переконань, хоча, як педагоги, вважаємо, що батьківська школа вкрай необхідна і для дітей і для самих батьків.

Неймовірно сильно на дитину впливає особистість вчителя та педагогічного колективу загалом. Закон про освіту регулює безліч питань з приводу кваліфікаційного рівня вчителя, директора, їх обов'язків, можливостей, повноважень, але ж де морально-особистісні вимоги? Сухомлинський же одним з перших педагогів нашого часу писав про те, що учитель має бути людиною, яка не тільки організовує процес пізнання та виховання, а, в першу чергу, супроводжує процес самопізнання і саморозвитку дитини з урахуванням задатків кожного окремого учня. Він дуже багато писав про одну з головних навичок учителя – учитися все життя самому і навчити учитися школяра, бути для нього прикладом в усьому. А директор, на його думку, повинен бути не просто менеджером, повинен дбайливо вирощувати кожного вчителя, удосконалювати його майстерність, виховувати й берегти свій педагогічний колектив. Керівник школи буде гарним, авторитетним наставником учителів і учнів лише доти, поки він удосконалює свою майстерність і майстерність учителя й вихователя.[3, с. 395]

Мабуть одним з найпроблемніших постало мовне питання, яке викликало гучний резонанс у світі, та навіть отримало назву політичного. Згідно букви закону, освітній процес в усіх закладах освіти відбуватиметься українською мовою. Представники національних меншин мають право навчатися в окремих групах дитсадків та класах початкової школи, в яких, крім української, буде використовуватися в освітньому процесі мова відповідної меншини. Вивчення української мови стає обов'язковим в усіх закладах освіти.[1] Василь Олександрович бачив у мові могутній фактор становлення всебічно розвиненої особистості, дійовий засіб духовного зростання нашого суспільства. З розвитком мови, оволодінням нею, він нерозривно пов'язував розвиток розуму, формування найтонших рис духовного обличчя людини. “Мовна культура, — за словами В. О. Сухомлинського, — це живодайний корінь культури розумової, усього розумового виховання, високої, справжньої інтелектуальності. Завдяки мові людині стають доступні найрізноманітніші джерела, що живлять емоційну, інтелектуальну й вольову сферу її духовного життя. У мові відбивається ідейна спрямованість духовного життя людини, слово містить у собі невичерпні можливості для впливу на її світоглядну сферу”.[4, с.1]

Чи не одним з найактуальніших нині питань є патріотизм! В. О. Сухомлинський стверджував, що “...патріотичне виховання школярів доцільно здійснювати на національних цінностях, серед яких провідними є любов до рідної землі, народу й Батьківщини, любов до найбільш рідних людей, членів сім'ї та родини, любов до рідної мови, шанобливе й бережливе ставлення до історії та культури українського народу, праця на благо свого народу й Батьківщини.”[1, с. 256] У законі ж виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій є однією із засад державної політики в освіті.

Отже, ми побачили, що не всі положення нового Закону України “Про освіту” можна вважати співзвучними з поглядами В.О. Сухомлинського. Але об'єднавши нововведення в системі освіти з педагогічними переконаннями Сухомлинського, можна успішно досягти спільної мети – виховання всебічно розвиненої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О.Сухомлинський // Вибрані твори: у 5т. – Київ: Радянська школа. – 1976. – 670 с.
2. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві // Вибрані твори: В 5 т. - Т. 2. - Київ: Радянська школа, 1984.- 668 с.
3. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором // Вибрані твори: В 5 т. - Т.4. - Київ: Радянська школа, 1977.- 640 с.
4. Сухомлинський В.О. Слово рідної мови // Українська мова і література в школі. – 1968. – №12. – С. 1.
5. Закон України « Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/>

Чернега Ірина Григорівна, викладач,
ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»

САМООСВІТА У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗА В.О. СУХОМЛИНСЬКИМ

Проблема розвитку професіоналізму викладача належить до розряду «вічних» проблем. Аналіз наукової літератури підтверджує, що своїми коренями вона сягає далекого минулого. Історія української педагогіки багата на славні імена видатних педагогів, учених, представників української освіти, культури, мистецтва, громадських та державних діячів, які зробили відчутний внесок у розвиток педагогічної думки й освіти України .

У розвитку освіти та педагогічної думки України другої половини ХХ ст. почесне місце посідає творчість Василя Олександровича Сухомлинського .

Видатний український педагог В.О. Сухомлинський підкреслював значущість особистості викладача: «Я сказав би, що пізнання дитячого світу починається з пізнання людини, а людина відкривається перед дитиною в образі матері, батька й вчителя»[1].

Видатний педагог був глибоко переконаний, що викладач повинен активно шукати шляхи раціоналізації своєї діяльності на основі оволодіння новими знаннями, вміннями та навичками. Виступаючи за виховання всебічно розвинутої особистості, Василь Олександрович висував великі вимоги до викладача-вихователя: бути самому всебічно ерудованою людиною, постійно вивчати новітні досягнення науки й техніки, психології, педагогіки, методики. Він наголошував: «Учень повинен бачити в учителів розумну, знаючу, думаючу, закохану в знання людину. Чим глибші знання, чим ширший кругозір, ширша всебічна наукова освіченість учителя, тим більшою мірою він не тільки вчитель, а й вихователь» [3,449].

У наш час залишається актуальним питання про конкурентоздатність спеціалістів у сфері педагогіки в умовах ринкової економіки. Одним зі шляхів вирішення даної проблеми є підвищення рівня знань викладача.

Актуальність даної теми обумовлена тим, що якісна освіта неможлива без особистісного зростання, прагнення до розширення власної обізнаності, вдосконалення умінь і навичок, які в педагогічній діяльності стануть провідними в роботі зі студентами

та в навчальному колективі. Проблема розвитку людини в сучасних умовах неможлива без самостійної продуктивної праці, бо з плином часу світ розвивається, тому викладачу необхідно встигати слідкувати за тенденціями розвитку науки. Студенти мають здобувати нові знання, знайомитися з сучасними науковими досягненнями і лише компетентний викладач може це забезпечити.

Виклад основної частини матеріалу. Компетентність — знання та досвід якими володіє майстер у своїй професійній справі. Компетентним може бути тільки той, хто вміло і правильно виконує певні функції.

Педагогічна компетентність викладача — це єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності, володіння теоретичними знаннями та вміннями, які забезпечують наставника вдалою формою роботи [4].

Самоосвіта — самостійний розвиток людини під час якого вона поглиблено, ефективно й наполегливо вивчає науку, яка їй необхідна [4]. Одним із показників педагогічної компетентності викладача є прагнення до збагачення та розвитку. Кожен вихователь, який поважає себе і власну справу, пам'ятає, що освіта, яку він отримав, являється лише закладеним фундаментом до початку тривалого навчання протягом усього життя.

Педагог — професія багатогранна. Він не може розбиратися лише тільки в чомусь одному. Студенти, яких він навчає, прагнуть до пізнання найменших деталей, закономірностей, причин та функцій сучасного світу. Ось це і вимагає від наставника постійного збагачення, щоб його студенти навіть не сумнівалися у його знаннях. Тому самонавчання — показник педагогічної компетентності, який виявляється в прагненні до зростання, збагачення, розвитку своєї особистості. "Найкраща освіта— це самоосвіта" — слова великого педагога Василя Сухомлинського залишаються сьогодні актуальними. [2 с. 265].

Головними характеристиками професійного самовдосконалення викладача В. О. Сухомлинський вважав такі: рівень та якість організації самоосвіти (усвідомлення викладачем потреби безперервної самоосвіти та її здійснення, змісту та якості роботи над фаховою, методичною, психолого-педагогічною літературою); методична робота (дидактико-методичне забезпечення викладання фахової дисципліни, оволодіння ефективними методами викладання, наявність власних методичних розробок, застосування ефективних методів та прийомів навчання учнів); вивчення передового педагогічного досвіду (обізнаність викладача з передовим педагогічним досвідом, критичне ставлення до нього, творче впровадження); використання досягнень науки (обізнаність викладача з досягненнями психолого-педагогічної науки та їхнє використання у практичній діяльності); експериментально-дослідна робота педагога (участь в експериментальній роботі, що проводять науковці, власні дослідження).

Суть самоосвіти викладача, за В. О. Сухомлинським, — «самостійне оволодіння теоретичним матеріалом та практичними вміннями» [3, 560], особисті зусилля педагога, «спрямовані на підвищення власної культури праці і в першу чергу культури мислення» [3, 524]; «не механічне поповнення знань» [2, 285], а перетворення наукової істини у живий досвід творчої праці. Основною метою самоосвітньої діяльності видатний педагог вважав підвищення ідейно-теоретичного рівня викладача; поглиблення знань у галузі профільних предметів; оволодіння досягненнями педагогічної науки і практики, психології та конкретної методики; підвищення загальної культури викладача, тобто

озброєння педагога всебічними знаннями для поліпшення його творчої професійної діяльності.

Розглядаючи самоосвіту викладача як складну діяльність, педагог-гуманіст наголошував, що слід ураховувати основні її структурні компоненти, а саме потреби, мотиви, самопізнання, самоаналіз, самооцінку, зацікавленість, способи досягнення мети, результат.

Василь Олександрович був глибоко переконаний, що джерелом та рушійною силою самоосвітньої діяльності викладача є потреба у знаннях: «...знати більше, ніж я знаю сьогодні».

Спираючись на пізнавальний інтерес як на провідний мотив самоосвітньої діяльності викладача, В. О. Сухомлинський дійшов висновку, що самоосвітня діяльність педагога має починатися із самопізнання – складного процесу визначення викладачем своїх здібностей і можливостей, процесу цілеспрямованого отримання інформації про розвиток власних якостей. З методичної сторони правильно організований процес самопізнання, за В. О. Сухомлинським, передбачає усвідомлення свого місця й життєвих орієнтирів у суспільній діяльності.

Вивчення педагогічних ідей В. О. Сухомлинського показує, що результатом самоосвітньої діяльності викладача він вважав, самостійну зміну його поведінки, стилю викладання, інтелектуальне збагачення особистості. Василь Олександрович розглядав самоосвітню діяльність викладача як різновид професійної діяльності, що має спиратися на певні науково-педагогічні принципи, які дають змогу педагогу чітко спланувати та проводити свою роботу. А саме принцип орієнтації на професійне самовдосконалення, принцип органічної єдності професійного самовдосконалення викладача з практикою організації його навчально-виховної роботи, принцип цілеспрямованості професійного самовдосконалення. Крім цих принципів, В. О. Сухомлинський застосовував принципи систематичності, послідовності, наступності, зв'язку теорії з практикою.

Принцип орієнтації на професійне самовдосконалення, на думку Василя Олександровича, має ґрунтуватися на розширенні викладачем кола своїх пізнавальних завдань, використанні додаткового теоретичного та практичного матеріалу, а це залежить від актуальних для особистості наукових та професійних інтересів, попередньої підготовки, вміння працювати самостійно тощо. Видатний педагог був глибоко переконаний, що використання даного принципу викладачем у процесі самоосвітньої діяльності допоможе йому стати справжнім майстром своєї справи.

В. О. Сухомлинський відстоював думку про те, що набуття професійної та особистісної досконалості триває протягом усієї педагогічної діяльності, а іноді й усього життя викладача. Йдеться про орієнтацію на «освіту впродовж життя», на професійно-особистісне самовдосконалення, де викладач спроможний бути суб'єктом організації власної повноцінної життєдіяльності.

Важливим педагогічним принципом, що визначає кінцеву мету самоосвітньої діяльності викладача, В. О. Сухомлинський вважав принцип зв'язку набутих знань із практикою. Цей принцип насамперед полягає в тому, що всі наявні в викладача знання й ті, яких він набуває, повинні у відповідних формах використовуватися в його практичній діяльності. Причому успішність відтворення педагогом знань залежить від того, наскільки він активно й цілеспрямовано працює над собою. «Учитель готується до хорошого уроку

все життя... щоб відкрити перед учнями іскорку знань, учителеві треба увібрати море світла...», – писав Василь Олександрович. [3 с. 488].

Для педагога праця над собою — один із головних чинників набуття і збереження професіоналізму. Він повинен розуміти, що ефективність його роботи залежить від уміння "збирати всі свої сили в кулак" для постійної інтелектуальної праці. Він має навчитися поетапно вибудовувати свою діяльність, удосконалювати свою майстерність, вгамовувати свої негативні емоції під час неперервної діяльності та підготовки до майбутнього заняття, керувати своїм психічним станом. Кожен викладач повинен усвідомлювати наслідки власної поведінки: що він сказав, зробив чи ту інтонацію вжив при розмові з колегами та людьми яких він навчає, стримує він свої негативні емоції під час дебатів, дискусій, суперечок на педагогічних радах, семінарах або ні. Навіть значення має як стоять, сидіти, підвестися зі стільця, з-за стола, як підвищити голос, усміхнутися, подивитись»[1].

Кожен викладач повинен прагнути досягти вершин професіоналізму, ідеалів культури та творчої самореалізації. Важливо проводити постійний аналіз власної роботи, розуміти чи відбувається він ефективно, впевнено і вдало. Для того, щоб наблизити свою роботу до максимального ефекту треба мати вміння керувати власним розвитком. Чи стане викладач справжнім майстром у педагогічній діяльності залежить від його вміння вдосконалювати власні потреби, установки та інтереси, а також від того, чи поставив він за мету розвиватися, вдосконалюватися, поглиблювати свою мудрість щоразу, як тільки випадає можливість. Треба розвивати ті здібності, які формують спеціаліста, професіонала, справжнього фахівця своєї справи. Самовиховання має бути головною частиною життя викладача.

На даний момент проблема самоосвіти викладача стала особливо актуальною. Педагогам пропонується великий спектр послуг отримання різноманітної інформації: підвищення кваліфікації в різних навчальних закладах, семінари, лекції, наукова література. Викладач постійно здобуває знання з різноманітних джерел, використовує здобуту інформацію в своїй професійній діяльності, для розвитку свого інтелекту, духовності та життєдіяльності. Приклади джерел самоосвіти: конференції, семінари, курси різних напрямків (як педагогічних, так і з викладання своєї дисципліни), заочне навчання в навчальному закладі, телебачення, газети, інтернет, відео, аудіо інформація на електронних носіях, екскурсії в музеї, відвідування виставок.

Самоосвіта є доступною, але не легкою. Тільки цілеспрямований та вмотивований педагог зможе навчитися самостійній освіті. Це повинно бути звичкою, стилем життя, адже самостійне навчання увійде в повсякденність як її частина, то з кожним днем викладач ставатиме на одну сходинку вище і через певний час, він зрозуміє, що не стоїть на місці, тим самим може показати приклад всьому навколишньому суспільству.

Будь яка діяльність не може мати сенсу, якщо в ній не планується кінцевий продукт. Тому викладач повинен мати список власних результатів та досягнень, які сприяють особистісному і професійному зростанню. Він повинен контролювати свої дії й систематично їх оцінювати. Самоусвідомлення дій, процесів є одним з етапів контролю над самим собою, щоб досягти конкретних цілей. Результати самоосвіти та власного збагачення можуть бути такими: написання статей з відкриттями певних педагогічних процесів за для полегшення роботи викладача; написання статей на наукові теми; відкриті виступи перед викладачами на методичних об'єднаннях, проведення тренінгів,

семінарів, конференцій, відкритих занять перед широким загалом викладачів; участь у дебатах; створення власних педагогічних розробок.

Професійна діяльність супроводжується змінами в особистості педагога – відбувається прискорений розвиток власних якостей, що сприяють успішній педагогічній діяльності. Позитивний вплив професії на особистість педагога виявляється у формуванні професійної самосвідомості, педагогічного мислення, володіти педагогічною майстерністю. Результат вдосконалення самого себе повинен впливати на позитивну динаміку роботи студентів, адже завдання викладача — це збагатити дитину розумом і духовністю. Викладач розвивається разом зі своїми дітьми. Розвиток студента повністю залежить від його наставника. Суспільство чекає людей, які ввібрали б у себе знання, набуті попередніми поколіннями, і були готові розвивати виробництво, науку і мистецтво далі. Такими людьми є Викладачі.

Висновки. Професіоналізм викладача не може обмежуватися тільки знаннями з тієї дисципліни, що він викладає. Педагог повинен постійно вдосконалювати власні якості, регулювати внутрішній світ, проводити аналіз виконаної роботи, дій, систематично працювати над собою. Самоосвіта — стрижнева частина педагогічної роботи. Розвиток наукових здібностей, прагнення бути на сходінку вище, поглиблення набутих знань – це дорога до педагогічної вершини. Шляхом постійного розвитку інтелектуальних здібностей викладач вдосконалює та розвиває вже набуті риси або здобуває нові. Він повинен пам'ятати, що без особистісного зростання він не зможе реалізовувати власну педагогічну діяльність. Самоосвіта педагога — ефективний засіб забезпечення якості освіти. Тому їй має бути відведене належне місце у формуванні педагогічної компетентності викладача.

Ми повинні завжди згадувати про важливість та необхідність використання здобутків безцінного науково-практичного доробку видатного педагога В.О. Сухомлинського, який і досі залишається невичерпним джерелом розвитку сучасної педагогічної думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський —К: Рад. шк., 1977. — Т.3— с. 173
2. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. — К. : Рад. шк., 1977. — Т. 3. — с. 283—582.
3. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителів / В. О. Сухомлинський // Вибр. Тв. : в 5 т. — К. : Рад. шк., 1976. — Т. 2. — с. 419—654.
4. Український педагогічний словник / [уклад. Гончаренко С.У. та ін.]. — К.: Либідь, 1997. — 186 с.

Секція III. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Вдович Валентина Григорівна, кандидат економічних наук,
викладач ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ОСВІТІ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

*«В. Сухомлинський — українець,
і його спадщина є насамперед надбанням України,
але його творчість належить людству»
В.Кремінь.*

Глобалізація освітнього простору на сучасному етапі спричинила зростання наукового і практичного інтересу до вивчення досвіду інших країн у цій сфері. Розвинені країни світу увесь час зверталися до творчої спадщини видатних педагогів, до різних педагогічних концепцій і технологій, які могли сприяти успішному формуванню нового покоління, здатного відповідати викликам сучасності.

Нині в центрі освітнього процесу перебуває особистість із її своєрідним внутрішнім світом, потребами, інтересами, запитами, почуттями. Формується така особистість завдяки гуманізації і демократизації навчально-виховного процесу школи, пошуку оптимальних концептуальних підходів до розвитку систем освіти, впровадження нових педагогічних технологій. Державна освітня політика в Україні орієнтована на входження нашої країни у світовий освітній простір, і усе це вимагає від педагогічного фахівця постійного професійного самовдосконалення.

В останні роки у світі значно підвищився інтерес до Китайської Народної Республіки, її економічного розвитку, динамічного розвитку системи освіти і культури в цілому. Досвід освітніх перетворень, здійснених у Китаї в останні десятиліття, висвітлено в цілій низці досліджень науковців у різних країнах світу. Уряд КНР все більше коштів вкладає в освіту, особливого значення надається процесам активного вивчення, узагальнення й адаптації різних соціальних і культурологічних ідей та концепцій, реформуванню, що спрямоване на підвищення якості навчання та виховання. І в цьому контексті особливо важливим є те, що в Китаї все більше набуває розвитку і поширення в освітньому просторі особистісно орієнтована педагогіка Василя Сухомлинського – подвижника гуманістичної педагогіки, у якій зосереджені ключові моменти загального педагогічного процесу ХХ століття й отримали відображення тенденції й альтернативи сучасної освіти.

Запровадження в кінці 70-х років ХХ ст. концептуально нових підходів до освіти та виховання підростаючого покоління, сприяло відродженню в Китаї інтересу до вивчення й використання досвіду радянської школи та педагогіки, популярної відразу після перемоги китайської революції 1949 року.

Поширення спадщини В. О. Сухомлинського у Китаї пов'язано з наступними причинами та процесами. По-перше, гуманізм В. О. Сухомлинського, його увага до внутрішнього світу кожної особистості, емоційна насиченість виховання. Своєю діяльністю і своїм девізом «Серце віддаю дітям» він завоював серця дуже великої

кількості китайських педагогів, витримав випробування часом. Надзвичайно важливо, що його педагогічні ідеї ґрунтуються на реальному житті, на ґрунті плідної практики. Його мова проста, зрозуміла, щира і захоплююча, його легко читати і розуміти.

По-друге, після проголошення політики Реформ і зовнішньої відкритості Китаю, завдяки працям, які були написані авторитетними професорами, дослідниками порівняльної педагогіки, ідеї В. О. Сухомлинського набули значного поширення серед освітян країни. На початку 90-х років була видана перша серія дослідницьких праць, автори яких, зокрема Гу Мін-юань, Ван І-гао і Сяо Су (Сяо Су, 2009) працюють над впровадженням спадщини В. О. Сухомлинського у педагогічну практику, організовують конференції, беруть участь в обговоренні з директорами і вчителями шкіл.

По-третє, значний внесок у розвиток популяризації ідей В. О. Сухомлинського у Китаї робить Всекитайська Асоціація імені В.О.Сухомлинського, створена 1998 року. Нею перекладено китайською мовою і видано практично всі праці українського педагога. Цьому передувала тісна співпраця українських дослідників і вчителів-практиків у наукових форумах і конференціях у Китаї, організація поїздок китайських педагогів до України та відвідини Павліської школи. Особливу роль у цьому відіграє і Національна академія педагогічних наук України в особі Ольги Василівни Сухомлинської, доньки педагога. Починаючи з 1996 року вона кілька разів побувала з делегаціями у Китаї. А під час кожного приїзду делегацій Китаю до нашої країни О.В.Сухомлинська ділиться з китайськими педагогами своїми знаннями про спадщину В. О. Сухомлинського, а також цікавими сюжетами щодо його роботи, спілкування з учителями, батьками та їх дітьми. Усе це надає стимулів для подальшого поширення ідей В. О. Сухомлинського у Китаї.

По-четверте, спадщина Василя Сухомлинського актуальна для сучасної школи, для сучасних учителів і дітей. Швидкі темпи розвитку економіки, прагнення людей до матеріальної забезпеченості робить їх відчуженими і байдужими один до одного, відносини між ними все більш опосередкованими. Негативні прояви феномену відчуження спостерігаються також у сфері педагогіки. Дослідники цього феномену говорять про те, що процес відчуження у школі пов'язаний, насамперед, з тим, що домінуючим видом діяльності у ній стало навчання. Мається на увазі те, що школа стрімко перейшла до «надання освітніх послуг», отримання високих результатів саме у навчальній діяльності. Діти почуваються відчуженими у такому шкільному середовищі, оскільки у ньому нерідко можна спостерігати байдужість до душевного стану, внутрішніх переживань і проблем учнів (стосунків у сім'ї, з однолітками, стосунків із протилежною статтю, самоідентифікації тощо). І це стає глобальною світовою проблемою.

У педагогічній науці проблема корекції морального відчуження особистості виступає як проблема морального виховання, яку ставив в основу своєї діяльності В. О. Сухомлинський, акцентуючи увагу на соціальному середовищі як на важливому чинникові розвитку людини. У зв'язку з цим зростає активна роль педагогіки в пошуку шляхів удосконалення середовища як умови формування особистості. Оскільки важливою складовою реформованої системи виховання в Китаї виступає моральне виховання, яке розглядається як повернення до багатовікових традицій виховання, біля витоків яких стояв ще Конфуцій, то з його ученням ідеї В.О. Сухомлинського досить тісно перегукуються.

Саме тому унікальність ідей В. О. Сухомлинського надихала і надихає китайських педагогів, авторитетних професорів і мудрих учителів до подальшого відкриття, вивчення, а потім і поширення його спадщини у своїх дослідженнях і в педагогічній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори у 5 – ти томах/ В.О. Сухомлинський. – К: Рад. школа, 1976 – 1977.
2. Лі Цзіхуа. Творче використання спадщини В. О. Сухомлинського в КНР : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / Лі Цзіхуа. – К. : Інститут педагогіки АПН України, 2005. – 24 с.
3. Освіта у Китаї [Електронний ресурс] // Гуцульський край. – Режим доступу: <http://gk.kosiv.org/society/753-osvita-u-kytai.html>.
4. Сяо Су. Поширення та вплив педагогічних ідей В. О. Сухомлинського у Китаї [Електронний ресурс]. – Режим доступу: library.udpo.org.ua/library_files/istoruk_ped_almanax/2009/2009_1_7.pdf.
5. Шелестова Л. В. Про об'єктивні та суб'єктивні чинники відчуження дитини від школи / Л. В. Шелестова // Теоретико- методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. — К., 2004. — Вип.6. кн.1.

Зіміна Юлія Андріївна, студентка,
КВНЗ КОР «Богуславський гуманітарний коледж
імені І.С. Нечуя-Левицького»

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ВИХОВАННІ ШКОЛЯРІВ

Життя дитини повноцінне лише тоді, коли
вона живе у світі гри, фантазії та
творчості.

В.О.Сухомлинський

За своє коротке життя Василь Олександрович зробив дуже багато для дітей і взагалі для педагогічної науки. Твори Сухомлинського - то щирі і мудрі уроки великого душею і талантом вчителя. Вони розкривають перед нами красу навколишнього світу й рідного слова. Навчають людяності й мудрості.

Головну засадничу умову справжньої впливовості педагогічного слова Сухомлинський формулює таким чином: «Поряд з кожним вихованцем повинна стояти яскрава людська особистість, – тридцять п'ять років наполегливих пошуків секретів виховання переконали мене в тому, що саме завдяки цьому слово вихователя стає могутнім і тонким інструментом в його руках». [1, 154]

На думку Василя Олександровича, патріотизм – суспільно – психологічне і моральне почуття, яке включає відданість і любов до своєї Батьківщини, до свого народу, до захисту її від ворогів. Патріотизм як одна з яскравих емоційних якостей людини має моральне значення, оскільки проявляється у її громадянській позиції, у пам'яті й прихильності до традицій своїх батьків.

Він вважає, що громадянське виховання покликане виховувати у молодій людини високі моральні ідеали, почуття любові до своєї Батьківщини, потребу служінні їй. Воно

орієнтоване на формування свідомого громадянина, патріота, професіонала, людини зі шляхетними особистісними якостями і рисами характеру, світоглядом і способом мислення, прочуттями та поведінкою, спрямованими на саморозвиток. Майстерність виховання, на його думку, і полягає в тому, щоб громадянське, патріотичне життя починалося для людини з малих років. [3]

Щоб виховати морально стійку особистість, треба виховувати в дітях «почуття обов'язку людини перед людиною, перед суспільством, перед Батьківщиною. Обов'язок батька і матері перед дітьми, обов'язок дітей перед батьками. Обов'язок особи перед колективом, обов'язок перед вищими моральними принципами».

Слово за В. Сухомлинським – один з найважливіших інструментів виховання; воно виступає як засіб пізнання навколишнього світу, як засіб спілкування, впливу на почуття та емоції дитини, як засіб самовираження, самоутвердження особистості, як засіб творення краси і добра. У вихованні дітей В. Сухомлинський використовував багато ефективних методів, але провідними серед них він вважав методи формування свідомості (бесіда, розповідь, переконання, навіювання, роз'яснення моральної істини та ін.). Педагог вважав, що моральність слова вчителя залежить від різноманітності цілей звертання вихователя до учня. Великого значення вчений надавав бесідам і радив їх проводити так, аби діти не відчували, що їх виховують. До важливих засобів виховання В. Сухомлинський відносив книгу. Підкреслюючи велике виховне значення книги в духовному розвитку дитини, Василь Олександрович рекомендує звертати увагу на формування у школярів вміння читати, бачити в тексті його глибинний зміст. Велику увагу він приділяв добору літератури для дитячого читання. [2, 108]

В останні роки своєї діяльності Сухомлинський рішуче відстоював тезу: виховання учнів несумісне з покаранням. Він мав на увазі грубе відчитування, висміювання, виставлення з класу, залишення винного після уроків для виконання якої - небудь роботи, записування скарг у щоденник.

Якщо вчитель став другом для дитини, якщо ця дружба осяяна благородним потягом, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло. І якщо в школах є недовірливі, а іноді і злі діти, то лише тому, що вчителі не знали їх, не знайшли підходу до них, не зуміли стати їх товаришами. Виховання без дружби з дитиною можна порівняти з блуканням в темряві. (В. Сухомлинський)

Діти приходять в школу самі різні: зібрані і незібрані, уважні і розсіяні, швидко хапають і тугодуми, неохайні й акуратні. Проте всі діти без винятку йдуть у перший клас з щирим бажанням добре вчитися. Це красиве людське бажання осяває весь сенс шкільного життя дітей. Оцінка у В.Сухомлинського завжди оптимістична, ця винагорода за працю, а не покарання за лінь. Він поважав " дитяче незнання. Місяць, півроку, рік у дитини «може щось не виходити, але прийде час - навчитися». Основну увагу педагог приділяв становленню особистості, формуванню громадянських переконань, розвитку індивідуальності в умовах суспільного колективного виховання. [4]

Навчання без виховання – марна справа. Сьогоднішня школа своїм першочерговим завданням бачить виховання гармонійно розвиненої творчої особистості. Але ж це були аксіоми виховної методики В.О. Сухомлинського. Ми повинні виховувати дитину, а навчальний матеріал - це лише засіб для досягнення мети. Варто докорінно змінити підхід у викладанні предметів, а саме – вчити дитину знаходити зв'язок між явищами, робити

самостійні висновки, розвивати вміння досягати поставленої мети. І провідну роль у цьому відіграє саме вчитель як фахівець та психолог.

Неможливо переоцінити роль вчителя початкових класів у вихованні дитини. «Правильний шлях виховання не в тому, щоб виправляти допущені помилки в ранньому дитинстві, а в тому, щоб не допускати цих помилок...». Слово і книга – головний засіб естетичного виховання в школі. Сухомлинський не агітує за естетичне виховання. Він показує, що без естетичного виховання взагалі ніякого виховання немає. Свій ідеал естетичного виховання талановитий педагог вбачав у тому, щоб кожна дитина, побачивши прекрасне, зупинився перед ним у здивуванні, зробила його часткою свого життя.

Найголовнішим, найглибшим і найміцнішим надійним каменем педагогічної системи В. О. Сухомлинського є виховання у кожного вихованця поваги до самого себе. Він вважав, що до того часу, поки є самоповага, існує й школа. Коли зникає повага до самого себе – немає школи, немає ні особистості, ні колективу, одухотворених благородними цілями, а є випадкове збіговисько. На його думку, повага до людської гідності та виховання самоповаги є сферою педагогічної творчості і великого інтелекту педагога. Тут не можуть бути ефективними якісь трафаретні, шаблонні, застосовувані до всіх учнів і в усіх випадках життя прийоми й методи. Педагог з боєм зауважує, що "на жаль, у шкільній практиці ця сфера педагогічної творчості є найбільш недосконалою і саме в цій сфері допускається найбільше грубих помилок"

Виховання дітей 6–10 років В. О. Сухомлинський називав "школою сердечності". Він радив педагогам і батькам дітей вчити добру, любові, милосердю. Для цього треба, щоб діти постійно бачили гуманістичний зміст вчинків і поведінки тих, хто їх оточує: рідних, близьких, вчителів, дорослих. Дитина не повинна вирости байдужою, нечулою, черствою, вона має зростати у постійному піклуванні про навколишній світ рослин, тварин, людей, доглядати і допомагати їм. У своїх працях педагог переконує, що у процесі творення людям добра виховується в юних людяність, сердечність. [5]

Коли його запитували: "Що саме головне було в його житті?", він відповідав: "Любов до дітей!" Приймавши новий Закон про освіту та розпочавши такі кардинальні реформи української школи нам всім варто ще раз перечитати праці великого педагога. Я переконана, що саме в них ми знайдемо відповіді та рішення багатьох сучасних освітянських проблем. Варто бути лише хорошими читачами і мати бажання втілити дані нам поради в життя. І тоді «школа радості» стане не гарною казкою, а реальністю.

Не кожен педагог може сказати такі слова, як казав Василь Олександрович Сухомлинський : ««Я ніколи в житті не належав собі»».

І кожен має усвідомлювати : «Інженером можна стати за 5 років, а вчитись на людину потрібно все життя. Виховуй в собі людську душу».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 2. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 147–416
2. Ткаченко Г. М. Проблема виховання засобами слова у творчій спадщині А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського // Збірник наукових статей Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. – К., 1999. – Ч. 4. – С. 105–111.

3. <https://vseosvita.ua/library/pedagogicni-citanna-vo-suhomlinskij-pat-pogladiv-na-problemu-svobodi-i-vidpovidalnosti-v-konteksti-gromadanskogo-vihovanna-18918.html>
4. <http://ped-kopilka.com.ua/pedagogika/sistema-vospitaniya-suhomlinskogo.html>
5. <https://www.ukrlib.com.ua/referats/printit.php?tid=12269>

Куделя Оксана Олексіївна, викладач,
ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»

РАЗ ДОБРОМ НАГРІТЕ СЕРЦЕ – ВІК НЕ ОХОЛОНЕ

«У дитинстві закладається людський корінь. Жодної людської рисочки природа не відшліфовує – вона закладає, а відшліфовувати нам – батькам, педагогам, суспільству».

В. О. Сухомлинський

Спадщина Василя Сухомлинського належить до таких здобутків, які залишаються у полі зору надовго. Система видатного педагога наділена здатністю оновлюватися в часі, бо побудована на основі християнського вчення – ідеї добра.

В. О. Сухомлинський писав: «Тільки доброта відкриває радість буття, радість взаємовідносин в дитячому колективі».

Ці та інші мудрі моральні поради написані і переконливо, легко запам'ятовуються, спонукають до роздумів, доброчинності.

Вихідними в аналізі думок Василя Олександровича про проблему відповідальності молоді є сучасні уявлення. Тривале вивчення цієї проблеми дало можливість В. О. Сухомлинському так визначити цю якість: відповідальність – це цілісна моральна якість людини, в якій інтегровані її духовні, психічні та психофізіологічні функції. Відповідальність включає в себе когнітивний, мотиваційно-емоційний та поведінковий компоненти.

Він радив педагогам вчити дітей добру, любові, милосердю.

Педагог переконливо стверджує, що виховання гуманізму, людяності здійснюється через творення людям добра. Цій проблемі присвячено більшість його праць.

На мою думку, для студентів важливо, як їм куратори допоможуть, надалі після закінчення школи, розвивати найцінніші ресурси: розум і серце. Щоб вони могли висловити та відстоювати власну думку, адже в майбутньому їм доведеться здійснювати вибір, приймати рішення, які впливатимуть на власне життя, на сім'ю та суспільство в цілому. Доброзичливість, дружні стосунки між студентами, повага створюють передумови для якісного виховання і навчання.

В. О. Сухомлинський вважав, що необхідно не просто створювати систему цінностей, а й активно утверджувати її своїми діями, протистояти злу, прагнути вдосконалювати суспільні відносини.

Все своє життя люди пізнають, що таке добро і зло, милосердя і жорстокість... Але шлях до доброти не простий і не завжди легкий, тому треба вчитися бути добрими, уважними до людей і дбати одне про одного.

Кожна людина свою доброту виявляє і словом, і ділом.

Усвідомлення людиною суспільного обов'язку, перетворення його на внутрішній стимул поведінки формує в неї один із важливих компонентів добра – відповідальність особистості.

Основна ознака добра – безкорисливість. Добра справа не повинна робитися за якусь винагороду, а бути допомогою від щирого серця.

Найголовніше, на мою думку, вчити студентів бачити і почувати, розуміти й переживати всім серцем, що вона живе серед людей.

Пріоритетним у вихованні є не виховна система, а особистість людини, позаяк основною метою педагогіки є виховати гідну людську особу.

Куратор є носієм прекрасного й доброго. Саме цим він збагачує душі своїх учнів, які повинні бути досконалими і прекрасними. Через виховання куратор посилює в душах природне натхнення, він повинен викликати у вихованців любов до цього світу, в якому об'єднується добро, істина й краса. Дві суттєві властивості підкреслюють високу моральність вихователя – авторитет і любов. Куратор набуває авторитету завдяки розумові й волі, і відкривається він у послідовності, суворій законності і справедливості дій.

І я хочу, щоб мої студенти мали можливість ще й ще раз осмислити, як ми живемо, для чого живемо, що робимо не так. Щоб кожен із нас мав можливість зазирнути в найпотаємніші куточки своєї душі.

Кожен із нас повинен знати і відчувати, що на нашій совісті - доля дітей, що від нашої духовної культури та ідейного багатства залежать розум, здоров'я, щастя нашого покоління.

Студенти нашого коледжу ніколи «не черствіють». Адже постійно відвідують Клеванську школу-інтернат для дітей з вадами зору, яку взяв під крило наш коледж. Спільних наших зустрічей було вже багато. Об'єм роботи був великий і студентів це не лякало, а навпаки - зацікавлювало та активізувало. Для деякого допомога закінчувалась тим, що вони зробили невеличкий фінансовий внесок в нашу справу. Це нормально. Приємно була здивована тим, що хлопці четвертого курсу розказують про нашу допомогу своїм батькам. Прийшовши на другий день на заняття студент приніс розмальовки і казав, що це передала його мама. Ще одна мама за власний рахунок купила пакет цукерок. Приємно – що студенти та їх батьки нас чують і не є байдужими!

Підготовка і організація поїздок проходила досить активно: юнаки та дівчата знайшли костюми героїв улюблених мультфільмів та переодягнулися, розфарбувалися аби дітлахи отримали масу задоволення. Готувалися разом до зустрічі великодніх свят, розписуючи разом з дітками святкових пасхальних імбирних кроликів. Вже три роки поспіль допомагаємо випускникам школи, дітям сиротам, у виборі та покупці випускних суконь.

Важливим є те, що студенти брали участь в поїздках до школи-інтернат у позаурочний час за власним бажанням, а не їхали за хорошу оцінку. І не було жодної причини для відмови у поїздки. І, навіть, після закінчення навчання, вони із задоволенням допомагають в організації свят для діток. Життя доводить, що щирість у стосунках є запорукою успіху виховної роботи. Коли студенти відчують піклування, розуміння з боку викладача, бачать, що є до кого звернутися за допомогою, порадою, усвідомлюють, що їхня діяльність приносить користь собі та іншим, то вони намагаються не підвести свого вихователя, не розчарувати його. І саме ці студенти будуть скеровувати у правильне русло тих, які не можуть чи не хочуть зрозуміти, що таке група, колектив, хороші відносини і яке його власне місце та роль в цьому маленькому колективі.

У важкий час живемо ми нині, багато горя і біди довкола, але мусимо жити, сіяти добро в людських душах, бути милосердними.

Я намагаюсь виростити студентів добрими людьми, які були б не байдужими до людського горя та один одного.

Спілкуючись зі студентами, дивлячись на ту роботу, яку ми разом з ними робимо, як ми до неї готуємося, можу зробити висновок, що ми ростимо прекрасних дітей. Чим більше людина робить добра, тим кращою вона стає.

Навчально-виховна робота в навчальному закладі повинна бути спрямована на формування всебічно розвиненої особистості, що поєднує в собі духовне багатство, моральну чистоту, фізичну досконалість, патріотизм, правову та економічну культуру.

Усі напрями виховання взаємопов'язані та взаємозумовлені. Жодний з них не є універсальним засобом виховного впливу на особистість, формування її якостей, яким би досконалим не був. Кожна з форм виховання передбачає єдність загального, особливого і одиничного. Загальне зумовлене тим, що всі форми виховної роботи спрямовані на досягнення загальної мети – виховання та розвиток прекрасних студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чепіль М. Ідея добра і любові у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського / М. Чепіль. – К.: Молодь і ранок, 2012. – №1. – С. 37–41.
2. Сухомлинский В. О. Добро и зло [Електронний ресурс] / В. О. Сухомлинский // Наука религия. – 1971. – № 1. – С. 17–21. – Режим доступу : <http://www.dnrb.gov.ua>.
3. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / Василь Олександрович Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти томах. – К.: Радянська школа, 1976. – Т. 1. – С. 466–467.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / Василь Олександрович Сухомлинський // Вибрані твори: у 5-ти томах. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.3 – С. 7–279.

Олійник Ганна Анатоліївна, викладач-методист,
ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»

ВИХОВАННЯ ЛЮБОВІ ДО РІДНОГО КРАЮ ЗА В.О. СУХОМЛИНСЬКИМ

Виховувати у молоді любов до рідного краю (майже безнадійна справа в сучасному світосприйнятті Батьківщини нашим студентством) – це безперервний процес росту особистості, який спонукає викладача до вдосконалення своєї педагогічної майстерності, в першу чергу, своєї свідомості та свого світосприйняття, пошуку шляхів впливу на молодь, підходів до кожної дитини.

Яким чином великий педагог В.О. Сухомлинський міг виховувати дітей та навчати їх жити через призму свого бачення світу, своєї любові до рідного краю? Навіть один абзац з його невеличкого оповідання «Не забувай про джерело» висвітлює суть ставлення до природи, до людей в цілому, до дітей та до отримання задоволення від праці. «...То старовинне козацьке село. Викопали тут ставок запорожці після битви під Жовтими

Водами. І поселились на його березі. Та стали помічати, що ставок мулом заносить. Зійшлися селяни на раду й ухвалили: кожен, хто скупався в ставку, мусить набрати відро мулу й винести аж туди, за балку, й висипати в поле. Люди й дотримувались цієї ухвали. Над ставом, на вербових кілках, висіли дерев'яні відра. Для дорослих чоловіків – великі, для жінок, підлітків — менші, для дітей — маленькі. Тільки той, що був у матері на руках, не віддячував працею за радість і задоволення...» – розповідав В.О. Сухомлинський [1]. В декількох коротких реченнях майстер зміг розкрити своє ставлення і любов до рідного краю, до роботи, до життя.

Зрозуміло, що викладач може і повинен через призму свого бачення культури, любові, пошани до будь-чого донести до студента цінну інформацію завдяки окремим аспектам педагогічної діяльності, особливостям педагогічної професії, організації навчального процесу, роботі з батьками.

Куратор як посередник між студентом, батьками та усім колективом коледжу. Отож, від роботи куратора, його ставлення до студентів залежить, чи цікавим буде студентське життя, чи комфортно студенту буде в коледжі протягом навчання. Значна робота куратором групи проводиться з формування патріотизму, любові до Батьківщини, виховання поваги до символіки України, культурно-естетичному вихованню взагалі. Мета роботи куратора навчити, що рідна земля — «це колиска, яка підхоплює, коли ми падаємо, вкриває від усіляких негараздів, вчить нас людській доброті, взаємодопомозі, відданій дружбі і вірному коханню». [2, с.77] Любов до рідного краю не виникає сама по собі. З самого дитинства кожна дитина споглядає навколишній світ. Любов до Батьківщини — це, перш за все, любов до місця, де ти народився, сказав перше слово, зробив перший крок, виріс, знайшов вірних друзів, зустрів перше кохання, ступив у доросле життя. Куди б не закинула тебе доля, священним буде місце, в яке завжди хочеться повертатися. Зветься воно малою Батьківщиною. Малі Батьківщини зливаються в цілу країну, до якої кожен її громадянин відчуває піднесені почуття — патріотизм, гордість, захоплення.

Метою національно-патріотичного та культурно-естетичного виховання молоді є формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей, таких як: повага до національних символів; участь у громадсько-політичному житті країни; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних національно-мовних особливостей; рівність всіх перед законом; готовність захищати суверенітет та територіальну цілісність України [3].

В коледжі у роботі зі студентами групи, присвяченій патріотичному вихованню молоді, можна виділити: Всесвітній день вишиванки, День пам'яті, День незалежності, День Державного прапора України, День Українського козацтва, День захисника України, Всеукраїнський день бібліотек та інші.

Культурним може бути тільки змістовно наповнене, ефективне за своїм впливом на особистість дозвілля. В нашому коледжі для виховання студентства та ознайомлення його з пам'ятками архітектури, культури та історії України організовуються походи до краєзнавчого музею, драматичного театру, Рівненського органного залу, екскурсії до міста Львова, Дубно, Острога, Києва, Кам'янець-Подільського, Вінниці, з оглядом фортифікаційних споруд, старовинних руїн та сучасної архітектури. Ці міроприємства залишають незабутні враження, виховують в «реальних умовах» любов і повагу до рідного краю, до його історичних, значних, і не дуже значних, рідних, і не зовсім рідних, місць. І, звичайно, багато означає хто «показує-розказує», з якими почуттями викладач

доносить до студентів своє бачення історії, подій, місць, хто поруч зі своїми вихованцями у таких поїздках. Тому що від куратора, його власних характеристик та світогляду формується і патріотизм, і любов, і повага... до всього в цьому світі.

В сучасному бурхливому житті Інтернету, фейсбуків, мобільних телефонів, планшетів і комп'ютерних ігор, де нанівець зводиться особисте живе спілкування та індивідуальний вплив викладача на студента, особистості на особистість, як ніколи гостро стоїть проблема вивчення педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського, яка величезна за обсягом і за гуманістичним змістом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Режим доступу: <https://mala.storinka.org/не-забувай-про-джерело-збірка-оповідань-та-казок-василь-сухомлинський-читати-завантажити.html>
2. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. — К.: Рад. шк., 1988. — 304 с.
Режим доступу: <https://dovidka.biz.ua/vislovi-suhomlinskogo-pro-vihovannya/>

Павленко Олександр Іванович, викладач,
ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»

РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ - СКЛАДОВА ТЕОРІЇ ВИХОВАННЯ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Система розумового виховання В.О. Сухомлинського з кожним роком привертає все більше уваги широкої наукової і педагогічної громади як в нашій країні, так і за кордоном, адже сучасний етап розвитку суспільства висуває нові вимоги до організації освіти. Процес реформування освіти здійснюється у напрямку зміни мети навчання. Першочерговим його завданням є не організація передачі знань, а процес формування навичок і вмінь самостійного їх здобуття. За такого підходу нової актуальності набувають погляди В.О. Сухомлинського на розумове виховання.

Розумове виховання - одна із найважливіших складових системи всебічно розвиненої особистості. Сухомлинський вважав, що воно передбачає набуття знань, і формування наукового світогляду, розвитку пізнавальних і творчих здібностей, створення культури розумової праці, виховання інтересу і потреби в розумовій діяльності, в постійному збагаченні науковими знаннями, в застосуванні їх на практиці.

Величезне значення в розумовому вихованні, на думку Сухомлинського, має праця. Багаторічні спостереження педагогів впевнено показали, що в трудолюбивих дітей формується живий допитливий розум. Однак важлива не всяка праця, а перш за все складна, яка вимагає тонкого уміння і майстерності, праця, у якій проявляються здібності до вдумливого аналізу фактів, явищ, зв'язків, закономірностей.

Розумовому вихованню, на думку Сухомлинського, сприяють такі види праці: конструювання і монтування діючих моделей установок, механізмів, приладів; вибір способів передачі, перетворень, трансформації енергії і руху; вибір способів обробки матеріалів, вибір інструментів і механізмів, технологічних прийомів обробки.

Під час трудових операцій, підкреслював видатний педагог, «відбувається складне явище: у кожний момент багато разів передаються сигнали від руки до мозку і від мозку до руки; мозок учить руку, рука розвиває, учить мозок» [3].

Фізична праця тісно пов'язана з розумовим вихованням. Майстерність рук це

матеріальне втілення допитливого розуму. Під час проходження навчальної практики необхідно прививати любов до праці, стверджував Сухомлинський.

Виховна роль ручної праці залежить від того, що і як робить людина своїми руками, як процес праці пов'язаний з ходом думки працівника. В ручній праці вчителям необхідно надавати велике значення умінню, розрахунку, сумісності точності рухів з фізичними зусиллями у впливі на матеріал в процесі його обробки, з метою створення чогось нового. При цьому також турбуватися, щоб людина вміла працювати не лише правою, а й лівою рукою, щоб обидві руки під час роботи взаємодіяли між собою. В. Сухомлинський вважав це виключно важливим питанням трудового виховання.

Також ручна праця грає велику роль в розвитку і абстрактного мислення. Від характеру ручної праці залежить формування таких узагальнюючих понять, як машина, механізм, технологічний процес та інші. Уміння мислити про працю, аналізувати мислено трудові процеси здобувач освіти набуває лише після того, як протягом тривалого часу вчився думати, працюючи, впливаючи на предмет руками, конструючи, моделюючи.

Робота рук, як говорив Сухомлинський, в процесі якої здійснюється замисел, сприяє розвитку таких якостей розуму, як критичність, гнучкість, широта і активність думки, здатність піддавати припущення і висновки перевірці. В одноманітній, із року в рік повторній роботі вони завжди повинні бачити щось нове.

З такою метою педагогам потрібно намагатися, щоб в ході трудової діяльності змінювались умови, обставини - це доповнює замисел новими деталями, показує декілька способів досягнення мети. «Побільше простору для свідомої зміни обставин, для створення нових умов – цими педагогічними вимогами в більшій мірі визначається виховна цінність праці. Творчість починається тоді, коли в процесі праці народжуються нові ідеї, розвиваються замисли» [1].

Також Василь Олександрович говорив, що особливо важливе виховання сумісної діяльності розуму і рук для засвоєння уміння охопити мислено складний процес праці, зрозуміти взаємозалежність ряду обставин і явищ. Широта думки залежить в першу чергу від того, наскільки тісно в одній особі об'єднується творець замислу і виконавець роботи, конструктор і майстер, який втілює конструкцію життя. Тому педагогам потрібно не допускати, щоб менш здібним і недостатню активним здобувачам освіти в період проходження навчальної практики відводилась роль простих виконавців того, що придумують більш активні і здібні. Здібності формуються лише за тих умов, коли людина сама здійснює свій замисел.

Сухомлинський вважав, що дуже важливо, щоб у кожного на певному етапі його трудової діяльності виник замисел більшої чи меншої складності трудового процесу (виконати складні розрахунки конструкції, зробити дійсний макет будівлі і т.д.). Спочатку цей замисел має загальний характер, його деталі ще не мають чітких контурів. Потім в процесі роботи він набуває все більш ясні контури деталізується. Так, у замислі зробити дійсний макет на прикладі справжньої будівлі спочатку немає конкретних уявлень про деталі конструкції, є тільки уявлення про головні принципи побудови і дії. Уміння перенести конструктивні особливості справжньої будівлі на макет залежить від широти думки. [2]

«Розум людини на кінчиках її пальців», - підкреслював Сухомлинський [4]. Чим більше впевненості і винахідливості в рухах руки, чим складніші ці рухи, тим більш творчою є ця дитина; чим краще вона володіє інструментом, тим спостережливішою,

уважнішою, здібнішою є. Іншими словами: чим більше майстерності в дитячій руці, тим розумніша дитина. Майстерність залежить від розумових і фізичних сил. «Сили розуму міцніють по мірі того, як удосконалюється майстерність, але і майстерність черпає свої сили з розуму» [4]. В. Сухомлинський прагнув того, щоб пізнання оточуючого світу було активною взаємодією дитячих рук з оточуючим середовищем, щоб дитина спостерігала не тільки очима, але й руками, проявляла і розвивала свою допитливість не тільки запитаннями, а й працею. Природа не здатна сама по собі творити чудеса - розвивати природні сили дитини, виховувати її розум, збагачувати думки. Без активних зусиль, без праці не можна розкрити всі задатки природи.

Отже, що означає ідея: праця - основа всебічного гармонійного розвитку? За ідеями Сухомлинського в практичній роботі з здобувачами освіти це означає, що трудова діяльність міцно пов'язана з інтелектуальним, моральним, естетичним, емоційним, фізичним розвитком. Зв'язок навчання і праці не слід сприймати спрощено, як практичне закріплення, перевірку знань на практиці, отриманих на занятті. Знайти таку трудову діяльність, яка б розвивала розумові сили і здібності - одне із головних завдань розумового і трудового виховання.

Основною з поставлених цілей розумового виховання є розумовий розвиток, що відбувається в процесі одержання наукових знань. А щодо завдань, то серед них можна виокремити такі, як набуття, свідоме засвоєння та уміле використання на практиці знань, які стануть світоглядними переконаннями особистості, її духовним багатством, які будуть позначатися на ідейній спрямованості людини, на результаті її діяльності, на її суспільній активності та інтересах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа: Вибрані твори в 5 т. -К.: Радянська школа, 1976. - Т.4 - С. 7-390.
2. Сухомлинський В.О. Підготовка учнів до трудової діяльності. - К.: Радянська школа, 1957. - 23 с.
3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям: Вибрані твори в 5 т. - К.: Радянська школа, 1976. - Т.2 - С. 419-656.
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям: Вибрані твори в 5 т. - К.: Радянська школа, 1977. - Т. 3 - С. 7-279.

Перит Валентина Володимирівна, викладач-методист,
ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж
ім. Є. Храпливого»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ПРИ ВИКЛАДАННІ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Хімічні дисципліни як вагома складова системних знань про світ є важливою компонентою життєвих компетенцій студента, умовою його повноцінного розвитку й підготовки до самостійного життя. Знання про природу, закономірності протікання життєвих явищ, підпорядкування їх сутності законам хімії лежать в основі нашого світобачення. Це є запорукою сприйняття життя як найвищої цінності. Любов до життя

прищеплюється студенту завдяки спілкуванню з кращими проявами гармонії природи, яскравими вчинками людей, знайомству з долями визначних особистостей минулого і сьогодення.

Такою непересічною особистістю, яка ще довгі роки буде взірцем гуманізму в педагогіці, є Василь Олександрович Сухомлинський. Його ім'я відоме і популярне в усьому світі. Зараз не зустрінеш учителя, який не звертався б до педагогічної спадщини Добротворця.

Педагогічна творчість В.О.Сухомлинського невичерпно багата й багатогранна. В його спадщині рельєфно виступає проблема розумового виховання, яка була і завжди буде однією з головних ланок навчально-виховного процесу. З метою поліпшення розумових здібностей студентів у ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є.Храпливого» просяться навчально-практичні конференції, відкриті заняття біохімічного гуртка, конкурси: «Кращий за професією «Еколог»», «Кращий спеціаліст відділення», тижні екології тощо. Логіка цих ідей пояснюється законами природовідповідності навчання. Чим більше незрозумілого спостерігає студент, тим яскравіший його інтерес до пізнання побаченого.

В.О.Сухомлинський любив повторювати: «Тут, у природі, вічне джерело дитячого розуму». Він вважав дуже важливим, щоб перші істини отримувалися з оточуючого світу і через світ природи входили в світ суспільних відносин. Адже серед природи народжується яскрава і жива думка. Тому важлива роль на заняттях хімії відводиться поясненню значення хімії в практичному житті людини. Студенти засвоюють матеріал не тільки слухаючи й читаючи, а й здійснюючи своїми руками хімічні експерименти.

Під час демонстрації дослідів або проведення їх самими студентами активізуються всі канали надходження інформації: візуальний, слуховий, тактильний, пропріорецепторний. Важливим аспектом оволодіння знаннями є розв'язування хімічних задач. У процесі розв'язування задач відбувається уточнення та закріплення хімічних понять, виробляється кмітливість у використанні наявних знань. У процесі розв'язування задач реалізуються міжпредметні зв'язки, що відбивають єдність природи й дозволяють розвивати світогляд студентів.

Також студенти спеціальності «Екологія» побували в містах Чернівці, Калуш та Київ, пізнали красу Карпат, мальовничих куточків Заліщанщини, що сприяє кращому пізнанню природи.

Важливою складовою виховання через природу В. Сухомлинський вважав виховання бережливого ставлення до її багатств, усвідомлення неповторності кожного живого організму, природних комплексів. В педагогіці це ми називаємо екологічним вихованням. Проблемою екологічного виховання В.О.Сухомлинський займався впродовж всієї педагогічної діяльності. Він доводив, що природа сама собою не виховує. Виховує лише активна взаємодія дитини з нею. Самих екологічних знань, якщо вони не втілюються на практиці, недостатньо. Важливо, щоб вихованці брали безпосередню участь у збереженні й збагаченні природи рідного краю. Тільки за цих умов сформуються необхідні уміння і навички, розвинеться відповідальне, бережливе ставлення до навколишнього середовища. Як прикладом є те, що студенти, які навчаються за спеціальністю «Екологія» у ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є.Храпливого» під керівництвом викладачів циклової комісії екологічних дисциплін приймали участь в акції «Єднання Галичини з Буковиною», присвяченій Всесвітньому

Дню Миру. З ентузіазмом студенти і викладачі циклової комісії долучилися до місячника благоустрою, який кожного року триває в м. Заліщики, провели акцію озеленення території коледжу і висадили біля 80 саджанців хвойних дерев тощо.

Екологічне виховання — систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток екологічної культури особистості.

Основними завданнями екологічного виховання є нагромадження в людини екологічних знань, виховання любові до природи, прагнення берегти і примножувати її багатства та формування вмінь і навичок природоохоронної діяльності.

Зміст екологічного виховання передбачає розкриття сутності світу природи — середовища існування людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні його цілісності, чистоти, гармонії. Індивід має вміти осмислювати екологічні явища і розумно взаємодіяти з природою. Естетичний підхід до природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності.

Першооснови екологічного мислення закладаються в сім'ї, яка покликана прищепити дітям систему екологічних цінностей, норм поведінки у природному середовищі. Екологічне виховання триває на всіх етапах навчання. Кожен із них має свою мету, завдання, відповідну віковим особливостям методичку. Шкільний етап екологічного виховання є базою для подальшого поглиблення екологічної освіти та виховання у вузах. Студенти повинні усвідомити цілісність природи Землі, єдність її процесів, зв'язок людини з природою. Вони мають знати, що їхня фахова діяльність, поведінка щодо природи повинні узгоджуватися з її законами. Лише за таких умов у майбутніх фахівців сформується почуття відповідальності за долю природного оточення.

Екологічне виховання має сформувати екологічну культуру людини, для якої характерні різнобічні, глибокі знання про навколишнє середовище (природне і соціальне); екологічний стиль мислення, що передбачає відповідальне ставлення до природи та свого здоров'я; наявність умінь і досвіду вирішення екологічних проблем (насамперед, на місцевому рівні); безпосередня участь у природоохоронній роботі, а також здатність передбачати можливі негативні наслідки природо-перетворювальної діяльності людини. Для наших студентів, майбутніх екологів та не байдужих за долю нашої землі людей, питання екологічної культури є вельми актуальним. Адже як тільки ми виходимо за поріг свого дому, зустрічаємося з наслідками відсутності екологічної культури суспільства. Наприклад, проходячи попри контейнер роздільного збирання сміття, ми бачимо скло у контейнері для біологічних відходів і на думку спадає слово: «ось наша культура».

Першою проблемою виникнення таких дріб'язкових помилок, які в сукупності переростають у «Зброю, направлену на наше довкілля», є неповноцінне екологічне мислення. Великі праці народжувались з малих роздумів. Екологічна культура як основа нашого майбутнього життя, починається з виховання екологічного мислення. Кожна дія людини впливає на стан навколишнього середовища, ми вбиваємо довкілля та відроджуємо його своєю життєдіяльністю. І перше, і друге впливає на його стан.

Стимулювавши розвиток науково-технічного прогресу з використанням інтелектуального потенціалу, використовуючи природні ресурси, європейці усвідомили залежність людини від благ землі. В кінцевому результаті в Європі сформувалися навички доцільного і раціонального ставлення до природи.

Сучасні вчені, досліджуючи спадщину В.О.Сухомлинського, приходять до висновку, що метою екологічного виховання, з точки зору великого педагога і

природолюба, було цілеспрямоване формування у його вихованців міцних екологічних знань, розуміння органічного взаємозв'язку і єдності людини з навколишнім середовищем, ролі природи у житті людей. Як доказував педагог, виховати екологічно досвідчену особистість не так просто, як видається на перший погляд, оскільки немає в світі нічого складнішого, ніж людська особистість. Екологічне виховання, за В.О.Сухомлинським, повинне бути джерелом позитивних почуттів від навколишнього світу: «Природа здатна створити стан духовної готовності дитини до сприйняття того, що потрібно вкласти в її розум, зробити здобутком її думки». І все ж таки, стан теперішнього виховання екологічного мислення особистості, а саме молоді України стрімко покращується. Саме студенти бачуть відмінність між станом навколишнього середовища країн Європи та України. Це доказують нам події, які в теперішній час стрімко змінили наше життя, свідомість більшості людей, коли студенти стали боротись за свої пріоритети, готові пролити кров за своє майбутнє.

В соціальних мережах зростає кількість постів про виховання екологічного мислення, забезпечення безперервної екологічної освіти та виховання, що є необхідним для збереження та охорони нашого довкілля.

Провівши соціальне опитування між студентами, де основним запитанням звучало: «що для вас є екологічна культура?», «що для вас є екологічна проблема?», відповіді були одноголосними: «для мене – це кожний викинутий папірець, сортування сміття, вибір велосипеда замість автомобіля, раціональне використання сільськогосподарських відходів, мінімальне внесення в ґрунт пестицидів та дотримання технологій мінімізації обробітку ґрунту, охорона лісів, раціональне використання природних ресурсів, охорона та відновлення різного біологічного виду живих організмів.

Метою проведення опитування було:

- Визначити рівень свідомості індивіда в необхідності розвитку екологічної культури.

- Дізнатись, що розуміє індивід під визначенням «Екологічна культура?»

Зі 100 опитаних студентів тільки 8 – не змогли дати відповідь, 2 студенти – дали пасивну відповідь (не зацікавлені в розвитку екологічної культури).

Проаналізувавши всі відповіді, можна робити наступні висновки: молодь турбується про стан довкілля та шукає шляхи покращення стану навколишнього стану, його охорони. Студенти свідомо розуміють, які екологічні проблеми є в нас на сьогоднішній день. Глобальна екологічна криза є набагато загрозливішою за ядерну війну!

Це стосується і сфери сільськогосподарського виробництва, систем ведення землеробства, формування продуктивних екологічно збалансованих агроєкосистем, розробки законодавчих рішень по землеустрою та раціональному землевикористанню. Основними негативними наслідками сільськогосподарської діяльності людини є збіднення і виснаження родючих українських чорноземів, промислове забруднення ґрунтів та інтенсивне освоєння цілинних земель, широке розповсюдження монокультур, застосування нітратних мінеральних добрив. Сільське господарство найтісніше зі всіх сфер виробництва пов'язане з такими природними ресурсами: земля, повітря і вода. Науково технічний прогрес зростає до такої степені, що фахівці в цій сфері мають обов'язково бути компетентними в екологічній освіті.

Стратегія мінімізації суспільно створеної екологічної небезпеки будь-якого масштабу повинна включати комплекс заходів :

- 1) нормативно правового характеру;
- 2) виховного характеру;
- 3) технологічного характеру.

Ідеї Сухомлинського є визначальним орієнтиром із студентами в моїй практиці. Так, принцип гуманності в ставленні до дітей реалізую через психологію спілкування, намагаюсь поважати особистісні риси кожного студента, прагну знаходити індивідуальний підхід до них. Цьому прикладом може бути практика диференційованих завдань тестового змісту, які використовую на підсумкових заняттях. Кожен з варіантів включає початковий, достатній і середній рівні. При цьому, щоб не травмувати психіку студента, не вказую персонально рівень завдань. З рівнем складності студент визначається сам.

Часто практикую заняття – екскурсії, наприклад, в навчальну лабораторію інституту біології, хімії та біоресурсів Чернівецького Національного університету ім. Ю. Федьковича. Студенти мають можливість ознайомитися із сучасними приладами, обладнанням, лініями даних лабораторій, побувати на практичному занятті разом із студентами інституту, діляться задумками щодо покращення екологічного стану даних місцевостей.

Слід відмітити, що такі екскурсії розвивають у студентів науковий інтерес до спеціальності в плані розробки заходів щодо локалізації і ліквідації джерел техногенної небезпеки та впровадження нових методів дослідження природних та антропогенних процесів. Коледж має певні переваги- розміщений в дендропарку, де є багато рідкісних форм дерев, кущів, квітів. Серед такої краси закладаються позитивні емоції, що сприяє вихованню добрих почуттів, патріотичному ставленню до свого краю.

Людина й суспільство повинні докорінно змінити своє ставлення до природи та її ресурсів. У наш час людство спроможне виробляти достатню кількість сільськогосподарської й промислової продукції, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу. Досягнення науки й техніки відкривають не тільки можливості для задоволення потреб людини, але й створюють передумови для збереження і примноження ресурсів Землі. Людство в змозі істотно поліпшити умови, які склалися в біосфері планети. У розв'язанні цього завдання важливу роль відіграють екологічні освіта та виховання всього населення, особливо молоді, якій жити й працювати в наступному тисячолітті. В Україні існує велика кількість громадсько екологічних організацій («Всеукраїнська екологічна ліга», «Зелений світ», «Екоправо», «Українське товариство охорони природи», «Голос природи», «МАМА-86» і інші.). Нажаль, велика кількість цих організацій є заполітизованими; їхня діяльність активізується тільки у передвиборні періоди. А зміни потрібні як моральні, так і політичні. Тому розвиваймо спочатку екологічне мислення, створюймо екологічну культуру, розвиваймо екологію.

Педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського в наш час має велике і неоціненне значення. Досліджуючи її, можна виділити наступні принципи виховання: принцип природовідповідності; принцип цілісності; принцип неперервності; принцип гуманізму.

Згідно з принципом природовідповідності людина є відповідною частиною природи, навчання і виховання якої відбувається залежно із законами природи.

За принципом цілісності людина і природа- єдине ціле. Вона безпосередньо залежить від природи. Постійно спілкуючись з природою, людина набуває певних навичок, щоб було на користь собі та не зашкодити природі.

Згідно з принципом неперервності існує неперервна взаємодія людини і природи, що супроводжує людину у навчанні й вихованні впродовж її життя

Використання принципів гуманізму у практиці допомагає сприймати, аналізувати нову інформацію, сприяє зростанню загальнолюдської культури.

Викладачам України слід використовувати спадщину В.О.Сухомлинського, оскільки вона ґрунтується на ідеї всебічного розвитку особистості у поєднанні з природою.

Ми повинні розвивати як формальну екологічну освіту, так і неформальну.

Так, екологічна культура в нас розвивається. Ми вже доказали, що молодь, студенти-свідомі громадяни готові розвиватися і удосконалюватися за краще майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мальований М. С., Леськів Г.З. Екологія та збалансоване природокористування : навч. Посібник / Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. – 316 с.
2. Антонець М. Проблема педагогічної творчості вчителя у спадщині В.О.Сухомлинського (Текст): До 13-х Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» //Рідна школа-2006.-№ 9.-с.7-10.
3. Артемова Л.В. Історія педагогіки України (Текст): Підруч. Для студ. вищ.пед. навч. Закл. /Ред. Л.Л.Сісіна.-К.: Либідь, 2006.-424с.
4. Березівська Л. Українські традиції як культурологічні засади спадщини В.О.Сухомлинського (Текст) // Початкова школа.- 2006.-№12.-с.5-8.

*Петрова Ольга Миколаївна,
Бусленко Галина Михайлівна, викладачі,
ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»*

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ НАВЧАННЯ В ПРИРОДІ: ПОГЛЯДИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Зростання масштабів господарської діяльності, науково-технічний прогрес зумовлюють посилення антропогенного впливу на довкілля та порушення рівноваги в навколишньому природному середовищі, що, в свою чергу, призводить до загострення соціально-економічних проблем. Скорочення площі лісів і родючих земель, зникають окремі види рослин, тварин, зростає забруднення довкілля тощо. Це суттєво підриває природно-ресурсний потенціал держави, негативно впливає на добробут та здоров'я населення, а також генерує загрози національній безпеці держави [3, с.48]. Саме тому необхідно з раннього дитинства виховувати у дітей любов до природи, вчити з повагою ставитися до навколишнього світу, а також до інших людей. Та особливо на цей аспект виховання необхідно звернути під час професійної підготовки фахівців освітнього напрямку «Геодезія та землеустрій».

Через екологічне виховання, як цілеспрямований процес, розкривається сутність світу природи – середовища перебування людини, яка повинна бути зацікавленою у збереженні цілісності, чистоти та гармонії в природі. Студенти, які усвідомлюють зв'язки між усіма компонентами природи, будуть усвідомлено ставитися до неї та до виконання своїх професійних обов'язків, а саме охорони земель, збереження земельних ресурсів [2].

Під екологічним вихованням розуміють розкриття сутності світу природи – середовища перебування людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі. Це передбачає уміння осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею. Естетична краса природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності. Здійснюється вона на всіх етапах навчання і їй властиві певна мета, завдання, методика [1].

Вивченням проблеми екологічного виховання молоді займався і видатний педагог минулого В.О.Сухомлинський. На думку якого, природа лежить в основі дитячого мислення, почуттів та творчості. Видатний педагог вважав, що формувати в дитини ставлення до рідного краю як частки природи слід починати з раннього віку. Крім того, значну увагу приділяв Василь Олександрович у своїй шкільній системі виховання дітей на лоні природи (школа під блакитним небом). Педагог вважав, що «... дуже важливо не допустити, щоб шкільні двері закрили від свідомості дитини оточуючий світ». [4, ст. 133]. Два рази на тиждень «... ми йшли в природу – вчилися думати» [4, ст. 133] – зазначає у своїй роботі «Серце віддано дітям» В. Сухомлинський.

«Вважаю, – писав В.О. Сухомлинський, – що школа майбутнього повинна найповніше використовувати для гармонійного розвитку людини все, що дає природа і що зможе зробити людина для того, щоб природа служила їй. Тільки через це ми повинні берегти і поповнювати природні багатства, які маємо» [4, ст. 303].

В.О. Сухомлинський. Він надавав особливого значення впливу природи на формування, становлення та розвиток особистості людини. «Людина була і завжди залишиться сином природи, і те, що ріднить її з природою, повинно використовуватися для її залучення до багатств духовної культури, – казав Сухомлинський. – Світ, що оточує дитину, це, насамперед, світ природи з безмежним багатством явищ та невичерпною красою. Я бачу виховний сенс у тому, щоб дитина бачила, розуміла, відчувала, переживала, осягала велику таємницю життя в природі...» [4, ст. 12].

В.О. Сухомлинський завжди підкреслював, що треба навчати учнів розуміти природу, піклуватися за збереження і примноження її багатств. Найважливіші умови виховання бережливого ставлення до природи – це пізнання та вивчення рідного краю, розвиток в учнів позитивних емоційних відчуттів до об'єктів навколишньої дійсності, активна практична діяльність. Пізнання та вивчення природи краю слід починати зі спостережень у природі. Видатний педагог сформував низку порад щодо організації спостережень для підвищення їх ефективності: спостереження мають викликати почуття радості, супроводжуватися короткими, емоційно насиченими розповідями про об'єкт, що вивчається, а також необхідно звернути увагу на красу навколишнього світу.

У своїй роботі «Серце віддаю дітям» Василь Олександрович дає вчителям таку пораду: «Ідіть у поле, у парк, пийте з джерела думки, і ця жива вода зробить ваших вихованців мудрими дослідниками, допитливими людьми і поетами». Він зазначає, що «вивести дітей на галявину, побувати з ними в лісі, в парку – справа значно складніша, ніж провести уроки» [4, ст. 13]. Видатний педагог наголошував на тому, що серед природи дитині треба дати можливість послухати, подивитися, відчувати» [4, ст. 27]. Ставлення дітей до об'єктів природи він тісно пов'язував з тим, що природа – це наш рідний край, земля, яка нас зростила і годує, земля – перетворена нашою працею.

В.О. Сухомлинський неодноразово відзначав, що сама природа не виховує, а виховує тільки активна дія в ній. «Мене вражало, – каже Сухомлинський – що захоплення дітей красою перепліталось байдужістю до долі прекрасного. Милування красою – це лише перший паросток доброго почуття, яке треба розвивати, перетворювати в активне прагнення до діяльності». Сухомлинський пропонує для реального втілення цього положення в дію створити живий куточок, де всі діти будуть брати участь у догляді за тваринами, організувати «пташині» і «звірячі» лікарні, висаджувати дерева [2].

У педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського можна виділити основні напрямки реалізації екологічного виховання [2]:

- 1) це отримання позитивних почуттів від навколишнього світу, які в подальшому матимуть велике значення для духовного становлення дитини;
- 2) це виховання учнів, які б бачили і усвідомлювали свою єдність з природою, переживали і турбувались про збереження і примноження навколишнього середовища, бережно ставилися до всього живого. Якщо дотримуватися основних порад видатного педагога, то діти будуть розуміти природу, як у ній пов'язане одне з одним та головне – чому ми є лише невеликою частинкою «великого механізму».

Враховуючи надбання великого педагога викладачі землевпорядних дисциплін активно долучають студентів-землевпорядників до спілкування з природою через різні форми. Вони долучають майбутніх фахівців до різних екологічних акцій «Міжнародний день чистих берегів», «Посади своє дерево і збережи його», «Домівка для шпаків» тощо. Свої спостереження за природою студенти здійснюють на заняттях навчальної практики «Ґрунтознавство» (фото 1).

Фото 1. Екологічна акція «Міжнародний день чистих берегів»

Практичні дослідження проводять у ботанічному заказнику «Вишнева гора», на території с. Городок Рівненської області (фото 2).

Фото 2. Екскурсія до ботанічного заказника «Вишнева гора»

Під час проходження навчальної практики «Основ сільськогосподарського виробництва» студенти вивчають напрями використання ґрунтів у сільському господарстві на землях сільськогосподарського підприємства «Плодородсадник» (фото 3).

Фото 3. Екскурсія на с-г підприємство «Плодородсадник»

На відділенні діють наукові гуртки «Моя маленька Батьківщина», Клуб «Картографи Google» м. Рівне, «Джерело». Майбутні землевпорядники є активними учасниками наукових гуртків. Гуртківці долучаються до наукових досліджень з покращення екологічної ситуації, збереженню ґрунтів, ефективного використання земельних і водних ресурсів, правового обґрунтування рекреаційних земель та багато інших. Свої напрацювання представляють на наукових конференціях різного рівня, конкурсах, фестивалях науки. Вивчення природних умов рідного краю є одним із завдань курсового та дипломного проектування. На основі досліджень розробляються проектні рішення з організації території, відведення земель для різних цілей, інвентаризації земель, грошової оцінки землі тощо.

Однією із форм екологічного виховання є екскурсії (фото 4). Неодноразово куратори навчальних груп організовують екскурсійні поїздки по визначним місцям рідного краю та України. Адже першочерговим у екологічному вихованні є створення умов, за яких дитина могла б «торкнутися» природи не тільки рукою, а й розумом, серцем і душею. «Маленька людина, в якій відкрилися очі на світ, бачить корінь, стебло, листя і міркує про те, як взаємопов'язані ці частини рослини як єдиного цілого» [2].

Фото 4. Екскурсія в Рівненський обласний краєзнавчий музей

Розвиток і формування екологічних понять молоді на сьогодні є важливим і необхідним компонентом екологічного виховання в коледжі. В умовах розбудови нової освіти ця проблема потребує удосконалення і якісного методичного забезпечення. Формування екологічних понять є важливою умовою розуміння студентами існуючих зв'язків у природі, а також є основою для розвитку екологічної культури та свідомого ставлення до природи, раціонального використання природних ресурсів, збереження біосфери і цивілізації. Крім того, необхідною умовою формування екологічної культури є використання активних методів навчання, проведення системи тематичних екскурсій та організація дослідницької діяльності студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Екологічне виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1993110235029/pedagogika/ekologichne_vihovannya
2. Отріщенко В. Погляди В.О. Сухомлинського щодо екологічного виховання молодших школярів через навчання в природі [Електронний ресурс]/ В.Отріщенко, Л. Лисогор. – Режим доступу: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/konferentsiia-24-25-veresnia-2015-roku/sektsiia-4/3855-pohlyady-v-o-sukhomlynskoho-shchodo-ekolohichnoho-vykhovannya-molodshykh-shkolyariv-cherez-navchannya-v-prirodi>
3. Солов'яненко Н. Державна політика екологобезпечного природокористування в Україні / Н. Солов'яненко // Землевпорядний вісник, 2013. – №5. – С48-51.
4. Сухомлинский В.А. Трилогия, издание второе («Сердце отдаю детям», «Рождение гражданина», «Письма к сыну») / В. А. Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1987. – С.15–234, 235–477, 479–536.

ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПІВ ВИХОВАННЯ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА ЗАНЯТТЯХ ІСТОРІЇ

У сучасних умовах державотворення в Україні зростає роль гуманістичного виховання підростаючого покоління. Величезна роль у цій місії належить викладачу: «Викладацька професія — це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється».[2]

Проблема виховання моральних цінностей засобами слова, на думку В.О.Сухомлинського, — одна з найскладніших і найгостріших проблем, над якими треба працювати і в теоретичному, і в практичному планах, адже слово викладача, як інструмент впливу на душу вихованця, нічим не замінити.

Педагогічна спадщина В. Сухомлинського багатопланова. Вона зазнавала певної еволюції, постійно збагачувалася, поглиблювалася. Хоча він жив і творив у середині ХХ, ставлення до його діяльності та ідей не змінилося. Його педагогічна концепція високогуманна і демократична, органічно поєднує класичну і народну педагогіку.

Особливу увагу В. Сухомлинський приділяє навчальним закладам як осередкам культури. Проте цю роль, на його думку, вони можуть виконати лише за умови, що в її діяльності пануватимуть чотири культури: Батьківщини, Людини, Матері й рідного Слова.

У сучасних умовах гуманізації й демократизації, індивідуалізації та диференціації навчального процесу як ніколи актуальні дидактичні заповіді В.О. Сухомлинського.

Особистісно-орієнтоване навчання історії передбачає відмову викладача від традиційної монологічної дидактики і перехід до діалогізованого спілкування зі студентами в ході навчального процесу (розігрування ролей, колективне обговорення, диспут, дискусія, «словесний теніс»). На початку заняття студенти повинні мати проблемне питання, відповідь на яке має прозвучати наприкінці заняття при підведенні підсумків. Це питання різного характеру. Наприклад: під час вивчення теми «Перша світова війна», ставимо проблемне питання: «Яке місце посідала Україна у планах воюючих держав у роки Першої світової війни? У чому полягала трагедія українського народу у Першій світовій війні? [3]

Нестандартні форми роботи, які з'явилися як альтернатива традиційним, загальноприйнятим нормам, є ні що інше, як розвиток пройденого руху вперед з опорою на практичний вчорашній досвід з урахуванням інтересів сучасних дітей. Неабияка роль тут відводиться **інтерактивним вправам** та *іграм*.

В.О. Сухомлинський звертався до ігор, і це давало можливість не тільки нейтралізувати зверхність, монотонність оповіді учителя, стимулювати позитивні емоції, але й створити атмосферу здорового змагання, яке змушує студента не просто механічно згадувати відоме, а й мобілізувати всі свої знання, думати, добираючи відповідне, зіставляти та оцінювати. Наприклад:

1. **Гра-вправа.** Із зацікавленням виконують студенти вправу «Історична кухня»: з існуючого у безладі набору завдань — «продуктів» - скласти «історичну страву» - єдино правильне вирішення. Складовими частинами страви можуть бути розсіпані імена, дати, назви, уривки з тексту, документи.

2. Ігри-загадки. Ця форма ігор використовується майже на кожному занятті. Адже це засіб розвитку мислення дітей, який викликає азарт змагання – хто швидше вгадає. Студентам стає легше вивчити історичні назви, поняття.

В. О. Сухомлинський розглядав творчу діяльність учня не лише як вищу форму активності й самостійності, а й як найбільшу радість у духовному житті людини, за допомогою чого відбувається моральне виховання: «Творчість відкриває в дитячій душі ті куточки, в яких дремають джерела добрих почуттів» [1].

Розвиток творчого мислення на заняттях історії здійснюється під час виконання завдань, що передбачають проведення певних процедур творчої діяльності: бачення нової проблеми у знайомій ситуації, пошук альтернативи рішення або способу розв'язання, бачення нової функції об'єкта тощо.

1. Студентам пропонується утворити словосполучення з кожним із наведених слів. Наприклад, бібліотека, Бог, джерело, населення, масток, храм, закон, повелитель, земля.

2. Студенти отримують 15 слів, які мають різні значення. Завдання: протягом 8 хвилин записати максимальну кількість значень(слів-синонімів) для кожного слова. Наприклад, такі слова: орда, ратуша, церква, гості, кінець, дума, поганий, ярлик, цех, урок, рада, тьма, погост, лава, люди.

Природні задатки, нахили, обдаровання складають зміст індивідуальних особливостей студентів, а їх виявлення — зміст принципу особистісно орієнтованого підходу до навчання й виховання — принципу врахування індивідуальних особливостей студентів.

Наснагу, сили В. О. Сухомлинський черпав, насамперед, з духовних народних глибин, невичерпних джерел народної мудрості.

Педагог був переконаний, що ефективну виховну роботу навчальний заклад може будувати лише на основі тисячолітнього досвіду народної педагогіки, культурно-історичних традицій і звичаїв. При цьому у дитини формується "корінь духовності", "серцевина людини - любов до Батьківщини". Мудрий досвід народного виховання свідчить про те, що любов до Батьківщини зароджується в людині змалечку і починається з любові до матері і до батька, дідуся і бабусі, рідної мови, колискової пісні, казки, культури та історії.

Майже кожен урок історії України – це урок виховання патріотизму та громадськості, наголошував великий педагог В. Сухомлинський, а хороший викладач - це людина, що досконало володіє вміннями і навичками в тій чи іншій діяльності, майстер своєї справи».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В.О. Народження громадянина / К., - 1970., с. 288
2. Концепція національно-патріотичного виховання / К.,-2015.
3. Система громадянського виховання в школі / К.,Видавничий дім «Шкільний світ» - 2006., с.128.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ЯКОСТІ КУЛЬТУРНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

В роботі значна увага приділяється ролі мови як засобу професійного і культурного спілкування, інтеграційній якості культурної та професійної майстерності. З'ясовуються такі поняття як «культура мовлення», «риторика», «мовленнєвий етикет». Вказано основні вимоги до культури спілкування та основні шляхи підвищення особистої культури мовлення.

Ключові слова: *культура мовлення, риторика, мовленнєвий етикет, професійна майстерність.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції освіти в суспільно-політичних і економічних умовах нашої країни спрямовані на посилення комунікабельних здібностей людини, необхідність створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, виховання у неї комунікативної культури як необхідної умови інтеграції молодого людини у соціальні, природні та виробничі процеси, формування потреби постійного підвищення професійної кваліфікації і професійної мобільності, а також виховання людини культури.

В умовах розбудови України, утвердження її на міжнародній арені, закріплення української мови, як державної постала потреба зміцнення статусу української мови, забезпечення використання її в усіх сферах громадського і державного життя. Отже, володіння літературною мовою, додержання її норм в усіх практично актуальних для сучасного спеціаліста сферах спілкування – це невід'ємна частина професійної підготовки молодого людини до майбутньої діяльності. Час потребує по-новому розглянути питання функцій мови. Народжуються нові професії і формується їх мова. За умов інтенсивного розвитку науково-технічного прогресу, який постійно насичує професійне мовлення новими поняттями і термінами, основним критерієм визначення рівня культури професійного мовлення є ступінь оволодіння професійною термінологією та лексикою. Тому так важливо володіти термінами, бо вони – змістове зерно мови професійного спілкування. Саме вони дають змогу «точно, чітко, ясно, лаконічно висловлювати думки та адекватно передавати сутність категорій і понять науки, техніки, виробництва» [3, с.27]. Термінологія є показником наукового, соціально-економічного і культурного розвитку нації. Проблемі розвитку мовлення у навчально-виховному процесі надавали великого значення відомі педагоги В. О. Сухомлинський, Я. А. Коменський, К. Д. Ушинський.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях з педагогіки і психології помітне посилення уваги дослідників (І. О. Василенко, Т. В. Вільчинська, А. Гелен, М. Р. Гінзбург, О. Я. Гойхман) до спілкування як важливого компонента загальної культури та одного з умов самореалізації й досягнення життєвих цілей особистості у стосунках з оточуючими. Збільшується кількість робіт, присвячених формуванню комунікативної культури фахівців як важливого чинника їхнього професіоналізму (В. М. Галузинський, В. М. Гриньова, М. Б. Євтух, Є. І. Пасов, К. М. Левітан).

Постановка завдання. Відтак, актуальним постає формування мовленнєвої культури у студентів. Відповідно, завдання роботи – аналіз процесу формування

комунікативної культури людини у контексті з'ясування головних підходів до розуміння комунікативної культури особистості.

Виклад основного матеріалу. Як засвідчує аналіз наукових джерел, комунікативна культура особистості розглядається як важливий компонент загальної культури індивіда та постає однією з умов самореалізації людини й досягнення життєвих цілей у стосунках з оточуючими.

І хоча українське професійне мовлення перебуває на етапі становлення та унормування, йому вже властиві ознаки, що визначають рівень культури усного й писемного ділового мовлення: правильність, комунікативна досконалість, аргументованість, доцільність, стислість і точність. А специфіка професійного мовлення полягає в обслуговуванні сфери виробничих відносин, потреб спілкування між представниками різних професій. Добре знання мови того чи іншого фаху «підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися в складній професійній ситуації» [4, с.22]. Кожна галузь науки чи виробництва має свої мовленнєві особливості, що виражаються в специфічній фаховій термінології, мовних кліше, професіоналізмах і утворюють мову фахової галузі.

Враховуючи вищевикладене, думки педагогів В. Юкало, Я. Януш та інших про те, що мовна освіта – явище безперервне, оскільки саме мовленнєві процеси є дуже динамічними і охоплюють всі сфери діяльності людини, незаперечним залишається той факт, що економічні відносини стали невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, починаючи від розрахунку сімейного бюджету звичайною домогосподаркою і закінчуючи взаємодією політиків, економістів, бізнесменів на рівні міжнародних відносин. Отже, на сьогодні дуже важливим є формування кожною молодою людиною власних навичок та умінь оперування мовним матеріалом в умовах відповідного професійного спілкування.

Формування високої культури мовлення є невід'ємною ознакою загальнолюдської культури. Зокрема, для спеціаліста культура усного і писемного мовлення є не лише відображенням його вихованості, інтелігентності, чистоти помислів і вчинків, а й визначає в цілому культуру його праці та, що особливо важливо, культуру взаємин у щоденному спілкуванні в найрізноманітніших сферах мовленнєвої діяльності: від приватного спілкування – до спілкування на державному рівні.

Шляхи підвищення особистої культури мовлення – різноманітні. Для початку слід виробити стійкі навички мовленнєвого самоконтролю і самоаналізу: не говорити квапливо – без пауз, «ковтаючи» слова; частіше працювати зі словниками, правописами, посібниками зі стилістики; вивчати мовлення майстрів слова; заучувати напам'ять художні твори; читати вголос, із дотриманням всіх аспектів нормативності; оволодівати жанрами, видами писемного мовлення, зокрема ділового; привчити себе до систематичного запису власних думок та спостережень; виробити звичку читати з олівцем у руках.

Ринок праці сьогодні вимагає не лише інтегрованого фахівця, а людини, яка розуміє, що висока культура мовлення – це фактор успіху, конкурентоздатності, володіння умінням спілкуватися з людьми, входити в контакт з будь-ким; це толерантність, здатність управляти собою, вміння працювати в колективі, бути наполегливим, енергійним, доброзичливим, вміти вирішувати різні завдання на рівні своєї посади. Особливо сьогодні, в умовах демократичного суспільства, коли кожна людина має право на вільне

висловлювання своїх думок, переконань особливого значення набуває культура ведення діалогу, дискусій. Отже, успішний спеціаліст – «фахівець з ефективним мисленням, якісним мовленням та оптимальним спілкуванням» [2, с.7].

Фахівці нової генерації мають володіти живим, ефективним, переконливим словом, як інтеграційною якістю професійної та культурної майстерності. Часто зустрічаються випадки, коли молодь порушує граматичну й лексичну структуру слів, вживає *канєшно* (замість *звичайно*), *проблєма* (замість *проблема*). Не завжди розрізняється й логічна структура слів. Наприклад, *даруйте* (перепрошую, вибачте) і *даруйте* (звертаються з побажанням), *прошу* (будь ласка) і *прошу* (звертаються з проханням). Не простежується відмінність у значенні слів *ділянка* і *дільниця*; часто вживаються іншомовні слова: *маркет*, *ноу-хау*, *шоп*, при тому, що в українській мові є їх відповідники. Частим є вживання слів, які легко перекладаються: *бренд* (гатунок), *прайс-лист* (цінник), *степлер* (скріплювач).

З розвитком економіки молоді люди, які працюють, повинні постійно удосконалювати свою професійну майстерність, здійснювати пошуки та оволодівати новою інформацією, яка пов'язана з фахом і використовувати її у своїй діяльності. Молодь має користуватися словниками, тому що в них представлені знання з різних галузей науки, техніки, мистецтва.

Ядром сучасного менеджменту є підприємницьке нововведення, критерієм якості – успішна практична діяльність, яка визначається рівнем підприємливості. Мовлення може бути інструментом продуктивного розв'язання професійних проблем та завдань тільки тоді, коли воно відповідає вимогам культури мови, здійснює інтелектуальний, моральний вплив на людину та спрямоване, звернене до співрозмовника, слухача. Отже, «слово – це робочий інструмент менеджера, а мовлення – компонент його професійної майстерності» [1, с.10]. Від правильності, точності, логічності, зв'язності, переконливості, емоційності, доступності висловлювань залежать ефективність менеджера, результативність його роботи з підлеглими.

Ось чому так важливо кожній молоді людині, яка прагне бути успішною в житті, своїй професії опановувати риторику – науку про мистецтво говорити, бо, як писав Платон, «риторика – найбільше для людей джерело влади». Оволодіння риторикою як «княгиною мистецтв», «царицею душі» було в усі часи, у всіх народів вищим рівнем освіченості, бо сприяло розвитку ораторських здібностей, майстерному володінню думкою, словом, етичним вчинком в усіх сферах усного спілкування.

Висновки. Підвищення мовленнєвої культури – нагальна необхідність професійної діяльності людини, а розвиток і вдосконалення культури мови є актуальним завданням сьогодення. Кожна молода людина має прагнути досягнути найвищого рівня культури мовлення, бо це є основою її самореалізації, фахового і духовного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І. Д. Особистість у соціогенетичному дискурсі: стратегія формування // Національна освіта: традиції і новачі у контексті ідей Івана Огієнка: зб. наук. праць / За ред. проф. М. В. Левківського. – Київ – Житомир: ЖДПУ, 2002. – С. 4 – 12.

2. Кравчук О. Педагогіка і психологія професійної освіти / О. Кравчук, О. Кліщова. – Львів, 1998. – С. 1 – 8.
3. Мацьо Л. І. Культура української фахової мови: навч. посіб. / Л. І. Мацьо, Л. А. Кравець. – К.: Академія, 2007. – 350 с.

Становлення духовно-інтелектуальної особистості студентів гуманітарного профілю засобами красномовства: педагогіка і психологія професійної освіти / Г. Сагач. – Львів, 1998. – С. 18 – 24.

Русіна Неля Григорівна, кандидат педагогічних наук,
Люльчик Вадим Олександрович, кандидат сільськогосподарських наук
ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»

ІДЕЇ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У період становлення української державності гостро постає проблема патріотичного виховання особистості, адже патріотизм складає найважливішу ціннісну основу будь-якого суспільства і виступає не лише чинником інтеграції української нації, а й суттєвим внутрішнім мотивом для саморозвитку і розкриття всіх потенційних можливостей кожного громадянина в духовній, економічній і соціальній сферах життя суспільства.

Чималу роль саме патріотичному вихованню у своїх творах приділяв видатний український педагог, письменник, публіцист Василь Олександрович Сухомлинський. Адже виховання молоді як патріотів України – важлива потреба держави. Для здійснення такого виховання необхідно забезпечувати поєднання громадянських знань і вмінь, громадянських якостей, досвіду соціально-політичного життя, усвідомлення демократичних норм та установок поведінки. Саме ці характеристики – основа культури особистості, яка є громадянином і формується в аспекті національних та загальнолюдських надбань громадянського суспільства. Таким чином, процес національного відродження України неможливий без громадянського виховання особистості, оскільки історія розвитку суспільства показує, що подальше існування кожної держави залежить від того, наскільки вона забезпечить виховання духовно зрілих, соціально-активних громадян, які є патріотами своєї держави.

Під громадянським вихованням В. Сухомлинський розумів складну, цілеспрямовану діяльність, що забезпечує становлення та розвиток у школяра громадянської свідомості, почуття власної гідності, мужності й патріотизму. Він зазначав, що саме через громадянську активність, безпосередню участь у громадських справах і можна виховати справжніх патріотів: «Якщо в дитинстві й отроцтві людина піклувалася про свої інтереси, якщо спільне стало для неї глибоко особистим, вона у зрілі роки стане справжнім патріотом» [1, с. 16].

Ідея такого виховання полягала саме в тому, щоб зростити в дитині, а у майбутньому і в дорослій людині, любов та повагу до рідного краю. Досягалося це шляхом ознайомлення з історією батьківщини та її сьогоденням. В. Сухомлинський проводив бесіди, в яких намагався охоплювати великі проміжки часу, але робив це таким чином, щоб діти могли зрозуміти, на прикладі історій, одну із сторін патріотизму, а саме:

«непримиренність із загарбниками, готовність віддати життя за волю і незалежність» [2, с. 84].

Патріот – це людина, віддана своєму народові, яка любить свою Батьківщину, живе і працює заради процвітання свого краю. У своїй книзі «Народження громадянина», педагог зауважує на необхідності розширення кругозору підлітка. Адже дитина повинна бачити не лише те, що коїться поряд із нею, а й дивитись далеко у майбутнє, охоплювати новий простір і завдяки цьому більш повно оцінювати свою працю, себе та своїх рідних. Лише людина з широким кругозором може навчитися патріотичному баченню світу, яке є надзвичайно важливим для громадянина своєї країни, адже країна, яку не люблять – не існує.

Неможливо не любити рідний край, у якому ти народився та виріс, у якому пройшло твоє дитинство, повне дорогоцінних спогадів. Навіть полишаючи рідну землю в нашому, в серці назавжди залишається крихта рідного краю, частинка батьківщини. Саме це й намагається донести до нас В. Сухомлинський у своїх працях, силується донести до нових поколінь знання про те, як любити свою неньку і як передати цю любов іншим.

Відзначимо, що В. Сухомлинський перший (за радянських часів) звернувся до громадянського виховання як до головної педагогічної проблеми. У 1970 році вийшла його книжка «Народження громадянина», де формування громадянськості розглядається на основі людяності, гуманізму.

Неодноразово, у своїх роботах В. Сухомлинський стверджував, що «...в житті людини має бути щось найголовніше, що стоїть вище від усіх повсякденних турбот, тривоги, пристрастей» [2, с. 513]. І далі: «Ставлення до ідеї Батьківщини як до священного й найдорожчого облагороджує всі людські почуття, зближує, ріднить людей, очищає душі від усього, що принижує гідність» [2, с. 513].

Громадянське виховання – формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично і юридично дієздатною та захищеною. Громадянське виховання передбачає вирішення таких завдань:

- виховання любові до Батьківщини, високої ідейності та патріотизму;
- виховання гуманного ставлення до людей і обов'язку перед ними;
- виховання турботливого ставлення до батьків, рідних, близьких;
- розуміння життя, добра і зла в ньому;
- виховання високих громадянських якостей.

Зазначимо, що майстерність виховання, на його думку, і полягає в тому, щоб громадянське, патріотичне життя починалося для людини з малих років. «Ми домагаємося, – писав він, щоб у дитини і підлітка боліло серце за те, що відбувається навколо неї й поряд з нею, щоб вона з дитинства пережила, відчула громадянські радощі, громадянські прикрощі» [5, с. 560], «щоб кожен вихованець... відчув особисту причетність до долі народу, пройшов урок громадського піклування про інтереси народу, перехворів, перестраждав за те, що особисто його ніби не стосується» [4, с. 146].

В. Сухомлинський вважав, що патріотизм – сукупність політичних і моральних ідей, моральних почуттів, в основу яких покладено такі загальнолюдські та національні цінності: «любов до рідної землі, народу, Батьківщини та її минулого, любов до матері, батька, старших у сім'ї, любов до рідної мови, шанобливе ставлення до історії та культури українського народу, працелюбність» [2, с. 119–120]. Відомий педагог збагатив педагогічні

словники такими термінами, як «дух», «людяність», «духовність», «повага», «сердечність» та інше. Патріотичне виховання, за В. Сухомлинським, – сфера духовного життя людини, яка проникає в усе, що робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується.

«Азбука» патріотичного виховання В. Сухомлинського досить проста і доступна для кожного вихователя та вчителя. Кожній дитині як індивіду притаманні емоції, почуття і переживання, характер, переконання. В. Сухомлинський перевіряв і довіряв на практиці, що саме колектив, який побудований на принципі співробітництва і партнерства, – основний інструмент для виховання особистості.

Відзначимо, що, як тоді так і сьогодні, сучасне виховання найефективніше здійснюється через освіту, під час навчально-виховного процесу. Саме через освіту йде цілеспрямований процес соціалізації індивіда, його становлення як особистості та громадянина. Національне виховання залучає особистість до фундаментальних національних цінностей, воно «...увічнює в підростаючих поколіннях як специфічне, самобутнє, що є в кожній нації, так і загальнолюдське, спільне для всіх націй світу» [1, с. 88]. Національне виховання базується на традиціях, звичаях, ментальності народу, його етнічній і національній самосвідомості.

Процес національно-патріотичного виховання у навчальному закладі слід організовувати на основі особистісно-орієнтованого підходу до навчальної діяльності студентів, який передбачає: 1) створення умов для виникнення пізнавальної потреби у студентів та їхнє самовизначення в активно-творчій національно-патріотичній діяльності; 2) визначення мети практичної роботи за допомогою співставлення відомих правил навчальної діяльності та завдань і змісту національно-патріотичного виховання з урахуванням пошуку нового у відповідній галузі знань та конкретизації навчально-виховних цілей; 3) відкриття нового знання за допомогою педагогічних прийомів і засобів навчання на основі виховуючої функції ціннісно-орієнтаційної діяльності підлітків; 4) самостійна практична робота у формі комунікативної взаємодії та визначення нових її способів при розв'язанні поставленої проблемної ситуації у таких формах, як мистецтво, література, мова, історія, народна етика, життєзнавство, вітчизнознавство та інші на основі корекції зворотного зв'язку; 5) формулювання висновку про можливість використання результатів роботи в національно-патріотичній діяльності та визначення цілей наступної навчально-пізнавальної діяльності.

Особистісно-орієнтований підхід у вихованні передбачає проектну діяльність студентів. Проектування в загальному його розумінні – це науково обґрунтована побудова системи параметрів майбутнього об'єкта чи якісно нового стану існуючого проекту прототипу передбачуваного або можливого об'єкта стану чи процесу. Проектування – особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження.

Великою перевагою проектної діяльності є вміння, які набувають студенти, а саме:

- планувати свою роботу, попередньо прораховуючи можливі результати;
- використовувати багато джерел інформації;
- самостійно збирати і накопичувати матеріал;
- аналізувати, співставляти факти, аргументувати свою думку;
- приймати рішення;
- встановлювати соціальні контакти (розподіляти обов'язки, взаємодіяти один з одним);

- створювати «кінцевий продукт» – матеріальний носій проектної діяльності (доповідь, реферат, фільм, календар, журнал, проспект, сценарій);
- представляти створене перед аудиторією;
- оцінювати себе та інших.

Метод проектів – педагогічна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових (часто шляхом самоосвіти). Активне включення студентів у зміст тих або інших проектів дає можливість засвоїти нові способи людської діяльності в соціокультурному середовищі.

У контексті патріотичного виховання, проект – це діяльність студентів, під час якої формується особистість громадянина патріота, тобто набуття молодим поколінням соціального досвіду; успадкування духовних надбань народу; досягнення, збереження та розвиток духовної культури; формування у молоді, незалежно від національної приналежності, рис громадянина української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової та екологічної культури.

Проектна робота передбачає співробітництво між студентами та викладачами та має мотиваційну природу розвитку особистості. Чим сильніше студенти захоплюються роботою, тим імовірніше, що вони отримають кінцевий результат, тим більшу користь матимуть від її виконання. В цьому й полягає сенс проектної роботи, адже зроблене належить їм. Вони самі вирішують, що і яким чином будуть робити, їм самим вирішувати як представити проект. Однак роботу над проектом слід спланувати, обговорити, а в кінці оцінити. Саме в цьому викладач може надати студентам необхідну допомогу, а вони на-решті отримують можливість використати набуті вміння у новій, реальній та нестандартній ситуації.

Головним у виконанні проектної роботи є особиста зацікавленість студентів. Вона примушує їх більш творчо використовувати здібності, поглиблюючи свої знання про навколишній світ. Найбільш успішною робота над проектом буде тоді, коли студенти будуть більше співпрацювати одне з одним, а втручання викладача в процес потрібно звести до мінімуму.

Прикладами кінцевих продуктів можуть бути: альбом із творами та ілюстраціями; письмовий звіт; стіннівка; тематичний концерт, підготовлений студентами; радіо або відеопрограма; класний куточок, Web-сайт, відеофільм, виставка; журнал; мультимедійна презентація; публікація; серія ілюстрацій.

Отже, педагоги та вихователі обов'язково повинні заохочувати всі дії дітей, що спрямовані на підтримку однолітків та отримання спільного результату, слід частіше акцентувати значущість для навколишніх спільної діяльності й отриманих результатів, формувати уявлення про себе як важливого суб'єкта для дитячої спільноти тощо. Відповідно, проектна діяльність усіх учасників виховного процесу супроводжується народженням і плеканням творчої ініціативи, зростанням відповідальності, публічної рефлексії кожного власного руху і здобутку та є вагомим чинником формування нової філософії, нової організації культури навчального закладу, а загалом якості виховання. Інтегративний ефект від використання проектів у структурі виховної роботи полягає у створенні такого освітнього середовища, що відповідає сучасним потребам суспільства та міжнародним стандартам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Момотюк Л. Б. Громадянське виховання молодших школярів: дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / Момотюк Лілія Борисівна. – Рівне, 2007. – 291 с.
2. Сухомлинський В.О. Народження громадянина / В.О. Сухомлинський // Вибр. твори: В 5-ти. – К.: Рад. школа, 1997. – Т. 3. – 670 с.
3. Сухомлинський В.О. Моральні заповіді дитинства і юності / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1966. – 232 с.
4. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Сухомлинський В.О. Вибр. твори : в 5-ти т. –К. : Рад. школа, 1977. – Т.1. – 653 с.
5. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи // Сухомлинський В.О. Вибр. твори: в 5-ти. т. – К. : Рад. школа, 1997. – Т.4. – 629 с.

Федоровська Оксана Олександрівна, викладач,
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»

РОЛЬ СЛОВА У ДУХОВНОМУ СТАНОВЛЕННІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Формуванню розумового потенціалу українського громадянства нині надається виняткове значення. Вважається, що тільки еліта може просувати суспільство й державу до висот досконалості. Найбільших успіхів у будь-якій сфері діяльності досягають ті держави, котрі мають високий інтелектуальний та творчий потенціал нації. Саме тому однією з основних задач системи національної освіти України є формування творчо активної, всебічно розвиненої особистості.

Проблема обдарованості стає у суспільстві все більш актуальною. Це значною мірою пов'язано із потребою суспільства у творчих неординарних особистостях, яке сьогодні вимагає від людини не тільки високої активності, але і її здатності до нестандартного мислення. Саме обдарованій особистості притаманне самостійне тяжіння до творчого пошуку, до нестандартного розв'язання проблемних ситуацій.

Василь Олександрович Сухомлинський зробив вагомий внесок у розвиток методики викладання української мови. Педагог справді народний, глибоко національний, за всієї розмаїтості інтересів і енциклопедичності знань був передусім учителем української мови й літератури.

Головне завдання словесника, за його переконанням, — це виховати любов до рідної мови. Викладач повинен зробити рідне слово основою духовного світу студента. Адже рідна мова — одна-єдина на все життя, тому треба знати, берегти, збагачувати її. У своєму записнику В.О. Сухомлинський занотував: «Дві рідні мови — це так само безглуздо, якби ми намагалися уявити, що одну дитину народили дві матері. У дитини є одна мати. Рідна. До смерті. До останнього подиху» [1]. Цими словами видатний педагог висловив своє педагогічне кредо.

Педагог В.О. Сухомлинський також наголошував на важливій виховній ролі слова у духовному становленні людини. Красу і виразність рідного слова він вважав найважливішим засобом впливу на особистість, облагородження її душі, почуттів і вчинків. У багатьох книгах, а також у статтях вчений висловив слушні думки щодо ролі слова в розумовому, моральному, патріотичному та естетичному вихованні.

Рідна мова — це мова, з якою людина входить у світ, прилучається до загальнолюдських цінностей. Василь Олександрович Сухомлинський зауважував, що

рідна мова – це «духовне багатство народу», в якому народ живе, передає з покоління в покоління свою мудрість і славу, культуру і традиції [3]. Великий педагог підкреслив красу й особливість рідного слова: «Чим глибше людина пізнає тонкощі рідної мови, тим тонша її сприйнятливість до гри відтінків рідного слова, тим більше підготовлений її розум до оволодіння мовами інших народів, тим активніше сприймає красу слова» [3]. У книзі «Серце віддаю дітям» учений підкреслив культ рідного слова, а у відомій праці «Моральні заповіді дитинства і юності» він закликає збагачувати духовне надбання своєї нації – рідну українську мову, бо це мова великого народу, великої культури [1]. Відомий педагог називає рідну мову «невмирущим джерелом», з якого черпається уявлення про навколишній світ, про рідну Вітчизну, про своє місто, про весь свій рідний край. Василь Сухомлинський переконаний, що без любові до рідного слова неможлива любов до рідної землі, до своєї Батьківщини [8].

Звідси випливає перше й головне завдання у вихованні молодого покоління – прищепити любов до рідної мови, «щоб рідне слово жило й грало усіма барвами й відтінками в душі молодої людини, говорило їй про віковічні багатства народу, про красу рідної землі, про народні ідеали й прагнення». Педагог має зробити рідне слово надбанням духовного світу студентів, тобто разом зі звучанням рідного слова влити в молоду душу відчуття краси й емоцій, які вклав народ у слово.

Сучасні соціокультурні умови, інтеграція української освіти в європейський контекст зумовлює введення до навчальної програми з української мови такого виду письмових робіт, як есе, спрямованого на активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів, підвищення в них інтересу до вивчення предмета, розвиток особистості, критичного мислення, лінгвокреативності. Треба відвідувати разом зі студентами виставки, музеї, театри. Проводити тематичні виховні заходи, бесіди. Разом з ними насолоджуватися красою мистецтва, споглядати цікаві експозиції, вивчати, аналізувати; допомагати студентам знайти потрібне слово для висловлення думки, побудови фрази.

Есе – самостійна творча письмова робота, прикметною ознакою якої є особистісний характер сприймання проблеми та її осмислення, невеликий обсяг, вільна композиція, невимушеність та емоційність викладу. Студентам на кожному занятті можна давати завдання написати вільне есе, так як воно обмежене у часі. Інформаційне есе, критичне, есе-дослідження доцільно давати для контролю знань.

У власних есе студенти висловлюють свої думки, ставлення до життя, до людей, до навколишнього світу. Серед запропонованих тем можна виділити такі: «Осінь у саду», «Пам'ятний день мого дитинства», «У чому щастя?», «На кого я рівняюсь у житті (мій ідеал)», «Що я люблю і що я ненавиджу», «Весняні краплі», «Літній ранок» тощо.

У зв'язку з цим заслуговує на увагу позиція вченого щодо особистості викладача рідної мови. «Викладати цей предмет повинні найздібніші й найталановитіші. Бо це не просто передача знань, практичних умінь, навичок. Це передусім виховання. Викладання мови — це майстерність творення людської душі, бо воно є найтоншим, найніжнішим диткненням до серця людини. Викладання мови — людинознавство, бо в слові поєднуються думки, почуття, ставлення людей до всього навколишнього світу» [8].

Творче осмислення спадщини видатного українського педагога й методиста збагачує досвід роботи над словом на заняттях української мови. Заглиблюючись у його поради, побажання, переконуєшся, що кращої методики навчання рідної мови, як у Василя Олександровича Сухомлинського, по суті, нині немає. Варто лише опанувати її й уміло

використовувати на практиці. За висловом Арістотеля, «Успішний учитель – це той, учні якого досягли в житті значно більшого успіху, ніж він сам.»

В.О. Сухомлинський радив шукати в невичерпній скарбниці нашої рідної мови перлини, які запалили б вогник захоплення в очах молоді. У статті «Слово про слово» читаємо: «Знаходьте найтонші відтінки на багатобарвній палітрі народної мудрості, говоріть дітям красиво про красу навколишнього світу. Слово – це найтонший різець, здатний доторкнутися до найніжнішої рисочки людського характеру. Вміти користуватися ним – велике мистецтво. Словом можна створити красу душі, а можна й спотворити її» [5].

Отже, у літературно-педагогічній спадщині великого вченого Василя Сухомлинського закладені вагомні резерви для розвитку мови у студентів. Вивчення та осмислення його досвіду допоможе сучасним педагогам у розвитку та збагаченні їх мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В.О. Моральні заповіді дитинства і юності / В.О. Сухомлинський. – К.: Видавництво «Радянська школа», 1966. – 230 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Видавництво «Радянська школа», 1977. – Т.5: На трьох китах. – 1977. – 638 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Видавництво «Радянська школа», 1977 – Т.3: Рідне слово. – 1977. – 669 с.
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський. – К., 1969. – 245 с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Видавництво «Радянська школа», 1977. – Т.5: Слово вчителя в моральному вихованні. – 1977. – 638 с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Видавництво «Радянська школа», 1977. – Т.5: Слово до учнів. – 1977. – 638 с.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Видавництво «Радянська школа», 1976. – Т.2: Як добитися, щоб слово вихователя доходило до серця вихованця. – 1976. – 669 с.
8. Слово рідної мови // Українська мова і література в школі – 1965. - № 5.

Фреяк Галина Борисівна, викладач,
ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж
ім. Є.Храпливого»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розглянуто основні якості особистості, вміння та навички, які повинен володіти педагог. Яскравим прикладом розв'язання зазначеної проблеми виступає педагогічний досвід Василя Олександровича Сухомлинського, творча спадщина якого має велике теоретичне і практичне значення. Тому, основне завдання викладачів навчити студентів дивитись і бачити красу навколишнього світу, створити для них можливості одержувати нові враження, проявляти милосердя, співчуття до всього живого, виховувати готовність прийти на допомогу.

Ключові слова: сім'я, виховання дітей, гуманізм, особистість, педагогічна майстерність.

Постановка проблеми.

Сьогодні люди крутяться навколо самих себе, і думають тільки про себе. Людині необхідно усвідомити зміст добра, відчути його необхідність, інакше буде тільки суцільна розхлябаність та зло. Тому і перед сім'єю, і перед школою, навчальним закладом, і перед суспільством, постає завдання виховання гуманної людини, яка у своїй діяльності рахуватиметься з інтересами інших людей, поважатиме особистість кожної людини. Вирішення цього завдання тісно пов'язане з формуванням цінностей особистості дитини, а саме виховання свідомого, сумлінного ставлення до навчання, до праці, вміння підготувати до вибору професії; розвивати пізнавальну, громадську активність, національну свідомість, культуру поведінки.

Педагогічні думки та професійні здобутки Василя Олександровича завжди допомагають і привертають все більшу увагу педагогів і науковців у своїй роботі.

Виклад основного матеріалу. Засобом збереження і передачі культурних цінностей від покоління до покоління є сім'я – це природне середовище первинної соціалізації дитини, джерело матеріальної та емоційної підтримки.

«Без сім'ї ми – я маю на увазі свою школу – були б безсилі. Писав В.Сухомлинський. – Десятиліття пішли у нас на те, щоб дати батькам азбуку педагогічної культури. Сьогоднішні батьки – це наші колишні учні; ми готували їх до батьківської місії, ще коли вони сиділи за партою – це дуже важливо! Безмежна повага та довіра школі – ось що найголовніше для колективу наших батьків. Для сім'ї в питаннях етичної культури, освіти, виховання немає авторитету вищого, ніж школа. Нам удалося досягти того, що в сім'ї панує культ книги та читання. І зараз добра половина наших зусиль щодо виховання підлітків та юнацтва спрямована на те, щоб підготувати їх гарними батьками і матерями. Можливо, це видасться комусь дивним, можливо, ми помиляємось, але головне, провідне в наші роботі з «професійної орієнтації» – це виховання майбутніх батьків-вихователів уже за шкільною партою...»¹. Виховання гуманізму й людяності повинно стати одним із завдань діяльності навчального закладу і педагога. Вони мають виявлятися в таких якостях і рисах особистості, як доброта, потреба в служінні людям, радість самовіддачі. Особливу увагу слід приділити вихованню у дітей любові до батьків, рідних, рідної мови, культури свого народу; поваги до людей, піклування про молодших і старших, чого немає в даний час у молоді (В.О. Сухомлинський наголошував, що важливий вплив на дитину має атмосфера сімейного життя, культури взаємовідносин, довір'я, єдності вимог з боку батька і матері, але найголовніша умова успішного виховання дитини – це повна сім'я, а скільки є розлучень та ін.). На його думку, той, хто вміє любити матір, любитиме і Батьківщину, і людство. Школа повинна любити дитину, тоді й вона полюбить школу. Без любові і поваги до дітей розмови про гуманність і людяність безпідставні. Педагогічна спадщина В.А. Сухомлинського є різносторонньою і багатоплановою. Він вважав, що вчитель зобов'язаний уміти дорожити дитячим довір'ям, поважати дітей, бути для них втіленням добра і справедливості.

Справжнє навчання, за В.О. Сухомлинським – це індивідуально-творчий розвиток кожної дитини. Без постійного застосування педагогічних знань взагалі неможливо продуктивно організувати навчально-виховний процес. Також вчений рекомендує вчителям турбуватися про створення інтелектуального фону навчання. Зокрема, зазначає: «Навчання – це насамперед взаємовідносини між людьми, обмін духовними

цінностями, взаємна віддача сердечної доброти, співчуття. Усе шкільне життя повинно бути пройняте духом гуманності» (3, с. 496). На його думку, діяльність вчителя у навчально-виховному процесі значною мірою залежить від його педагогічного такту. Пам'ятайте, що особистість учня виховується особистістю його наставників.

Успіхам у практичній, педагогічній і творчій діяльності

В.О. Сухомлинського сприяло глибоке знання народної педагогіки. Вийшовши з глибин народу, він усвідомив можливості народної педагогічної мудрості в навчанні та вихованні учнів. У центрі уваги видатного педагога є діяльність вчителя, його проблеми, культура спілкування з дітьми, педагогічна майстерність, духовність. Педагогічна майстерність полягає в тому, щоб у дитячому колективі з самого початку будувати стосунки на основі душевної чуйності і сердечності. Від педагогічної майстерності учителя залежить і успішна робота з неблагополучними, важкими дітьми. Важливою складовою педагогічної майстерності В.О. Сухомлинський вважав уміння вчителя обходитися без покарання. Василь Олександрович доводив, що страх перед покаранням психологічно пригнічує учня, віддаляє вихователя від дитини. Покараннями виховується, як правило, озлобленість, безсердечність, жорстокість. Педагогічна майстерність вихователя визначає і стиль взаємовідносин у дитячому колективі, його духовну атмосферу, встановлення доброзичливих стосунків з учнями, без чого неможливий виховний процес. На думку В.О. Сухомлинського, учитель повинен досконало володіти уміннями в тій чи іншій трудовій діяльності, бути майстром своєї справи. У щирому спілкуванні учня та вчителя відбувається складний процес виховання досконалої особистості, майбутнього громадянина своєї країни, корисної людини для суспільства, яка буде шанобливо ставитись до традицій, звичаїв, обрядів, до знання свого родоводу, історії народу.

В.О. Сухомлинський прагнув до того, щоб стосунки дитини з іншими людьми і вдома, і в школі будувались на свідомості та відповідальності. Осмислення і переживання вихованцем свого обов'язку перед матір'ю, батьком, вчителем – саме з цього повинно починатися пізнання дитиною світу людини (4, с. 31).

Деякі гуманістичні поради-заповіді В.О. Сухомлинського педагогам-практикам: Що найважливіше у вчительській практиці? –Знати дитину; легше любити весь світ, ніж одну дитину; виховання лише тоді стає реальною силою, коли воно ґрунтується на вірі в дитину; діти повинні приносити зі школи радість; жодна дитина не повинна відчувати, що вона невдаха, що вона нездібна; без здійснення надій не можна уявляти собі правильного виховання дітей; без заохочення неможливе просування вперед; покарання – не сила, а слабкість вихователя! Сила в свідомості, а не в страху!

Висновки. Практична діяльність Василя Олександровича є надійним помічником у вирішенні важливих завдань, а саме вихованні та навчанні молоді. Розглядаючи діяльність учителя, він вважав, що найважливіше педагогічне уміння – це брати до уваги індивідуальні особливості дитини.

У період активних пошуків ефективних методів виховання гуманістичних цінностей, «На перше місце в практиці нашої виховної роботи, – стверджує В.О.Сухомлинський, – ставляться вчинки, в яких виявляється гуманне, людяне ставлення дитини до інших людей».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В.О. Гармонія трьох начал// Вибр.тв.: В 5-ти т. –Т.5 – К.:Рад. шк., 1977. – С.577.

2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 – ти т. – К.: Рад. школа, 1976 – 1977. – Т.3. С. 20 – 27.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 – ти т. – К.: Рад. школа, 1976 – 1977. – Т.4. С. 31 – 43.
4. Сухомлинский В.А. «Как воспитать настоящего человека»: Педагогическое наследие/ сост. О.В. Сухомлинская.- М.: Педагогика, 1990. – С. 28
5. Сухомлинский В.А. Серце отдаю детям. – Изд. 7-е – К.: Рад. школа, 1981. – 382 с., ил.

Юхимчук Юлія Петрівна, викладач,
ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО: «ДАЙТЕ ДИТИНІ РАДІСТЬ РОЗУМОВОЇ ПРАЦІ, РАДІСТЬ УСПІХУ В НАВЧАННІ»

Мета закладів освіти спрямована на інтелектуальний, фізичний, естетичний, моральний розвиток особистості дитини, який стане основою майбутнього стійкого і плідного зростання як для особистості, так і для суспільства. Звертаючись до творів Василя Сухомлинського, переконуємося, що його спадщина слугуватиме нашій освіті ще багато років.

Сьогодні відзначається ще одна хвиля підвищеного інтересу до ідей Василя Олександровича Сухомлинського. Усе більше вчителів та викладачів звертаються до його досвіду, усе більше батьків читають його книги: «Серце віддаю дітям», «Як виховати справжню людину?», «Батьківська педагогіка». Праці Василя Сухомлинського є прекрасними провідниками добра в нашому світі, оскільки допомагають нам стати кращими й змінювати на краще світ.

В.О. Сухомлинський писав: «Розумова праця учня, успіхи і невдачі в навчанні – це його духовне життя, його внутрішній світ, ігнорування якого може привести до сумних результатів. Дитина не тільки дізнається щось, засвоює матеріал, але і переживає свою працю, висловлює глибоке особисте ставлення до того, що їй вдається і не вдається».

Однією з важливих виховних задач є те, щоб під час процесу оволодіння знаннями, кожен учень (студент) переживав людську гідність та почуття гордості. Навчання відбувається в колективі, але кожен крок на шляху до знань діти роблять самостійно. Не має різниці скільки років дитині, розумова праця – це індивідуальний процес, який залежить від багатьох факторів.

Втілюючи ідею залучення учнів до розумової праці, Сухомлинський стверджував, що остання є не просто сидіння на уроці або дома за книжкою. Розумова праця – це зусилля думки. Важливе місце у цьому відводив проблемному навчанню, коли новий матеріал учитель подає як проблему, яку учні разом із ним повинні розв'язати.

Цінний внесок В. Сухомлинський зробив у теорію навчання. Він приділяє багато уваги розвитку мислення учнів на уроці, вихованню їх творчого ставлення до навчання. Мислення, як справедливо вказує педагог, починається там, де у школярів з'являється потреба відповісти на запитання, і треба спеціальними педагогічними засобами викликати цю потребу, ставлячи перед учнями мету розумової праці; розвиток інтелекту на заняттях – це важка для педагога справа, але і вірний показник його педагогічної майстерності.

Педагог приділяв велику увагу вивченню вікових особливостей учнів, і наголошував на врахуванні вчителем індивідуального темпу розвитку кожної дитини. Особливу увагу звертав на підлітковий вік, і ряд праць присвячені саме проблемам цього періоду. В.Сухомлинський вважав, що кожна людина повинна бути щасливою, і в цьому їй має допомогти школа. Студент як і учень приходить в навчальний заклад з бажанням добре вчитися. Потрібно навчити дітей трудитися, навчити думати, розуміти, що таке розумова праця, а вже потім оцінювати результат. Навчання – не механічна передача знань від вчителя (викладача) до учня (студента), а перш за все людське відношення. Відношення дитини до навчання залежить від того, як вона відноситься до педагога. В будь-якому віці діти переживають несправедливість. Тому до дітей потрібно знайти підхід, пояснити, навчити і саме головне не відбити бажання вчитися.

В працях В.О. Сухомлинського, зокрема в його теорії розумового виховання, прослідковується розробка елементів інтерактивного навчання. Успіх розумового виховання в процесі навчання визначають такі фактори:

- багатство всього духовного життя школи;
- духовне багатство вчителя, широта його світогляду, його ерудиція, культура;
- зміст навчальних програм;
- характер методів навчання;
- організація розумової праці учнів на уроках і вдома.

Звичайно, хочу звернути увагу на те, як видатний педагог писав про розумову працю на уроках математики: «Розумова праця на уроках математики – пробний камінь мислення. Причина зла в тому, що дитина не навчилася думати; навколишній світ з його речами, явищами, залежностями і взаємовідносинами не став для нього джерелом думки». Нам педагогам в закладах вищої освіти важко з тими студентами, які не розуміють і не хочуть розуміти математику з початкової школи. Ще зі школи речі дитину повинні учити мислити. Якщо учень не розуміє математику в підручнику, потрібно йому показати її в житті, природі. Але самостійна розумова праця в процесі розв'язування задачі дає результат і тоді, коли в пам'яті дитини постійно зберігаються узагальнення, без яких неможливе мислення (таблиця множення, формули площ та об'ємів...). Нерідко учень виявляється безсилим перед алгеброю лише тому, що не зрозумів та не вивчив формул, властивостей, не зрозумів так, щоб не задумуватись більше над елементарними речами, а всі сили свого розуму направити на абстрактне мислення.

Учень повинен переконатися в тому, що розумова діяльність – це праця, яка потребує великих зусиль вольової зосередженості, уміння заставити себе відмовитись від багатьох задовольень. Саме в атмосфері праці формуються наполегливість та сила волі. В сучасному світі це важко зробити. Адже діти більше часу віддають іграм в телефонах ніж навчанню. Педагогам важко пояснити дітям, що навчання має бути на першому місці, якщо цього не роблять батьки. Тому має бути тісна співпраця вчителя та батьків.

У працях В. Сухомлинського розглядаються проблеми змісту освіти, мотивів пізнавальної діяльності, методики навчання дітей, контролю і керівництва навчально-виховним процесом, підготовки вчителя та багато інших. Хоч вони і не є новими в українській педагогіці, проте педагог бачив у них нові проблеми та підходи до їх вирішення, що є прикладом творчого підходу до теорії й практики виховання.

Спадщина Василя Сухомлинського належить до тих здобутків, що залишаються в полі зору на довгі роки. Вчення педагога є актуальні і в наші часи, бо побудовані на основі основних людських цінностей: ідеї любові та добра, праці, духовності.

Пам'ятайте слова великого педагога: «Я раджу всім вчителям: бережіть дитячий вогник допитливості, жаги до знань. Єдиним джерелом, який живить цей вогник є радість від успіхів в праці, почуття гордості. Не забувайте, що фундамент, на якому будується ваша педагогічна майстерність, - в самій дитині, в її відношенні до знань і до вас, вчителя. Це – бажання вчитися, натхнення, готовність долати труднощі».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. <http://lagoda.org/uk/publications/articles/175-nasledie-suhomlinskogo>
2. Історико-педагогічний альманах. Випуск 6. В.О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю : збірн. наук. праць / за ред. проф. О.Є. Антонової, доц. В.В. Павленко. – Житомир : ФО-П Левковець Н.М., 2017. – 252 с.
3. Педагогічні ідеї В.О. Сухомлинського: практичне впровадження викладання предметів природничо-математичного напрямку. Метод. посіб. / Упоряд. Л.Хлань, С. Литвин, Л. Ткаченко, Т. Ціперко. – Кіровоград: Вид-во КОППО імені Василя Сухомлинського, 2013. – 44 с.
4. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. Вибрані твори. В 5 т./ Сухомлинський В. О. – К. : Рад. шк., 1977.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. – К.: Рад. шк., 1988. – 272 с.

Черненко Людмила Борисівна, викладач,
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»

ФОРМУВАННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського багатогранна і невичерпно багата. Василь Олександрович увійшов в історію української і світової культури як видатний педагог і письменник, як патріот і прихильник найгуманніших ідей у вихованні, як політичний і громадський діяч, безмежно відданий своєму народові. Усі твори видатного педагога пройняті безмежною вірою в людину, щедрість і благородство її душі, невичерпне багатство інтелектуальних і моральних сил і в ті величезні виховні можливості, які створює суспільство.

Учений-педагог ставить у своїх працях найрізноманітніші проблеми виховання. Це передусім проблеми морального й естетичного виховання, розумового розвитку, формування світогляду, проблеми всебічного гармонійного розвитку особистості та громадянського виховання. Актуальність дослідження проблеми формування міжособистісних взаємин обумовлена тим, що виняткову роль у формуванні особистості відіграють взаємостосунки вихованців у навчальному закладі.

Навчальний заклад – це світ людських відносин, де кожний виражає себе по-своєму у своїх переконаннях, поглядах, сумнівах, думках, почуттях, переживаннях, у ставленні один до одного, у вчинках. Саме вони є основним соціальним середовищем, в якому

забезпечується всебічний розвиток особистості, виховуються її потреби, розкриваються її задатки. У колективі, з його багатогранними міжособистісними взаєминами завдяки спільній діяльності всіх його членів відбувається підготовка молоді до активної участі у суспільному житті.

Як свідчить аналіз результатів проведених досліджень з проблеми формування міжособистісних взаємин, у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях недостатньо розкрито сутність, зміст, способи реалізації міжособистісних взаємин підлітків, молоді у виховній роботі навчальних закладів. Тому мета статті полягає в уточненні особливостей виховання особистості в навчальному закладі, розкриті проблеми взаємин між особою і колективом у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського.

“Жити серед людей,- пише видатний педагог, – все одно, що ходити в казковому саду, де навколо тебе найтонші пелюстки квітів з тремтячими краплями роси, і треба так іти і так торкатися до квітів, щоб не впала жодна крапля” [3].

На жаль, за буденними справами поточного життя часом втрачаються тонкощі людських взаємин. Розуміти ці взаємини – перший обов’язок педагога. Як бачить кожний вихованець людину, що відкриває в ній, що бере від неї в своє серце і що дає їй – це в сто разів важливіше, вважає В.О. Сухомлинський, ніж те, виконав він чи не виконав домашнє завдання. По суті, виховання є тривалою, багаторічною підготовкою вихованців до усвідомлення істини: людина – найвища цінність. Духовне життя колективу має базуватися не лише на визнанні, а й на розвитку, зміцненні індивідуальності, особистої гідності кожного вихованця.

Завдання викладача полягає в тому, щоб помітити у студентів їх найзначніші духовні якості, розкрити їх у міжособистісних стосунках, дати підліткові можливість осмислити свій внесок у життя інших.

В. О. Сухомлинський стверджував, що основним принципом впливу на підлітка з боку оточуючих і педагога має бути спонукання до активного виявлення духовних сил, до активної творчої діяльності. Студент завжди повинен відчувати, що його розум і воля не пригнічуються, не ігноруються, а заохочуються.

За думкою В.О.Сухомлинського, взаємозв’язок індивідуального й колективного в духовному житті підлітків становить серйозну проблему виховної роботи.

Вплив міжособистісних взаємин на особистість це дуже складний процес, а з духовним розвитком особистості він ще більше ускладнюється. Якщо в молодшому шкільному віці дитина не усвідомлює ще узагальнюючого характеру моральних норм, то в підлітковому віці взаємозв’язок індивіда і відносин у навчальному закладі починає змінюватися. Правильна духовна взаємодія колективу і особистості в підлітковому віці передбачає чуйні, тактовні, делікатні міжособистісні стосунки у ставленні до всього суто інтимного. Уміти правильно визначити грань, за якою починається недосяжна для стороннього втручання інтимна сфера, це велике мистецтво вчителя і вихователя. Чим вищий інтелектуальний рівень і глибші, чистіші моральні переконання вихованця, тим ширша ця сфера, тим багатшим має бути духовне життя колективу, щоб особистість могла знайти в ньому джерело свого подальшого розвитку [2].

Відомо, що лише в діяльності виявляють себе й розвиваються ті індивідуальні здібності, нахили, обдарування, які згодом визначають неповторну людську індивідуальність і від яких залежить повнота духовного життя людини. Правильно організувати виховання в студентському віці означає добитися, щоб кожний студент

виявляв себе саме в тій діяльності, яка найбільше відповідає його нахилам. Але труднощі виховання полягають ще й у тому, що нахили і здібності безмежно різноманітні, звідси й різноманітність видів діяльності. У вихованні молоді немає нічого гіршого, як примушувати усіх робити одне й те саме. Невдачі багатьох педагогів, які нарікають на неміцність міжособистісних стосунків у студентів, саме й полягають у тому, що багатогранні запити вихованців втискуються у вузькі рамки одноманітних «заходів».

У практиці своєї виховної роботи В.О. Сухомлинський виходив з того, що людина неповторна, і ця неповторність особливо виразно виявляється в отроцтві. Один студент може виявляти нахил до творчості, другий – проявляти організаторські здібності, третьому подобається брати активну участь у різних заходах. Але виховні заходи можуть зацікавити вихованця, та надовго привернути його увагу лише за умови, коли праця не одноманітна, коли поєднуються найрізноманітніші види занять. Треба прагнути до того, щоб кожний підліток знайшов свою улюблену справу. Особистість по-справжньому щаслива, стверджував педагог, якщо задоволення її інтересів і потреб дає користь суспільству. Гармонія ця досягається тільки тоді, коли бажання виникають і утверджуються на ґрунті високоморальних потреб. Порушення гармонії між потребами й інтересами, з одного боку, і бажаннями, з другого боку, духовно спустошує стосунки, вони перетворюються в середовище для розваг. Розважальна спрямованість усього, що відбувається між вихованцями, вносить у життя підлітків і особливо юнацтва зубожіння, обмеженість: особистість спустошується, у неї немає багатих духовних потреб, а бажання пов'язуються головним чином з придбанням матеріальних цінностей і розвагами [1].

Наше повсякденне життя складається із вчинків, тому у вчинках виявляється моральна суть людини. Педагог вважає, що у ставленні до інших людей немає нічого випадкового. Вчинок завжди визначається діяльністю моральної свідомості. Якщо багато розмов і словесних повчань про добрі вчинки, стосунки, а добрих вчинків немає, сили духу педагогічного колективу ітимуть на боротьбу з проступками, розум і воля викладача будуть зайняті розглядом, хто що зробив, хто винуватець. Там, де моральне не живе в благородних вчинках, буває багато потерпілих і важко знайти винуватців [2].

В. О. Сухомлинський писав, що скромність – це дисципліна людських відносин, вчинків, бажань, думок і почуттів, волі й характеру. Бути скромним – значить бути терпимим до дрібних вад людей. Якби кожний умів не тільки вимагати, а й не помічати, вибачати, прощати, взаємини та стосунки між людьми були б легшими для кожного з нас. Багато лиха буває від того, що міра вимогливості до інших у багатьох людей зовсім не та, якою вони міряють вимогливість до себе, – звідси зіткнення, конфлікти, сімейні трагедії, «несхожість характерів». З малих років і протягом усього довгого шляху отроцтва і юності кожного свого вихованця В. О. Сухомлинський прагнув, щоб серед життєвих цінностей на першому місці стояли не матеріальні блага, не піклування про одяг, квартиру, смачну їжу, а радощі інтелектуального життя. Він стверджував, що в молодості людина повинна бути ідеалістом – у кращому розумінні цього слова. Успіх виховання вирішальною мірою визначається тим, в яких умовах, за яких обставин ця діяльність відбувалась. Можна стверджувати, що один з найбільших недоліків виховання у будь-якому навчальному закладі – невідповідність умов, обстановки, обставин тим зусиллям, які робляться для «правильного» виховання. Йдеться про умови, що створюються насамперед самим закладом у навчально-виховному процесі. Нерідко буває, що той чи інший виховний метод або прийом не дає бажаних результатів тому, що до цього не було зроблено чогось

належним чином, вихованці не були внутрішньо готові, щоб стати виховуваними. Якщо викладач заздалегідь знає, що запланований захід навряд чи залишить будь-який слід у душі вихованців, – руйнуються самі основи виховного процесу. Бути мудрим вихователем – означає насамперед розуміти причинно-наслідкові зв'язки в усьому, що ми повсякденно бачимо, робимо, чого ми чекаємо. Тому що виховання починається вже тоді, коли дитина, підліток тільки переступає поріг навчального закладу. Спільність, багатогранне переплетення інтересів вихователів і вихованців, взаємне збагачення і постійна передача духовних багатств – ось неодмінні риси міжособистісних стосунків. Там, де вихователі забувають цю істину, навчання стає для молоді важким тягарем. Насамперед у вихованцеві треба бачити людину, а не сховище знань, які треба засвоювати. Знання лише тоді стають благом, коли вони народжуються із злиття внутрішніх духовних сил людини і пізнаваного світу [2].

Навчання, виконання завдань, постійне одержання оцінок ні в якому разі не повинні стати єдиною і всепоглинаючою міркою, якою вимірюється, оцінюється особистість. Вона на власному досвіді повинна переконатися, що її вимірюють багатьма мірами, до неї підходять з різних боків. Особистість не повинна бути учнем, студентом у вузькому розумінні цього слова. Якщо вона для викладача тільки істота, якій треба дати, вкласти знання, – вона не стане всебічно розвиненою особистістю. Особистість немислима, якщо людина не заявляє про себе, якщо вона не утверджує себе в діяльності і – це винятково важливо – в успіхах, якщо вона не переживає своєї гідності творця [4].

Багатство думок, переконань залежить, звичайно, від обсягу знань, набутих під час навчання. Але якщо ці багатства вичерпуються тільки тим, про що дізнається вихованець на заняттях і з підручника, то духовний світ його буде не повним. Ідейно збагачується він головним чином в активній громадській, суспільній діяльності навчального закладу. Ідейний рівень не повинен відставати від рівня освіченості, а навпаки – випереджати його. Отже, важливою умовою створення успішних міжособистісних взаємин є постійне множення інтелектуальних багатств. Різноманітне інтелектуальне життя навчального закладу – важлива ділянка виховної роботи. Від того, що думають вихованці, які інтереси їх хвилюють, як утверджується й розвивається потреба в знаннях, яке місце в житті вихованців посідають міжособистісні взаємини, засновані на інтелектуальному спілкуванні, залежить дух життя навчального закладу, виховна сила відносин, стосунків. Адже головне завдання викладачів – це, перш за все, формування і утвердження понять і переконань у вихованців. Постійно жити розумовим життям, утверджуватися в переконаннях, виховувати самого себе в дусі поваги до знань – все це вимагає від людини великих зусиль. Досвід переконує, що джерелом цих зусиль є інтелектуальне збагачення міжособистісних стосунків, невинне множення розумових багатств у відносинах між тими, хто навчається, між викладачами й молоддю, – у відносинах, що виходять за рамки занять, підручників. Великої шкоди завдає суспільству те, що в багатьох коледжах, професійно-технічних училищах, інститутах, університетах, колективах порушується гармонія між інтересами і потребами, з одного боку, і бажаннями – з другого.

Висновки. Зміст процесу виховання і майстерність вихователів полягає в тому, щоб, глибоко досліджуючи, вивчаючи, враховуючи взаємообумовленість і взаємозалежність розвитку міжособистісних взаємин й розвитку особистості, знайти максимально сприятливі умови для становлення особистості, для повного розкриття всіх її нахилів, здібностей, обдарувань, талантів.

На думку В. О. Сухомлинського, знання не повинні бути кінцевою метою, щоб вони не перетворювалися в нерухомий, мертвий багаж, а жили у взаєминах між людьми, у тому живому і безперервному процесі обміну духовними багатствами, без якого не можна собі уявити повноцінного інтелектуального, морального, емоційного, естетичного розвитку особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антоненко М. Погляди В.О. Сухомлинського на процес шкільного навчання / М. Антоненко Рідна школа. – 2002. – №5. – С. 16–18.
2. В.О. Сухомлинський [Текст]: біобібліографія: 1987–2000 рр. / уклад.: Г. І. Сухомлинська, О.В. Сухомлинська; за ред. Н. О. Гажаман, Л.І. Ніколюк. – К. : КНЕУ, 2001. – 128 с.
3. Дічек Н. Універсальність педагогічного новаторства В. О. Сухомлинського / Н. Дічек Рідна школа. – 2010. – №3. – С. 8–11.
4. Сухомлинська О.В. Василь Олександрович Сухомлинський – наукова біографія / О.В. Сухомлинська Українська педагогіка в персоналіях : у 2-х т. – К. : Либідь, 2005 – Т. 2. – С. 38–386.

Шаперчук Степан Віталійович, викладач,
ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»

АКТУАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДО СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ

У своїх працях Василь Сухомлинський натякав, що для всебічного розвитку людини особливо важлива єдність праці та інтелектуального життя. Дух творчості, дослідження, дослідництво, перетворення праці на основі досягнень науки і техніки — це дуже важлива риса духовного життя молодого колективу. Здобувач знань працює, думаючи, і думає, працюючи. Головним моментом у розвитку дитячої особистості, на думку вченого, є трудове виховання. Особливого значення, у зв'язку з цим, він надавав єдності трудової культури і загального розвитку – морального, розумового, естетичного, фізичного; розкриттю, виявленню і розвитку індивідуальності й праці, високій моральній сутності праці, її суспільно-корисній спрямованості.

Можна констатувати, що, формуючи досвід здобувача знань в тому чи іншому важливому для виховання напрямку, ми тим самим забезпечуємо формування відповідних переконань: «... саме особистий досвід породжує в людини певні почуття і переживання, ставлення до навколишнього». На цій основі формуються ідейні, трудові, моральні та інші переконання здобувачів знань.

Виховання здобувачів знань сьогодні полягає в тому, що воно повинно виконувати національно творчу функцію з тим, щоб у найкоротший термін відродити національну гідність і честь, високу духовність. У системі соціально-педагогічних поглядів Сухомлинський, у своїх працях подає моральний ідеал, який увібрав найкращі риси менталітету українського народу. Він розкривав конкретні принципи, істини, повчання, настанови, рекомендації які подаються у вигляді правил, законів як 14 Законів дружби, правил «Десять не можна», «Дев'ять негідних речей» та ін., що складають азбуку моральної культури. Вона включає зміст і методику роботи з виховання у здобувачів

знань любові до Батьківщини і громадянства, ставлення до людей і обов'язку перед ними, ставлення до батьків, рідних, близьких, розуміння життя, добра і зла в ньому, виховання високих моральних якостей. Успіхам у практичній педагогічній і творчій науково-педагогічній діяльності Василя Сухомлинського сприяло і глибоке знання народної педагогіки. Вийшовши з глибин народу, він усвідомив можливості народної педагогічної мудрості у навчанні і вихованні молодого покоління. У багатьох своїх творах педагог радив учителям, батькам брати в користування все цінне створене народною педагогікою, і створювати умови правильного виховання дітей, які століттями діяли в українських родинах. В. Сухомлинський вагому роль у вихованні здобувачів знань відводить природі: «Активно впливати на природу, але при цьому залишатися сином її, бути вінцем її творіння і водночас володарем її сил, по-синівськи бережливо ставитись до неї – ось яку позицію нам треба виховувати у здобувачів знань в процесі їх взаємодії з природою».

Праця у спілкуванні з природою повинна і може бути важливим фактором всебічного розвитку особистості, сприяє розвитку її духовно-психічних та фізичних сил. Значна увага приділялась формуванню у молодого покоління вмінь бачити красу і гармонію природи як запоруки бережливого ставлення до неї. Великий учитель вчив не лише милуватися красою природи, а й слухати музику природи – шелестіння листя, хор коників, дзижчання джмеля, дзюрчання струмка. Він давав дітям можливість під час їхнього спілкування з природою «послухати, подивитися, відчутися...» і на основі цього намагався сформувати у них потребу турбуватися про живе і прекрасне. Ще один підхід до виховання та навчання, який є актуальним в сучасній школі, – педагогіка партнерства, пронизана гуманістичними ідеями.

В. Сухомлинський вважав, що учителі сприяють збереженню самотності та соціальної значущості особистості. Від розвитку навчальних закладів, забезпечення якості освіти здобувачів знань залежить її сьогодення і майбутнє. Коледж покликаний виконувати функцію культурно-освітнього розвитку здобувачів знань, батьків та громадськості. Гуманізм В.О. Сухомлинського особливо яскраво виявився у його ставленні до організації навчання здобувачів знань. Розумову працю молодого покоління педагог розглядав як засіб розвитку розумових сил і здібностей, засуджуючи механічне заучування і неусвідомленість знань. На його думку, гуманізація зумовлена моральними нормами та цінностями становлення людини в суспільстві – доброзичливим ставленням до людей, колективу, живих істот, суспільства, взаємодопомогою, співучастю, співпрацею, гармонією колективного, культурою людських стосунків і культурою розуміння особою своєї ролі в цих стосунках. Гуманність, за ним, це справедливість, доброзичливість і чуйність, поєднання поваги й довіри до вихованця з розумною й тактовною вимогливістю. Гуманність В.О.Сухомлинський убачав у піклуванні про духовне збагачення вихованця, в допомозі йому самореалізуватися у взаєминах із навколишнім середовищем. У статті «Людина – найвища цінність» він закликав педагогів кожен грань їхньої педагогічної діяльності відкривати «на тлі головного - поваги людської гідності, піднесення Людини». На думку класика, найпрекраснішою і найщасливішою є та людина, яка присвятила своє життя піклуванню про щастя інших, яка дбає про інших без розрахунку на похвалу чи винагороду, для якої творення добра стало звичкою, нормою поведінки. Про себе він говорив: «Що найголовнішого було у моєму житті? Без вагань відповідаю: «Любов до дітей». Висновки. «Вірте у талант і творчі сили кожного вихованця!». Ці слова Василя Олександровича можна було б поставити

епіграфом до всього, що було їм написано. Досвід власної багаторічної вчительської практики, узагальнення здоровезних педагогічних нащадків минулого переконали його в тому, що «сили й можливості виховання невичерпні». Виховання точно відображає життя, і воно повинно бути повним життя й від повноти життя, що йде, тоді воно має чинність. В. О. Сухомлинський створив педагогічну систему, розробив велику кількість ідей та положень, написав безліч творів та робіт, що призвели до позитивного перевороту у педагогічній науці. Тому творчість великого Педагога треба вивчати, розкривати всі куточки його прийомів та методів за для того, щоб виховувати гідне покоління своєї нації.

Треба завжди пам'ятати, що духовна сила нації, національний патріотизм, духовність народу головним чином залежать від того, наскільки усвідомлені всі духовні надбання минулих років.

Василь Сухомлинський обґрунтував теорію національного самовизначення у процесі навчання і виховання. Глибоко досліджуючи і розвиваючи українську національну спадщину, зробив висновку, що правильно організоване виховання молодого покоління формує особистість, яка високо цінує свою національну й особистісну гідність та честь. Національне виховання – це виховання на культурно-історичному досвіді рідного народу, його традиціях, звичаях, обрядах.

Кажуть, про зрілість суспільства можна судити з того, як воно ставиться до молоді і людей похилого віку. Можливо так воно і є, бо старі люди - наше минуле, а діти - майбутнє. І ми, що живемо нині, не можемо існувати повноцінно без цієї спорідненості.

В умовах відродження власної держави навчальний заклад виступає могутнім фактором виховання майбутніх громадян цієї держави, громадян-патріотів, громадян-творців.

Досягненню цієї мети підпорядкована вся навчальна робота серед студентської молоді.

Щоб досягти цієї мети, потрібно відновлювати найкращі традиції українського народу за всю багатотисячну історію, зберегти власну душу як найкращу та найдорожчу цінність людського буття. Людина - стверджував Василь Сухомлинський, - народжується на світ не для того, щоб зникнути безвісною пилінкою. Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний. Людина починається з добра - ця істина давно усім відома. Бо доброта завжди і у всі часи цінувалася найбільше.

В нашому коледжі викладачі будівельних дисциплін найперше дають перевагу доброті та людськості у навчальному процесі. Там де доброта, добре ставлення для здобувачів освіти, там і високі якісні показники навчання, повага до викладача, творчість, сміливість, рішучість, швидкість думки, ініціатива студента.

Доброта, чуйність, уміння розуміти чужий біль, вчасно підтримувати у важку хвилину, розрадити добрим словом та вчинками - складові характеру українського народу.

Багато уваги ми приділяємо морально-етичному вихованню здобувачів освіти, проводимо виховні години на тему: «Моральні цінності в сучасному житті», «Закон і молодь», «Я материнську рідну мову купав, як трави у росі».

Також, виховуємо у здобувачів освіти національну свідомість, любов до рідної землі і народу; бажання працювати задля держави, готовність захищати її, забезпеченню духовної єдності поколінь, повагу до батьків, культури та історії свого народу.

Патріотизм виступає як глибоке громадянське почуття, змістом якого є любов до свого народу, усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, вболівання за його майбутнє.

Серйозна увага у нашому колективі приділяється екологічному вихованню здобувачів освіти: організовуємо «День здоров'я», екологічні походи, екскурсії на природу, свято спортивного кросу, бесіди на теми «Природа і ми», «Екологія і здоров'я».

Педагогічний зміст системи трудового виховання В. Сухомлинський розкрив через принципи трудового виховання, які у вітчизняній педагогіці вперше були визначені саме ним. Він пропагував принципи єдності трудового виховання і загального розвитку; раннього залучення дітей до продуктивної праці; різноманітності видів праці; творчий характер праці. Ці принципи розглядались у єдності і взаємозв'язку, збагачувались і розвивались під впливом багатокomпонентної практики трудового виховання учнів. Як ідеї, так і технології трудового виховання здобувачів знань вчать наступні покоління бути мудрими і виховувати дітей з раннього віку працьовитими і відповідальними. В. О. Сухомлинський зазначав: «Мистецтво виховання полягає в тому, щоб виховували не тільки людські відносини, не тільки приклад і слово старших, не стільки традиції, що дбайливо зберігаються в колективі, а й речі – матеріальні і духовні цінності.

Виховання середовищем, обстановкою, створеною самими учнями, речами, що збагачують духовне життя колективу, – це, на наш погляд, одна з найтонших сфер педагогічного процесу». Крім принципів, В. О. Сухомлинський розробив і вимоги, на яких ґрунтувалася успішна робота молодого колективу з трудовим навчанням і вихованням.

У нашому навчальному закладі ВСП «РК НУБіП України» здобувачі знань підтримують постійні зв'язки з керівниками будівельних організацій у яких проходять виробничі практики. Значна робота за програмою виробничого навчання здійснюється на виробництві. З усіх виробничих практик навчальні плани і програми виконувались якісно і в повному обсязі. Про позитивний вплив виробничого навчання на загальне формування студентської молоді свідчили такі факти: дирекція та відповідальні працівники будівельних організацій неодноразово відзначали, що випускники коледжу, працюючи на будівельних майданчиках, майстрами та виконробами, добре застосовують набуті в коледжі знання та практичні вміння у виробничій діяльності, володіють навичками культури праці й спілкування, мають інтерес до вищої освіти. Вступаючи у вузи, добре навчаються; як спеціалісти ініціативні, вносять раціоналізаторські пропозиції. Такі успіхи у підготовці випускників коледжу до практичної виробничої діяльності забезпечувались завдяки психологізації навчального процесу, старанному виконанню трудових завдань, кваліфікованій профорієнтаційній роботі, належній навчально-технічній базі; а також участі здобувачів знань у різноманітних гуртках, наукових товариствах, конкурсах.

На думку В. О. Сухомлинського, для успішного вирішення складних проблем завідувач директора коледжу з виховної роботи повинен керувати всім студентським життям: плануванням, організацією режиму, створенням традицій, навчально-виховною роботою на уроках, поза аудиторною роботою, методичною роботою, роботою з батьками.

В. О. Сухомлинський підкреслював, що не можна задовольнятися кількісними показниками роботи, виконаної здобувачами знань. Важливі самі по собі не стільки результати студентської праці, скільки виховуюча роль праці. У житті здобувача знань фізична праця повинна стати щоденною, тільки за такої умови коли він відчує її привабливість, красу. Відчуття краси фізичної праці необхідно виховувати так, як

відчуття краси творів мистецтва і явищ природи. Тільки відчувши красу фізичної праці, здобувач знань буде поважати цю працю і людей фізичної праці, буде розуміти ціну праці.

Важливим засобом підготовки здобувачів знань до практичної діяльності В. О. Сухомлинський вважав виробничі екскурсії, які дають можливість побачити різноманітні машини, поспостерігати за їх роботою, дізнатися, як вони полегшують працю людини. Він розробляв рекомендації щодо підготовки і проведення виробничих екскурсій до об'єктів з новою технікою, прогресивними технологіями, належною організацією праці. Наскільки значну роль відігравала праця у педагогічній системі В. О. Сухомлинського свідчать його думки, викладені у статті «Разум и руки» (1969 р.): «В процессе трудовой деятельности школьники постепенно приобретают такие качества ума, как широта мысли, умение охватывать сложную взаимообусловленность явлений, найти главное, решающее звено, подчинить усилия разума и рук определенному замыслу. Большое воспитательное значение имеет объединение в одном лице и конструктора – творца замысла, и исполнителя работы».

Василь Олександрович Сухомлинський наполегливо працював над забезпеченням системного підходу у розвитку особистості дитини, де провідним чинником виступає праця: «Зусилля всього педагогічного колективу були спрямовані на те, щоб праця зайняла важливе місце в духовному житті дитини». Також Василь Сухомлинський своєю новаторською педагогічною діяльністю, рівнем інтелекту, загальною і педагогічною культурою, громадянською позицією, духовністю, дивовижною працьовитістю, організованістю та відповідальністю, відкритістю, доступністю, мав великий вплив на розвиток творчого педагогічного потенціалу колективу.

Велике значення також в організації повсякденного життя здобувачів освіти приділялася Василем Олександровичем урахуванню впливів усієї сукупності факторів середовища, предметно - просторового облаштування приміщень та прилеглої території. Емоційний комфорт і затишок у повсякденній роботі досягався завдяки виваженій та осмисленій підготовці щодо обладнання та облаштування приміщень із урахуванням потреб та інтересів, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

Сьогодні вища школа і педагогіка шукає ефективних шляхів для розв'язання своїх нагальних, які залишаються традиційними, проблем, відповідно до потреб сьогодення. Наукові ж основи педагогічних процесів залишилися майже незмінними, бо за останні десятиліття, крім новітніх інформаційних технологій, не зроблено суттєвих змін у теоретико- методологічному потенціалі про закони навчання і виховання.

Отже, від того, наскільки широка сфера духовного життя вихованців, залежить дієвість двох основ виховання – переконання і практичного привчання. Майстерність виховання, за словами В.О. Сухомлинського, включає: власні вчинки, спонування до активного виявлення думки і почуття, критичне ставлення до власних зусиль і до їх наслідків, спонування до вольової діяльності, усвідомлення власної моральної гідності. Специфіка процесу духовно-морального виховання зумовлює ідейну спрямованість виховання загалом, а висока мораль людини розкривається насамперед у праці, творчості, єдності свідомості й поведінки, що сприяє активному духовному життю, постійному виявленню розуму, почуттів і волі в діяльності.

Трудове виховання здобувачів освіти – провідна проблема теоретичних досліджень і практичної діяльності Василя Олександровича. Цій проблемі він присвятив численні

книги і статті, у яких головна ідея – створення оптимальних умов для розвитку природних індивідуальних здібностей кожної дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондар Л. Система шкільно-сімейного виховання в педагогічній спадщині В. Сухомлинського // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2002. – № 5.
2. Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)» // Освіта. – 1993. – № 44, 45, 46.
3. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. – К.: Рад. школа, 1978. – 263 с.
4. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа // Вибр. тв.: У 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 4.
5. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибр. тв.: У 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 1.

Секція IV. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДОБУТКІВ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Баланюк Леонід Миколайович, викладач,
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»

ЗАСТОСУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДОБУТКІВ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ»

Актуальність теми. Стрімкий розвиток ринкової економіки і суспільних відносин у XXI столітті в світі впливає на зростання вимог до особистісних і професійних якостей випускників вищих навчальних закладів у тому числі й в Україні. Вони покликані забезпечувати конкурентоспроможність фахівців для влаштування їх на роботу та успішного здійснення професійної діяльності. За цих умов вища освіта повинна забезпечувати підготовку фахівців зі сформованістю якостей, які відображають його ціннісну орієнтацію, професійну компетентність, соціальну спрямованість і можливість задовольняти особисті й суспільні потреби, особи із професійним рівнем, який відповідав би міжнародним вимогам і стандартам.

Надзвичайно важливе значення для розвитку сучасної освіти має впровадження викладачами в освітню практику найкращих досягнень науки та інновацій в освіті. Тому досить важливо і корисно використовувати досвід видатних педагогів, учених. Знаковою постаттю минулого, в якій уособлено найкращі риси й стремління педагога-гуманіста, науковця, є Василь Сухомлинський, який зміг піднятися до рівня світової філософської і педагогічної думки. Творчо застосовуючи педагогічні ідеї вітчизняних та зарубіжних педагогів, уточнюючи та коригуючи набутий власний досвід, Сухомлинський прагнув знайти таке поєднання теорії і практики, яке б найповніше відповідало вимогам підростаючого покоління. Він завжди говорив, що без знань, які були досягнуті протягом багатьох років, без осмислення та використання теоретичної спадщини неможлива висока культура педагогічної праці. Осягаючи та переосмислюючи вже відоме, педагог боровся за утвердження й розвиток нового, інноваційного. Хоча в його педагогічному досвіді

термін «інновація» не зустрічається, однак уся багаторічна педагогічна діяльність В. О. Сухомлинського була наповнена інноваційним змістом ідей, пошуком їхнього впровадження. Інноваційна діяльність Сухомлинського зорієнтована не тільки на особливості процесу оновлення, внесення нових елементів у традиційну систему освітньої практики, а й органічно поєднує в собі характеристики індивідуального стилю діяльності педагога. Вона є вищим ступенем педагогічної творчості, впровадження нового в педагогічну практику, спрямовану на формування творчої особистості, і водночас враховує соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві й проявляється в цілі покладанні, визначенні мети, завдань, а також змісту й технологій інноваційного навчання. Надзвичайно важливо використати цю спадщину в процесі викладання дисципліни «Соціологія».

Основна частина. Будь-який процес навчання, його результати, напряду залежить від формування свідомості, яка формується в процесі виховання як специфічного процесу, що певною мірою не залежить від самого навчання. Сухомлинський вказував на те, що формування свідомості – це перетворення знань у власні переконання, які формуються тоді, коли вихованець усвідомлює істину в процесі активної діяльності, переймається глибокими інтелектуальними, моральними, естетичними почуттями. Найважливішими передумовами переконаності для Сухомлинського були активна діяльність, вчинки, праця, боротьба з труднощами.

Усвідомлення мети навчання – найважливіший стимул навчальної діяльності студентів. Тому дуже важливо в процесі викладання будь-якої дисципліни, у тому числі й «Соціологія» через застосування окремих виховних прийомів, прикладів із життя, утвердити у свідомості студентів потребу *розвивати розум*, формувати свої силу волі та характер, які допоможуть сформувати переконання та оволодівати знаннями. «У вихованні головне не накопичувати знання, а розвивати розум та характер», наголошував німецький філософ Йоган Готліб Фіхте.

Основним обов'язком кожної молодої людини є навчання, наголошував Сухомлинський. Він був глибоко переконаним у тому, що без ґрунтовних знань і розвиненого мислення, без справжньої освіченості нема й не може бути за сучасних умов і успішної продуктивної праці.

Сухомлинський був переконаний у тому, що педагогічна теорія розвивається до тих пір, поки вона живе, збагачується й удосконалюється в досвіді, новаторській праці тисячі педагогів. Він наполегливо добивався, щоб кожний викладач, вихователь був не просто «споживачем» педагогічних знань, а дослідником і реалізатором. Сухомлинський писав: «Справжній учитель, не може жити без творчості; педагогічна праця за своєю природою, за внутрішньою логікою не мислима без елемента наукового дослідження, вона завжди має бути осяяна світлом і виступати як джерело нової думки, нових теоретичних узагальнень. Якщо ви хочете, щоб педагогічна праця давала вчителю радість, щоб повсякденне проведення уроків не перетворилось на нудну, одноманітну повинність, ведіть кожного вчителя на щасливу стежку дослідження».

До новатики вченого, педагога залічують ідеї та міркування щодо навчальної взаємодії між учнем і вчителем на всіх етапах навчального процесу, що є ключовим у розумінні психологічної основи інноваційних методів навчання. Процес навчання – це насамперед людські стосунки. Ось чому ставлення студентів до навчання зумовлюється насамперед ставленням викладача до них, його душевною теплотою та чуйністю,

прикладом і переконанням. Людяність педагога – шлях не тільки до серця, а й розуму вихованця.

Як викладач, перше своє заняття у студентській групі я починаю із звернення до студентів: перш ніж розпочати процес вивчення дисципліни «Соціологія», дайте відповідь собі на такі запитання: «Ви є друзями чи ворогами самі собі? Чи любите ви самі себе? Що для вас є особистим добром і злом по відношенню до самих себе?» Ці запитання розглядаються в контексті загальнолюдських цінностей (здоров'я, знань, моралі і т. п.). Це необхідно студенту для того, щоб спочатку зацікавитися, а згодом розпочати роботу над собою з удосконалення самого себе як людини, особистості, громадянина, майбутнього спеціаліста, почати усвідомлено засвоювати знання, котрі в кінцевому результаті ведуть до формування компетентностей студентів (молодших спеціалістів).

Як правило, студентська група об'єднує різних студентів за рівнем здобутих знань у процесі навчання в школі та закладі вищої освіти. Кожний студент, без виключення, має в більшій чи меншій мірі прогалини у знаннях із дисциплін, котрі є базовим підґрунтям для отримання знань з нової дисципліни, яку вони почали вивчати. Знання – це вивчення та повторення значення слів, зауважували у Стародавній Греції. Так у процесі опрацювання тем із дисципліни «Соціологія» надзвичайно важливе значення для засвоєння соціологічного знання має повторення ключових понять (категорій) із дисциплін, які є його базовим підґрунтям. Наприклад, коли я, як викладач, опрацьовую будь-яку тему із дисципліни «Соціологія», то використовую поняття з цілого ряду дисциплін, котрі були, або мали бути засвоєні студентами раніше під час вивчення інших дисциплін: історія України, всесвітня історія, правознавство, людина і світ, культурологія. Якщо відсутні пояснення з боку студентів, даю коротку характеристику поняття, яке студенти повинні знати із попередніх курсів, я звертаюся до них за підказкою (за правильну відповідь студент отримує додатковий бал) і у разі відсутності пояснення з боку студентів даю коротку характеристику поняття.

Молода людина, стверджував Сухомлинський, найкраще сприймає, осмислює і запам'ятовує знання тоді, коли вона їх переживає. Без емоційного ставлення до знань, без задоволення, інтересу, подиву, захоплення, упевненості та інших позитивних переживань неможливе успішне навчання. Тому викладач повинен не формально «викладати матеріал», а звертатися й до живої думки, і до почуттів студентів. Необхідно любити свою професію і своїх вихованців. Сухомлинський вважав, що без щирої, невдаваної, мудрої й осмисленої любові й поваги до молодого покоління немає й уміння виховувати його. Посилаючись на свої багаторічні спостереження, педагог твердив – розумна любов і повага роблять людину здатною піддаватися впливові педагога. Викладач завжди повинен бачити перед собою не просто студента, а людину, особистість. Він має бути не тільки наставником, а й другом студентів, разом із ними переборювати труднощі, переживати, радіти й засмучуватися. Сухомлинський говорив: «Найкращий вчитель для дитини той, хто духовно спілкується з нею, забуває що він учитель і бачить у своєму учневі друга, однокласника. *Такий учитель знає найпотаємніші куточки серця свого вихованця, і слово в його вустах стає могутнім знаряддям впливу на молоду людину, яка формується*». Тобто створення ситуації успіху, яка полягає в цілеспрямованому з боку педагога виборі комплексу зовнішніх умов, що сприяють отриманню учнями задоволення, прояву спектру позитивних емоцій і відчуттів. Успіх розглядається як мотив до саморозвитку, самовдосконалення.

Інноваційною того часу була й ідея про взаємодію викладача й молодої людини у будь-якій діяльності. Такий зв'язок може виникати лише за умови взаємоповаги, шанобливого ставлення один до одного, у діалозі, міжособистісних взаємовідносинах, позитивному оцінюванні, створенні ситуації успіху. Всі ці категорії не можуть розвиватися без поваги до думки іншої людини, до її позиції, без бачення в опонентів особистості. Ефективність будь-якого методу багато в чому залежить від того, наскільки правильно обрано спосіб взаємодії, форму комунікації учасників навчального процесу (студентів і викладача). Часто в існуючій системі освіти основною формою комунікації залишається монолог. Спочатку педагог у монологічній формі передає знання учням, а потім вони повертають йому ці знання, знову ж у вигляді монологічних відповідей. Інколи навчання відбувається в діалозі викладача й студентів, шляхом бесіди, однак при цьому викладач є своєрідним полюсом, навколо якого концентрується вся комунікація учасників навчального процесу. Водночас, традиційне навчання ставить за мету передати студентам і домогтися якомога більшого засвоєння ними обсягу знань. Викладач транслює вже осмислену й диференційовану ним інформацію, визначає навички, які необхідно сформулювати у студентів, а завдання студентів – якомога точніше відтворити знання та способи діяльності, створені іншими. Отримані в процесі такого навчання знання студента є певним обсягом інформації з різних навчальних предметів, що існує в його свідомості у вигляді тематичних блоків, котрі не завжди мають смислові зв'язки. У контексті інноваційного навчання знання набувають іншої форми. Студент одержує інформацію не у вигляді вже готової системи знань від педагога, а в процесі власної активності.

Під час взаємодії на занятті з іншими студентами та викладачем студент опановує систему апробованих способів діяльності щодо себе, соціуму, світу взагалі, засвоює різні механізми пошуку знань в індивідуальній та колективній діяльності. Метою традиційного навчання є залучення учнів до запропонованої учителем пізнавальної діяльності, передати студентам і домогтися засвоєння ними якомога більшого обсягу знань, а інтерактивного – створення умов для навчання, за яких учень сам буде відкривати, здобувати й конструювати знання та власну компетентність у різних галузях життя. Останнє спрямовує на формування ідейних, моральних переконань, у якому студент, зауважував В. О. Сухомлинський, «є не пасивним об'єктом, а активним борцем за те, що утверджується в його душі». Тому основне закладу освіти повинно бути спрямоване на збагачення у вихованців досвіду «боротьби, створення й забезпечення такої об'єктивної, яка б сприяла розвитку соціальної, громадської, інтелектуальної, моральної активності студентів, коли викладач не тільки учить, показує як практично треба діяти, а й спрямовує, активізує, самостійну думку і працю студентів».

Інноваційна діяльність, будучи складним та багатоплановим феноменом, своїм змістом охоплює процес взаємодії індивідів, спрямований на розвиток, перетворення об'єкта, на переведення його в якісно новий стан. Серед її обов'язкових компонентів особливу роль відіграє творчість. Надбання світової і вітчизняної педагогіки, сучасні науково-педагогічні дослідження та практичний досвід багатьох поколінь педагогів переконують у необхідності творчого елементу в педагогічній діяльності. Інноваційні процеси, інноваційна педагогічна діяльність без нього просто неможливі. Зауважимо, що педагогічна діяльність Сухомлинського є одним із видів інноваційної продуктивної діяльності.

Тривалий період своєї викладацької діяльності я застосовую «плаваючу» форму лекційних занять, у тому числі з дисципліни «Соціологія». Перед проведенням чергового лекційного заняття я ставлю перед студентами групи завдання належним чином підготуватися до наступної лекції з конкретної теми: прочитати матеріал лекції, який розміщений мною в електронному варіанті програми «moodle», а також підготувати запитання по темі лекції, на які хотів би почути відповідь від викладача студент. Студенти знають заздалегідь, що запитання повинні бути осмислені та логічні. Уже з поставленого запитання видно настільки глибоко осягнув прочитаний матеріал студент (за поставлені запитання, а, особливо запитання творчого характеру, студенти отримують додаткові бали). У залежності від змісту, важливості та методично-інформаційної цінності запитань звичайна лекція може перетворитися на лекцію-бесіду, лекцію з елементами диспуту чи круглого столу. Дуже важливо залучити до цієї роботи якомога більше студентів, особливо тих, яким на семінарських заняттях через брак досвіду, некомфортно вести діалог. Як правило, ефективність в опрацюванні навчального матеріалу зростає, формується та удосконалюється комунікабельність та компетентності студентів.

Специфіка педагогічної творчості полягає в тому, що її об'єктом і результатом є творення особистості, а не образу, як у мистецтві. Основою педагогічної творчості вчителя, В. О. Сухомлинський вважав професійну компетентність. До професійної компетентності уналежнював: професійні знання, досвід, освіченість, позитивне ставлення до праці, особистісні якості, які необхідні для досягнення необхідного результату. Хороший вчитель, на думку вченого-практика, це – людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними; людина, що добре знає науку, на основі якої побудований предмет, котрий він викладає; людина, яка знає педагогіку і психологію, розуміє та відчуває, що без знання науки про виховання працювати з дітьми неможливо; це людина, яка досконало володіє вміннями в тій чи іншій трудовій діяльності, майстер своєї справи.

Важливим для процесу вивчення соціології методом є метод пізнавальних ігор, тобто спеціально створена захоплююча розважальна діяльність, яка має неабиякий вплив на засвоєння студентами знань, набуття умінь і навичок. Гра у навчальному процесі забезпечує емоційну обстановку відтворення знань, полегшує засвоєння навчального матеріалу, створює сприятливий для засвоєння знань настрій, заохочує до навчальної роботи, знімає втому, перевантаження. Як відомо, будь-яка гра – це ролева взаємодія умовно протиборчих груп у формі розваги або змагання з приводу досягнення певної мети. Навчальна гра запозичує із звичної гри змагання, протиборство груп, ролеву поведінку її учасників, розважальний елемент і переводить групову взаємодію із сфери розваги в площину «реальної» поведінки студентів у виробничих, суспільних умовах. Моделі цих умов конструюються засобами навчального процесу, так, щоб в них містилася висока концентрація складних ситуацій, призначених для вирішення учасниками гри, і щоб імітовані при цьому процеси відображали життя, а рішення – сучасний рівень науки. Ознаками навчальної гри є: імітація навчальними засобами виробничих або суспільних умов, прямо пов'язаних з однією з тем курсу; проблемне конструювання етапів гри і ситуацій; колективне вирішення завдань її учасниками; змагальний рух до мети; ролева взаємодія студентів; дотримання прийнятих в грі правил; суспільна значущість досягнутого в грі результату. Важливим є інтерес студентів до проблеми. Навчальні ігри не можуть бути дуже тривалими, оскільки обмежені об'ємом занять. Можна виділити два типи навчальних (дидактичних) ігор: пізнавальні і ділові (виробничі). За допомогою гри

на заняттях відбувається моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних предметів.

Тестування – одна із форм контролю знань студентів. За останні роки тестування стало популярним, ним стали захоплюватися в системі освіти. Педагогісоціологи не залишилися осторонь: хоча не так активно, та розробляють тести, вивчають для цього досвід зарубіжних колег. У літературі існує кілька визначень поняття “тест”. У одному випадку під тестом мається на увазі гра, достатньо захоплююча і пізнавальна; у іншому – це випробування, що полягає у тому, що випробовуваному пропонується вирішити одне або декілька завдань, а може бути їх системою, спрямованою на визначення тих або інших його здібностей (пам’яті, уваги, швидкості реакції і т. д.). Але при всій різноманітності визначень всі сходяться на тому, що тест – це об’єктивний вимірвальний інструмент, але інструмент особливий. До тестування пред’являється ряд організаційних вимог. Жодному студенту не дається ніяких переваг, всі відповідають на одні і ті ж питання, в однакових умовах. Наперед розроблена система оцінок результатів застосовується до всіх студентів однаково, без виключення. Застосовуються відповідні заходи по запобіганню спотворенню результатів (списування, підказки і т.п.), а також запобіганню просочуванню інформації про зміст текстового матеріалу (до проведення тестування). Тестування необхідно проводити регулярно: на початку, в середині, наприкінці процесу навчання. Тести можуть бути використані як для самоперевірки знань студентами після роботи над кожною темою, а можуть використовуватися як форма підсумкового контролю. Оцінка за тестування у жодному випадку не повинна розглядатися як єдина, підсумкова. Вона може складати лише частину балів загальної оцінки за всі види роботи з предмету протягом семестру або навчального року, хоча і впливає на неї. Однак тестова перевірка може виявити лише знання фактів, але не здібності, вона заохочує механічне запам’ятовування, а не роботу думки, до того ж потребує багато часу для складання програм.

Вибір методу значною мірою залежить від навчальної дисципліни. Окремі методи успішно використовують у процесі вивчення всіх навчальних дисциплін (наприклад, пояснення, дискусія), інші – лише певної групи предметів (наприклад, проведення соціологічного дослідження). Ще давньогрецький мислитель Геракліт наголошував, що «багатознавство не є мудрістю». Ці слова любив повторювати і великий німецький філософ Г. Гегель. Мудрість дають ті знання, які приведені в логічну систему, коли людина одне положення може пов’язати з іншим, застосувати його, співвіднести з реальними умовами, зробити висновки. Методи навчання, які використовуються при викладанні соціології, повинні відповідати освітній і виховній меті, змістові освіти, виховувати всебічно розвинених особистостей, які б мали широку освіту й свідомо використовували свої знання і здібності на користь держави, суспільства.

Висновки і перспективи досліджень. На сучасному етапі реформування вітчизняної освіти, напрацювання та педагогічний досвід Василя Сухомлинського набувають особливих ознак. Досконалішим і різноманітнішим стає зміст освіти, який направлений на врахування потреб, здатностей і психологічних властивостей студентів: варіативність, гнучкість, мобільність, адаптивність, здатність реагувати на зміни в освітньому просторі; саморозвиток особистісних якостей як викладача, так і студентів. Застосування інноваційних технологій навчання направлені на досягнення позитивних міжособистісних взаємин в учасників навчального процесу, де не тільки викладачі беруть на себе відповідальність за процес навчання, а й студент відповідають за результати навчання.

Відтак, застосування інноваційних технологій викладачем під час навчання не може транслювати у свідомість студентів готових знань, а має організувати їхню самостійну пізнавальну діяльність, проблемне навчання, самостійне виконання студентами різноманітних розумових операцій, таких як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація. Він має поєднувати різні форми організації розумової діяльності студентів (індивідуальну, парну, групову), забезпечуючи постійний процес обміну думками між учасниками педагогічної взаємодії. Мислення – це найскладніша праця. Знання даються в навчальному закладі для того, щоб молодь вміла добувати нові знання, жити в світі думок і осягати ідеї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. — Т. 4. — К., 1977 р.
2. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. — Т. 4. — К., 1977 р.
3. Малахова Ж.Д., Огаренко В.М. Викладання соціології: досвід інноваційних прийомів: Навч. пос. – К: Центр учбової літератури, 2008. – 280 с.
4. Бистрова Ю.В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України / Ю.В. Бистрова // Право та інноваційне суспільство. – 2015. - №1 (4). – С. 27-33.
5. Шостак І. Активні методи навчання при вивченні курсу „Соціологія” // Наукові записки. Серія „Психологія і педагогіка”. – Острог, 2007. – Вип. 9. – С. 523–530.

Іваненко Надія Валентинівна, викладач,
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДОБУТКІВ О.В.СУХОМЛИНСЬКОГО В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З МАТЕМАТИКИ

Сьогодні у студентів та педагогів технікумів, коледжів є першочергове завдання: створення сприятливих умов для продуктивної взаємодії викладача та студента на заняттях з математики.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що застосування творчих здобутків В.О. Сухомлинського вивчали як українські, так і зарубіжні науковці М. В. Антонєць, І.Д.Бех, А.М. Богуш, Л.Г. Бондар, І.А. Зязюн, О.Я.Савченко, М.І. Сметанський та В.Г.Кузь, В.Б. Борисовський, М.І.Мухін, В.І.Риндак, С.Л. Соловейчик. Проте залишається відкритим питання щодо застосування цих ідей у закладах вищої освіти.

Однією з особливостей процесу навчання в закладах вищої освіти є те, що при однакових умовах навчання результати студентів будуть різними. Це пов'язано в першу чергу з тим, що діти мають різний рівень знань, звикли працювати з певними педагогами чи, навпаки, почали переносити нелюбов до свого вчителя і на сам предмет. Складність полягає і в тому, що студенти потрапили в нове для них оточення, деякі знаходяться далеко від рідних, мають самостійно вирішувати побутові питання.

На відміну від гуманітарних дисциплін, де у викладача є можливість почути особисту думку студента, його ставлення до певних подій, на заняттях з математики такої можливості немає. А на думку В.О. Сухомлинського, успіхи в навчання починаються з

турботи про те, яке самопочуття дитини. Так, на заняттях у кожній групі можна побачити невпевненого студента, якого недооцінюють інші. Та завданням справжнього педагога є навчання кожного студента, не залежно від його соціального становища.

Видатний педагог був переконаний, що немає жодного нормального учня нездібного, бездарного. Кожний розвивається власними своєрідними шляхами, кожний розумний і талановитий по-своєму. Гуманізм у педагогіці він вбачав у тому, щоб дитина, якій не під силу те, що легко дається більшості, не почувалася неповноцінною. Так, якщо студент і зробив помилку при розв'язуванні задачі, потрібно, виправляючи її, не образити його.

Важливою є і підтримка, віра в успіх та похвала. В.О.Сухомлинський вважав, що " Слово— найтонший дотик до серця; воно може стати і ніжною запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро, і гострим ножом, і розпеченим залізом, і брудом... Мудре і добре слово дає радість, нерозумне і зле, необдумане і нетактовне— приносить біду. Словом можна вбити й оживити, поранити і вилікувати, посіяти тривогу й безнадію і одухотворити, розсіяти сумнів і засмутити, викликати посмішку і сльози, породити віру в людину і посіяти зневіру, надихнути на працю і скувати сили душі..."[1, с. 37].

Застосовувати творчі здобутки В.О. Сухомлинського можна і на заняттях з математики, оскільки: "Своєчасне одержання вчителем інформації про розумову працю кожного учня залежить від того, наскільки правильно дібрано завдання для застосування знань, наскільки враховано індивідуальні сили й здібності і особливо самостійність, індивідуальний характер розумової праці"[3, с. 275]. Тож потрібно підбирати завдання за різним рівнем складності, щоб кожен студент міг розв'язати те, що по силах йому та повірив у свої сили. Особливо важливо це для першокурсників. Не слід їм відразу ставити незадовільні оцінки, краще запропонувати різнорівневі завдання, тести. Можна запропонувати і роботу в групах, парах.

На думку В.О.Сухомлинського, один із головних недоліків існуючої системи оцінювання знань полягає в тому, що оцінка завжди відображає результат праці (фактичні знання) і далеко не завжди - процес виконання, тобто зусилля, які приклала дитина, старанність. Він вважав несправедливим оцінювати тільки кінцевий результат навчання, ігноруючи ступінь ретельності підготовки. Адже не в усіх учнів, студентів однакові здібності. Один може відразу зрозуміти, як потрібно розв'язувати задачу, а іншому потрібен час подумати. Якщо оцінюється тільки результат навчання, то відтак недооцінюються зусилля слабких учнів, що зменшує їхню віру у свої сили. А в процесі створення позитивного ставлення до вивчення математики важливими є успіх та похвала. Успіх дає задоволення від навчання й приведе в подальшому до ще кращих результатів, похвала підвищує почуття гідності і може подіяти як позитивний імпульс для нового успіху. Дуже важливо підходити індивідуально, порівнюючи нинішній рівень учня чи студента з його попереднім рівнем, і вказувати на індивідуальний розвиток дитини.

Незадоволені існуючими способами перевірки та оцінки знань і навичок, побудованих на них, деякі психологи та педагоги. Доцільно розмежувати, хоча й умовно, два набори показників і критеріїв для рівня підготовки та розвитку студентів: індикатори, що характеризують основні досягнення у навчальній діяльності, та показники, що характеризують особисті зміни в результаті навчальної діяльності.

Безумовно, це не означає, що оцінка знань завжди має залежати від того, скільки зусиль учень чи студент доклав. Необхідно заохотити його до вивчення предмета та

отримання нових знань. Доречним буде проведення факультативних занять, де можна разом з викладачем створювати власні проекти, проводити круглі столи та конференції.

На заняттях з математики потрібно створювати умови, які б стимулювали до пошуку нових розв'язків завдань, розвитку самостійного мислення.

В.О.Сухомлинський радив: "Учити так, щоб знання добувалися за допомогою уже інших знань... Добувати знання - це означає відкривати істину, відповідати на запитання"[2, с.454].

Заняття з математики потрібно починати з того, що вже знають студенти. Задаючи питання, допомогти пригадати попередній матеріал та виділити певні твердження, попередні задачі, підвести до висунування нових ідей, щоб вирішити певне завдання.

За допомогою цих методів можна студентів навчити виводити ряд формул з тригонометрії, геометрії. Вони отримують не лише потрібну інформацію, а і методи міркування, які допомогли отримати результат та допоможуть у майбутньому в професійній діяльності.

Процес навчання має бути двостороннім. Важливо організувати його так, щоб він йшов у двох напрямках: від викладача до студента і від студента до викладача. Управління процесом базується насамперед на зворотному зв'язку інформації, що надходить від студентів. Чим освіченіші є сторони, тим кращим буде освітній ефект.

Ідеї великого вчителя випереджали час, хоча йому приходилося враховувати ідеологічні керівні установки. Проте в незалежній Україні, щоб сформувати творчу та гармонійну особистість, ці поради необхідно впроваджувати в освітній процес. А застосування творчих здобутків В.О.Сухомлинського в закладах вищої освіти на заняттях з математики підвищує якість освіти та готує молодь до професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Куньч З.Й. Українська риторика: історія становлення і розвитку: навч. посіб. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. — 248 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5 т. Т.2 Формування комуністичних переконань молодого покоління. Як виховати справжню людину. Сто порад учителю/В.О.Сухомлинський./ К.: Рад школа, 1976.-670 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5 т. Т.4 Пависька середня школа. Розмова з молодим директором школи. /В.О.Сухомлинський./ К.: Рад школа, 1976.-6740 с.

Івкова Наталія Миколаївна, кандидат філологічних наук,
доцент, викладач ВП НУБіП України
«Ірпінський економічний коледж»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗДОБУТКІВ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У 2018 році ми відзначали 100-річчя від Дня народження Василя Сухомлинського — заслуженого вчителя та педагога України ХХ століття, лауреата Державної премії імені Т.Г.Шевченка, творча спадщина якого багатогранна та глибока, бо у своїх методико-педагогічних роботах він торкається не лише проблем навчання й виховання, а й формування мовної культури як учнів, так і вчителів.

Вагому частку у творчому доробку В.Сухомлинського займає висвітлення різних видів роботи з рідної мови (проведення доказової розповіді, пояснення, евристичної бесіди, конструктивних і творчих вправ, удосконалення самостійної роботи зі словом), що на сьогодні набули особливої актуальності на заняттях мови. Навчання рідної мови Василь Олександрович вважав найважчою справою у педагогічній діяльності, він писав: «Мова – це віконце, через яке людина бачить світ» [5].

В.О. Сухомлинський вимагав від учнів кропіткої роботи над словом, над його лексичним значенням та найтоншими емоційно-експресивними відтінками. Оскільки «чутливість до змісту і краси мови виробляється тоді, коли людина розуміє і відчуває гру слова: його внутрішнє багатство, емоційне забарвлення» [4]. У його працях «Слово про Слово», «Рідне слово», «На трьох китах» знаходимо відповіді на актуальні питання сьогодення: як навчити сприймати й розуміти слово і вдало його використовувати в усному та писемному мовленні. На думку Сухомлинського, найкращий метод роботи з лексичним значенням слова – створення власних оповідань та казок. «Діти повинні жити у світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії, творчості». Отже, Василь Олександрович наголошував на самостійному створенні оповідання чи казки з метою збагачення власного словникового запасу, правильної побудови словосполучень і речень, логіки і краси послідовної розповіді.

Згаданий метод роботи зі словом сьогодні широко використовується викладачами при вивченні англійської мови. Проте методисти використовують термін Storytelling.

Storytelling (story – історія; telling – розповідати) – це ефективний метод донесення інформації до аудиторії шляхом розповідання смішних, зворушливих або повчальних історій з реальними або вигаданими персонажами, використовуючи широкий потенціал мови [1]. Вперше його представив керівник корпорації із США Armstrong International – Девід Армстронг. Він зазначав, що сутність такого виду ігрової діяльності проста: на його думку, найкращий і найлегший спосіб презентувати власну ідею чи себе, передати знання чи мотивувати на діяльність – розповісти історію. Девід Армстронг наголошував, що історії більш виразні, захоплюючі, цікаві й легше асоціюються з особистим досвідом, ніж правила або директиви. Вони краще запам'ятовуються, їм надають більше значення і їх вплив на поведінку людей сильніший. Storytelling виконує ряд функцій: інформативну (донесення інформації та її засвоєння); комунікативну (історії здатні підвищити ефективність спілкування на різних рівнях); пропагандистсько-мотивуючу (історії є інструментом переконання, що дозволяє надихнути на новий складний проект, ініціативу і под.); об'єднувальну (історії служать інструментом розвитку колективної культури, спільної ідентичності спільноти) [1].

Метод storytelling сприяє формуванню у студентів орієнтовної основи поведінки в мовних ситуаціях, ознайомленню студентів з варіантами мовних дій, умінь їх комбінувати і знаходити нові рішення. Для кожної людини важливо навчитися розповідати «історії» на аудиторію. Дослідження показали, що варто заохочувати цей метод викладання, тому що він допомагає не тільки запам'ятати матеріал, а й збагатити усне мовлення. У сучасній освітній ситуації такий метод став варіантом неформального навчання і використовується як додатковий до академічного.

Англійська мова, як і будь-яка інша, багата синонімами, антонімами, фразеологічними одиницями тощо. На брак англійських слів у лексиконі і бідність словника скаржиться кожен другий, хто вивчає англійську. Якщо ви не знаєте

граматичних правил, як-не-як все ж зможете спілкуватися з носієм мови. Якщо ж ви не володієте певним лексичним запасом слів, спілкуватися вам доведеться за допомогою жестів і міміки. А це різко знижує ваші шанси на порозуміння з іноземним співрозмовником. Саме тому, приступаючи до вивчення англійської мови, будьте готові до того, що вам доведеться вчити і запам'ятовувати чималу кількість іноземних слів.

На нашу думку, слід використовувати метод укладання власного оповідання чи казки при вивченні студентами фразових дієслів. Вони займають особливу нішу в англійській мові, оскільки таке поняття відсутнє в українській мові, що спричиняє певні труднощі при вивченні цієї теми.

Отже, фразові дієслова – це особливі дієслова англійської мови, що складаються з невеликої фрази (з двох і більше слів): зі смислового дієслова та одного або декількох прийменників, рідше прислівників, проте мають одне закріплене лексичне значення, яке рідко перетинається зі значенням смислового дієслова та допоміжних слів: *keep on* – продовжувати, хоча *keep* має значення тримати, зберігати, а прийменник *on* – на, в; *pass out* – знепритомніти, проте *pass* вживається зі значенням проходити повз, йти, а *out* – з, поза[2].

Окрім того, одне дієслово може поєднуватися з різними прийменниками та прислівниками, що призводить до сплутування лексичних значень[7]. Так, наприклад, *get* має значення отримувати, а як фразове дієслово в англійській мові функціонує з такими прийменниками: *get up* – прокидатися, вставати; *get over* – упоратися (з чим), побороти (гнів, страх, любов); перелізти, перейти, дістатися до, *get through* – проходити через (крізь), впоратися з чимось (розривом відносин, розлукою, труднощами тощо): *We have to get through all these difficulties if we want to be happy in future* = Ми повинні впоратися з усіма цими труднощами, якщо ми хочемо бути щасливими в майбутньому; *It was hard to me to get over all these troubles. See, I can't even imagine how I could do it* = Мені було важко впоратися з усіма цими проблемами. Бачиш, я навіть не можу уявити, як я змогла зробити це. *I need to get up at 7 o'clock if I want to come in time. But it is so nice to stay under the warm coverlet!* = Мені треба встати о 7 годині ранку, щоб бути вчасно. Але так добре залишатися під теплим покривалом!

В англійській методиці існує 2 методи швидкого та ефективного засвоєння фразових дієслів:

- 1) групування фразових слів відповідно до певної тематики: «Сім'я», «Подорож», «Їжа», «Робота» тощо.

Наприклад, при вивченні теми «Сім'я», варто розглянути такі фразові дієслова, як:

grow up – дорослішати, ставати старше, рости.

get together – збиратися всім разом.

get on with someone – ладити, бути в хороших відносинах з ким-небудь

fall out with someone – сваритися, лаятися, не погоджуватися з будь-ким

look after someone – піклуватися, доглядати за ким-небудь, доглядати.

- 2) об'єднування фразових дієслів за смисловим дієсловом:

give back – повертати щось, що чоловік брав

give up – здаватися, не опускати руки, припиняти робити щось

give forth – розпускати чутки, оприлюднити

give off – випускати, давати (запах, тепло, світло, дим)

give in – подати, здавати (роботу у письмовому вигляді); поступатися, піддаватися.

Проте, починаючи зазубрювати їх в алфавітному порядку, можна сплутати поєднання прийменників та прислівників зі смисловим дієсловом або самого лексичного значення, тому провідні методисти англійської мови радять вводити фразові дієслова у власний контекст – оповідання або казку з фантастичним або ірреальним змістом з метою легшого та ефективнішого запам'ятовування фразового дієслова та його лексичного значення [7]. Тільки через доведення до автоматизму використання деяких фраз, таких як фразові дієслова, студент зможе в кілька разів збільшити свій потенціал як активного учасника спілкування англійською мовою.

Отже, фразові дієслова є мовним феноменом суто англійської мови, і тому є досить складним у вивченні та розумінні для іншомовних студентів. Тому студенти повинні виробляти навички, що сприятимуть розумінню та використанню фразових дієслів. Для цього ми пропонуємо використовувати один із найефективніших методів в англійській мові, який перетинається з методом В.О.Сухомлинського, – введення нової лексичної одиниці у власне висловлювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналіз методу навчання StoryTelling [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=788263#1>
2. Дворецька І.В. Особливості перекладу фразових дієслів українською мовою [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ae.fl.kpi.ua/article/viewFile/39387/35486>
3. Дідо Н.Д. До питання вивчення фразових дієслів в англійській мові [Електронний ресурс] – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.64.exe?...
4. Мамчур Л. Сухомлинський про роботу над словом // Дивослово. – 1998. - № 3. – С.56-58.
5. Сухомлинський В.О. Слово рідної мови / Сухомлинський В. О. // УМЛШ. – 1987. – № 7. – С.52-61.
6. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю / Сухомлинський В. О. // Вибрані твори: в 5-ти т. – Т.3. – К.: Рад. школа, 1979.
7. Biber D., Johansson S., Leech G., Conrad S., Finegan E. Grammar of Spoken and Written English / D. Biber et al. - London: Longman, 1999. – 315 p.

Махотка Тетяна Вікторівна,
Косенчук Наталія Петрівна, викладачі,
ВСП «Ногайський коледж Таврійського державного
агротехнологічного університету»

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ ЗА ПЕДАГОГІЧНОЮ СПАДЩИНОЮ ВАСИЛЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА СУХОМЛИНСЬКОГО

Прогаяне в дитинстві ніколи не відшкодуєш
в юності і тим більше в зрілому віці. Це
стосується всіх сфер духовного життя
дитини
і особливо естетичного виховання.
В.О.Сухомлинський

Педагогічна спадщина видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського безумовно залишається актуальною і сьогодні та широко використовується багатьма педагогами не лише нашої країни, але й в усьому світі.

Василь Олександрович Сухомлинський був одним з перших українських педагогів, який комплексно вивчав та масштабно впроваджував засоби мистецтва у художньо-естетичному розвитку дітей всіх вікових груп. Педагогічні поради В.О. Сухомлинського щодо гармонійного всебічного розвитку дітей пройшли довгий шлях від надання конкретних порад щодо виховання дітей засобами мистецтва («Серце віддаю дітям») до створення цілісної, авторської, оригінальної, самобутньої системи гармонійного виховання у Павлівській середній школі («Павлівська середня школа»).

«Об'єкт нашої праці – найтонші сфери духовного життя особистості, яка формується – розум, почуття, воля, переконання, самосвідомість. Впливати на ці сфери можна тільки так само – розумом, почуттям, волею, переконанням, самосвідомістю. Найважливіші інструменти нашого впливу на духовний світ дитини – слово вчителя, створення обставин. У яких найяскравіше виражаються почуття» [3,с.65].

За словами Василя Олександровича, головна мета естетичного виховання полягає в навчанні особистості «бачити, сприймати, відчувати, розуміти красу навколишнього світу – природи й суспільних відносин. Сприймання, осмислення прекрасного – це основа, стрижень естетичної освіченості, серцевина тієї естетичної культури, без якої почуття залишаються глухими до всього благородного і високого в житті» [1,с.178].

Важливу мету всієї системи виховання він вбачав у тому, щоб «навчальний заклад навчив людину жити у світі прекрасного, щоб вона не могла жити без краси, щоб краса миру творила красу в ній самій» [2,с.61].

Спочатку видатний педагог причаровував дітей красою природи, одухотворював її, потім вчив відчувати красу мистецтва, поступово відкривав найбільш цінну красу – красу людини, її вчинків, відносин. Виховання красою для В.О.Сухомлинського було на першому місці, адже «краса – це дзеркало, у якому ти бачиш сам себе» [3,с.36].

Працюючи в Павлівській школі, Василь Олександрович водив дітей милуватися ранковою зорею, красою сонця, білим полем квітучої гречки, першими квітами, намагався донести до розуму й серця дитини історію рідного краю, його народні традиції та звичаї.

В наш непростий час творча спадщина педагога особливо актуальна. Виховуючи студентів коледжів на заняттях за такою спеціальністю як 201 «Агрономія» («Виробництво і переробка продукції рослинництва», «Організація і технологія ведення фермерського господарства»), викладачі спеціальних дисциплін прищеплюють почуття прекрасного, любов до природи, до своєї майбутньої спеціальності, патріотизм. Частина практичних занять, навчальні практики проходять на колекційно-дослідному полі, яке є лабораторією під відкритим небом. Вирощуючи колекційний матеріал, закладаючи досліди на ділянках, спостерігаючи за ростом та розвитком рослин, студенти милуються природою рідного краю, сприймають, відчувають, осмислюють, починають розуміти красу навколишнього світу, усвідомлюють необхідність її оберігати та, взагалі, значення своєї майбутньої професії для природи та життя людини.

Не можна не погодитись з думкою видатного педагога В.О. Сухомлинського, що «виховання – творіння Людини» [1,с.191], а тому необхідна гармонія творіння Людини. Василь Олександрович був переконаний, що потенціал мистецтва тісно пов'язаний із художньо-естетичним і морально-етичним вихованням, що неможливо здійснювати

гармонійний розвиток людини засобами мистецтва, не враховуючи досвід минулих поколінь. Впевненість, вірність певним ідеалам неможливі без високої емоційної культури, доброзичливості, гуманізму.

Вивчаючи дисципліни загальноосвітнього циклу, гуманітарної та соціально-економічної підготовки, студенти знайомляться з історією та культурою свого народу, вивчають літературні твори, пісні, вчать відчувати красу мистецтва, красу людини, її вчинків, відносин.

Особливу роль В.О.Сухомлинський приділяв естетичному вихованню в позааудиторній діяльності, що надає можливість для вияву індивідуальних здібностей, творчості, самостійності, розвитку естетичної культури, естетичного сприйняття, оцінки міжособистісних відносин. Василь Олександрович висловив думку, що кожна людина талановита і завдання вчителя полягає в тому, щоб знайти «ізіюмінку» в кожній дитині.

Видатний педагог порівнював мистецтво з часом і простором, в якому живе краса людського духу. На власному практичному досвіді він переконувався, що мистецтво випрямляє душу людини як гімнастика тіло. В.О. Сухомлинський підкреслював, що пізнання навколишнього світу не може бути безпристраним, беземоційним. Твори музичного мистецтва утверджують в душі молоді почуття краси. Краса – могутній засіб виховання чутливості душі. [3,с.141]. Пізнаючи цінності мистецтва, людина пізнає людське в людині, підносить себе до прекрасного, переживає естетичну насолоду. Педагог вказував, що дитяча душа однаково чутлива і до рідного слова, і до краси природи, і до музичної мелодії. Донесені в дитинстві до серця людини багатогранні відтінки людських почуттів, зможуть підняти її на такий щабель культури, якого вона не досягне ніякими іншими засобами і в інші періоди життя. У роки дитинства, отрочтва особливо важливо, щоб дитина знайшла, відчула, усвідомила в собі красу, пережила захоплення красивим, людським в самій собі. Через красиве – до людського. Серед засобів виховання краса стоїть на першому місці [4,с.151].

Одним з провідних видів мистецтва, що має великий вплив на людину, В.О. Сухомлинський вважав музику: «Музика поєднує моральну, емоційну та естетичну сфери людини. Музика є мовою почуттів. Мелодія передає найтонші переживання, недосяжні слову. Музика починається там, де закінчується слово» [4,с.310]. Вона збуджує думки і почуття, викликає натхнення і насолоду, збагачує духовний світ людини, адже «музика – це джерело думки..., музика – це найсприятливіший фон, на якому виникає духовна спільність вихователя і дітей» [5,с.300].

З метою залучення студентів до розвитку творчих здібностей, у коледжах проводяться концерти різнобічного напрямку. Особливо цінними для формування особистості та дружніх відносин в групі є колективні творчі справи. Вони допомагають студентам розкритися, відчути свою важливість для колективу, відповідальність. 1 вересня – День знань, Європейський день мов, День працівників освіти, День працівників сільського господарства, Калейдоскоп шани хліборобської праці, День студента, конкурси художньої самодіяльності та інші дають можливість кожному студенту знайти для себе творчу справу за інтересом. Години патріотичного виховання, День захисників Вітчизни, багаточисельні заходи, присвячені українській культурі, звичаям, також долучають студентів до колективних творчих справ.

Кураторами академічних груп коледжів проводяться екскурсії до музеїв, до моря, до парку, цікавими куточками рідного міста, та особливе значення для духовного та естетичного виховання мають екскурсії до храму, церкви, собору.

Важливе місце в баченні краси відіграють твори образотворчого мистецтва, які утверджують в юній душі почуття величі й краси людини, підносять особистість в її власних очах. «Щоб розуміти, переживати й любити живопис, людині треба пройти тривалу школу почуттів... в світі природи» [3,с.223]. «Сфери дій живопису починаються там, де закінчується мова. Те, що не можливо передати словами, можна сказати гармонією фарб» - наголошував автор [3,с. 181]. Слід зазначити, що перегляд картин – складний засіб емоційно-естетичного впливу. «Досвід переконує, що сприймання краси творів живопису збуджує в особистості прагнення передати у фарбах, лініях поєднаннях відтінків своєї думки та почуття, своє ставлення до навколишнього світу» [4,с.379].

З метою залучення студентів до сприйняття творів образотворчого мистецтва куратори академічних груп організовують екскурсії до картинних галерей чи фотовиставок. Особливе значення має організація в коледжах виставок картин місцевих художників.

Рівень естетичного виховання студентів за визначенням В.Сухомлинського залежать від організованості та чіткої спланованості системи виховної роботи у ВНЗ. Правильно організована система виховної роботи дозволяє студентові відчувати себе не об'єктом педагогічного впливу викладачів, а активним учасником цього процесу – його суб'єктом. У цій системі важливе місце належить кураторові студентської групи, який допомагає студентові, починаючи з першого курсу, оволодіти необхідними навичками організації праці, формує вміння вчитись та керує естетичним вихованням студента. Творча особистість формується тільки творчою особистістю, якій притаманні різноманітні емоції, почуття. Тому лише педагог - творець може формувати активну, творчу особистість [2,с.20].

Розглядаючи значення педагога в освітньому процесі В.Сухомлинський зазначає: «вчитель відіграє центральну роль. Він відкриває найкращі якості учнів за допомогою любові та поважного відношення до кожного з них. Мало мати професіоналізм, щоб бути вчителем, учитель повинен вкладати душу та серце в дитину» [2,с.46].

Професіоналізм є не менш важливим і для ВНЗ. Куратор має бути зацікавлений у своїй роботі та бути творчою особистістю, любити свою професію, любити студентів, має розширювати свої знання про культуру, мистецтво та бажання творити та удосконалюватися «для того, щоб душа в процесі виховання дійсно зберегла здоров'я та світло, той, хто вчить та виховує, повинен бути не стільки вчитель, скільки порадиником та служителем природи, єдиним істинним вчителем...» [2,с.46].

Таким чином, більшість ідей естетичного виховання в коледжах тісно пов'язані та, без сумніву, ґрунтуються на гуманістичних ідеях В.Сухомлинського. Основною метою В.Сухомлинського було виховання самодостатньої особистості з високою моральністю та естетичною вихованістю. І результати його педагогічної праці показали, що це можливо, але за умови взаємодії викладача та студента на основі любові один до одного, праці, природи, мистецтва та всього прекрасного. Сучасні коледжі використовують ідеї В.Сухомлинського з метою підвищення та розвитку естетичного виховання студентів. У наш час погляди В.О.Сухомлинського мають не меншу актуальність, ніж за життя видатного педагога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані педагогічні твори в 5 т. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.1. – 654 с.
2. Сухомлинський В.О. Сердце отдаю детям. – К.: Радянська школа, 1974. – 287 с.
3. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека. Педагогическое наследие – М.: Педагогика, 1990. – 280 с.
4. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа. Вибрані педагогічні твори в 5 т. – К.: Радянська школа, 1977 – Т.4. – 410 с.
5. Запорожець Т.П. Використання ідей В.Сухомлинського в естетичному вихованні студентів вищих навчальних закладів у поза аудиторній діяльності. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 54. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – с.299-302.

Рибка Наталія Василівна, викладач,
Горохівського коледжу Львівського
національного аграрного університету

ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У КОЛЕДЖІ

Серед головних завдань розбудови вітчизняної системи освіти є постійне збагачення змісту освіти знаннями, оволодіння якими сприяло б усебічному і гармонійному розвитку підростаючого покоління.

Зміст професійної освіти покликаний забезпечити передавання, засвоєння підростаючим поколінням досвіду старших поколінь та його подальший розвиток.

Необхідність забезпечення умов для розвитку професійних навиків у студентів висуває вимоги цілеспрямованого формування їх знаннєвого потенціалу. Тому важливо вивчати досвід відомих педагогів, який і в даний час є актуальним, комплексне бачення якого формується лише за врахування всієї палітри наукових ідей і уявлень.

Конкретизація бачення змісту педагогічного досвіду Василя Сухомлинського актуальна і зараз, оскільки він професійну і педагогічну майстерність пов'язував з рівнем психологічної культури, психолого-педагогічних знань, розмаїттям засобів естетико-психологічного впливу на учнів.

Виклад основного матеріалу.

Сукупність знань, практичних умінь і навичок, необхідних для виконання роботи в певній галузі трудової діяльності є основою професійної освіти. Її частково дають загальноосвітні навчальні заклади в процесі профорієнтації, на факультативних заняттях, у різноманітних гуртках. Але головний шлях здобуття професійної освіти – навчання у професійно-технічних училищах і вищих навчальних закладах різних типів і профілів.

Зміст професійного навчання визначається цілями організації і створюється як для формування і закріплення професійних навиків та умінь, так і для формування певного типу мислення (економічного, управлінського та ін.) та поведінки. Прийоми і методи навчання, які використовуються в коледжах повинні плануватись з врахуванням таких принципів:

- актуальність (навчальний матеріал має бути конкретним і мати безпосереднє відношення до майбутньої професії);

- усвідомленість того, що вивчається;
- участь (студенти повинні активно брати участь у навчальному процесі і застосовувати одержані знання в практичній роботі вже під час навчання);
- повторення матеріалу допомагає студентам закріпити в пам'яті і перетворити знання в навик;
- зворотний зв'язок (студентам потрібно надавати інформацію про те, як вони засвоїли пройдений матеріал; формою зворотного зв'язку є оцінка, виставлена викладачем).

Основним напрямом навчання студентів є процес формування у них специфічних, професійних знань, навиків за допомогою спеціальних методів навчання. Формально професійний розвиток є ширше поняття, ніж професійне навчання, але в реальному житті різниця між ними є умовною, оскільки вони виконують одне завдання – підготовку студентів до виконання ним своїх професійних обов'язків.

В даний час професійне навчання являє собою комплексний, неперервний процес і включає кілька етапів. Управління процесом професійного навчання починається з визначення потреб, які формуються на основі потреб професійного розвитку студентів, а також необхідністю усвідомлення ними своїх майбутніх виробничих завдань і обов'язків.

Ця особливість професійного навчання розглядалася В.О. Сухомлинським з наступної точки зору: «Я тисячу разів переконувався: однією з причин труднощів, на які натрапляють діти в навчанні, є те, що знання залишаються часто для них нерухомим вантажем, нагромаджуються мовби «про запас», «не йдуть в обіг», не застосовуються (передусім для здобування нових знань).

У практиці навчально-виховної роботи для багатьох учителів поняття «знати» означає вміти відповідати на поставлені запитання. Такий погляд штовхає вчителя на односторонню оцінку розумової праці й здібностей учнів: здібним і знаючим вважається той, хто вміє зберігати знання в пам'яті і на першу вимогу вчителя «викласти» їх... Прагнись того, щоб знання учня були не кінцевою метою, а засобом, щоб вони не перетворювалися в нерухомий, мертвий багаж, а жили в розумовій праці школяра, в духовному житті колективу, у взаєминах між школярами, у тому живому і безперервному процесі обміну духовними багатствами, без якого не можна собі уявити повноцінного інтелектуального, морального, емоційного, естетичного розвитку...» [3].

У процесі вивчення економічних дисциплін навчання повинно бути:

- поступовим і дозованим, враховувати здібності та інтереси тих, хто навчається;
- передбачати чіткі цілі, методи навчання, рівень відповідності слухачів і викладачів, можливість проведення навчання поетапно;
- створення сприятливих умов для неформальних і комфортних обставин.

Студенти повинні бути зацікавленими в результатах, впевненими в своїх здібностях, необхідності навчання, мати нормальні стосунки з педагогом.

Тому основним завданням викладача є показати переваги професійного розвитку особистості: «Як і всяка кваліфікована, цілеспрямована, планомірна й систематична праця, виховання людини є професією, спеціальністю. Але це особлива професія, яку не порівняєш ні з якою іншою справою. Вона має низку специфічних властивостей і якостей... Учительська професія — це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється. Прекрасна риса — повсякчас відкривати в людині нове, дивуватися новому, бачити людину в процесі її становлення — один з тих коренів, які живлять покликання до педагогічної праці. Я твердо переконаний, що цей корінь закладається в людині в дитинстві й отрочстві, закладається і в сім'ї, і в

школі. Він закладається турботами старших — батька, матері, вчителя, — які виховують дитину в дусі любові до людей, поваги до людини...» [3].

На прикладі педагогічної діяльності В.О. Сухомлинського у педагога розвивається почуття любові та поваги до людей, до праці, до обраної професії, оскільки педагог повинен не лише володіти фаховими знаннями, а й соціологічним, психологічним та педагогічним тактом.

Вчитель — це творець, який крім ерудованості повинен вирізнятися поміркованістю, скромністю, людяністю та працездатністю. Він повинен бути зразком гуманізму і новаторства та хоча б на один крок випереджати час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антоненко М. Погляди В. О. Сухомлинського на процес шкільного навчання / М. Антоненко // Рідна школа. — 2002. — №5. — С. 16–18.
2. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. — Київ : Рад. шк., 1976. — Т. 1. — С. 55–206.
3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям / В. О. Сухомлинський. — Київ : Рад. шк., 1988. — 304 с.

Сагайдак Ірина Петрівна, викладач — методист,
ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж
ім. Є.Храпливого»

ПОГЛЯДИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО НА ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

Анотація: у статті подається теоретичний аналіз сімейного виховання, батьківської педагогіки у науково-педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. Описуються шляхи, методи і форми родинного виховання.

Ключові слова: батьківська педагогіка, родинні традиції, взаємозв'язок школи і сім'ї, громадськості.

Актуальність. Сімейне виховання — це одна з форм виховання дітей, що поєднує цілеспрямовані педагогічні дії батьків з повсякденним впливом сімейного побуту. Головна мета сімейного виховання — сформувати справжню людину, наділену найкращими людськими якостями: високоморальну, здорову тілом і душею, сильну розумом.

Століттями склалися традиції сімейного виховання, вироблялися основні його принципи. В українських родинах дітей завжди вчили, що людина невіддільна від свого роду, нації. Нині Україна переживає нелегкі часи, а сімейні традиції та звичаї допомагають нормально взаємодіяти з суспільством. Тому в педагогіці постає проблема сімейного виховання та батьківської педагогіки.

Аналіз досліджень. Спадщину В. О. Сухомлинського вивчало багато вчених, а саме: К. Ахіяров, А. Бик, М. Богусловський, А. Бориславський, М. Борищевський, Г. Будняк, І. Зязюн, М. Мухін, Н. Ничкало, Ж. Омельченко, З. Онишків, Б. Тартаковський, І. Цюпа та інші.

Мета статті. На основі вивчення науково-педагогічної спадщини В. Сухомлинського розкрити погляди педагога на виховання дітей у сім'ї, проаналізувати шляхи, методи і форми взаємодії школи і сім'ї.

Виклад основного матеріалу. Батьківська педагогіка В. Сухомлинського ілюструє особистий приклад батьків як важливий самостійний метод виховання. Його сутність полягає у розвитку свідомості, активності й творчості дитини через сприйняття дійсних образів батьків. Приклад батьків є для дитини основою соціальної поведінки, через яку вона оволодіває формами й змістом людських стосунків. «Сім'я в нашому суспільстві, – пише він, – це первинний осередок багатогранних людських відносин – господарських, моральних, духовних, культурних, естетичних. І, звичайно, виховних. Однак могутньою виховною та облагороджуючою силою для дітей вона стає тільки тоді, коли батько і мати бачать високу мету свого життя, живуть в ім'я високих цілей, що звеличують їх в очах дитини» [3, 414].

Мету сімейного виховання педагог вбачав у гармонічному розвитку особистості на ідеях антропологічного підходу й врахуванні цінності кожного вікового періоду. У його педагогічних поглядах чітко простежувалося відношення до змісту сімейного виховання як діяльності щодо розвитку розумових здібностей, моральності, працьовитості, патріотизму, здоров'я, вольових якостей і естетичних почуттів [2, 141].

Сухомлинський Василь Олександрович – дивовижна особистість, педагог-новатор, наш співвітчизник. Складно переоцінити внесок цієї людини не лише в розвиток освіти, а й у формування суспільства. Відомий педагог усе своє життя невтомно працював на благо людей і в цій праці вбачав радість і мету життя.

Педагогічна спадщина В. Сухомлинського багатопланова. Вона зазнавала певної еволюції, постійно збагачувалася, поглиблювалася. Хоча він жив і творив у застійні часи, ставлення до його діяльності та ідей не змінилося.

У педагогічній системі Василя Олександровича особистість виховується через тріаду: школа – сім'я – громадськість. Він вважає сім'ю найменшою клітиною нашого суспільства, в якій, як у фокусі, відображається все життя нашої країни. «Справжньою школою виховання щедрості, душевності і чуйності є сім'я: ставлення до матері, батька, дідуся, бабусі, братів, сестер є випробуванням людяності. У сім'ї шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, людини – культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання. У сім'ї, образно кажучи, закладаються коріння, з якого виростають потім і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави».

Традиції становили суттєву частину педагогічної системи Сухомлинського. У «Батьківській педагогіці» вчений кардинально, по-новому осмислює взаємозв'язки родини і школи. Головним у цьому зв'язку виступає глибоке народне підґрунтя. Спираючись на народні бувальщини, легенди, оповіді, учений розкриває кращі набутки етнічних засад виховання. Сухомлинський уважав, що кожен народ продукує свою систему етнічних цінностей, яка найповніше відображає його ментальність, особливості національної свідомості. Ці цінності народ відтворює і розвиває через мову, літературу, мистецтво, фольклор, виробничі відносини, побут, а також через звичаї і традиції. Яскравим прикладом цього стали релігійні традиції – шанувати і любити Бога, відвідувати богослужіння, дотримуватись посту. В. Сухомлинський вважав, що найважливіші риси і якості дитини зароджуються в сім'ї. Він зазначав, що великої шкоди приносять дітям

любов замилювання, любов деспотична, любов підкупу. «Люди з кам'яним серцем частіше виростають в таких сім'ях, де батьки віддають дітям усе й не вимагають від них нічого» [3].

Тому-то у зазначеній вище книзі автор доступно, яскраво й образно показує зразки родинного виховання дітей та молоді з урахуванням етнічних засад нашого народу.

У праці «Як виховати справжню людину» педагог радить майбутнім матерям і батькам вивчати історію свого народу, виробляти шанобливе ставлення до близьких, оскільки святими, за його переконанням, є слова: народ, мати, батько, син. Переконливо викладається і методика найтонших сфер морального життя людини – материнського і батьківського виховання, ставлення до батьків, старших членів родини, померлих.

У «Листах до сина» й «Листах до дочки» вчений підтверджує своє переконання і дає конкретні поради щодо підготовки молоді до родинного життя. «Можливо, прочитавши цього листа, – писав В. Сухомлинський, – ти [син] захочеш покласти його якомога далі, щоб він менше нагадував про нескінченні повчання батька й матері. Ну що ж, поклади, та добре запам'ятай, куди, бо прийде такий день, коли ти згадаєш ці повчання і скажеш собі: а все-таки батько був правий... Я теж зберіг перший батьківський лист». Дочці ж він пише: «Як бачиш, доню, не дарма я згадав мудру бабусину казку, не дарма завів розмову про те, що таке любов. Я хочу застерегти тебе від помилок, які допускають багато дівчат, і за ці помилки їм доводиться дуже дорого платити. Щастям, радістю, здоров'ям, а іноді й життям. Любов людська повинна бути не тільки красивою, відданою, вірною, але й мудрою і обачною, гострозорою і розбірливою. І лише тоді, коли вона буде мудрою і обачною, вона може бути красивою і щасливою, пам'ятай це, доню» [3].

В. О. Сухомлинський першим у вітчизняній педагогіці 50-х років розпочав організацію педагогічного просвітництва батьків.

Він проводив велику виховну і освітню роботу з батьками, дорослими, навчав їх мистецтва сімейного і громадського виховання, гостро критикував обивательство, неучтво, примітивізм. У Павлівській школі було створено чітку систему педагогічної освіти і пропаганди педагогічних знань серед населення, батьків і навіть старшокласників.

В. О. Сухомлинський визначав виховний вплив сім'ї, говорячи: «сім'я з її взаєминами між дітьми і батьками – перша школа інтелектуального, морального, естетичного і фізичного виховання. Духовне і морально-естетичне багатство сімейного життя – найважливіша умова успішного виховання дитини і в домашніх умовах, і в дитячому садку, і в школі» [1, 49]. Отже, дружні стосунки між членами сім'ї, доброзичлива атмосфера, злагода, взаємоповага, любов і поступливість батьків у ставленні одне до одного – головна сила виховного впливу на дитину. «Сім'я – це те первісне середовище, де людина повинна вчитися творити добро» [3, 136].

Без виховання дітей, без активної участі батька й матері в житті школи, без постійного духовного спілкування і взаємного духовного збагачення дорослих і дітей неможлива школа як найважливіший навчально-виховний заклад і неможливий моральний прогрес суспільства [6, 405].

Значну увагу В. О. Сухомлинський приділяв особистості вчителя. На його думку, вчителі – це батьки, а школа – це сім'я. Тому вимоги до вчителя були такими ж, як і до батьків. На думку вченого, «учитель повинен бути не тільки наставником, а й другом учнів, разом з ними переборювати труднощі, переживати, радіти і засмучуватися» [1, 51].

«Найкращий учитель для дитини той, хто, духовно спілкуючись із нею, забуває, що він учитель, і бачить у своєму учневі друга, однодумця. Такий учитель знає найпотаємніші куточки серця свого вихованця» [2, 12]. Педагог радив учителям бути доброзичливими, ставитися до дитини так, як би вони поставилися до власної дитини. «Доброзичливість, – зазначав В.О.Сухомлинський, – треба виховувати, і виховується ця властивість душі тільки тоді, коли вона – взаємна, тобто коли педагог бажає добра учневі, а учень – педагогові» [7, 287]. Дитину потрібно вчити пізнавати світ серцем, відчувати інших людей. У сім'ї доброзичливість формується насамперед теплом материнської любові, у школі – поведінкою вчителя, його авторитетом. «Дитина, яка відчуває серцем іншу людину, завжди стає чуйною та доброзичливою» [5, 581].

Вченим була розроблена спеціальна методика спільної роботи педагогічного колективу Павлиської школи й батьків, що одержала назву Батьківська школа. Діяльність цього освітнього закладу щодо підвищення педагогічної культури батьків містила в собі колективні й індивідуальні форми й здійснювалася на принципах цілеспрямованості, цілісності, погодженості, систематичності, причому школа в цьому співробітництві сприяла правильному вихованню дітей і опікувалася педагогічною освітою матері й батька. Педагог зазначав, що «...шкільно-сімейне виховання не тільки дає змогу добре виховувати молоде покоління, а й одночасно є дуже важливою умовою вдосконалення морального обличчя сім'ї. Без виховання дітей, без активної участі батька і матері в житті школи, без постійного духовного спілкування і взаємного духовного збагачення дорослих і дітей неможлива сама сім'я як первинний осередок суспільства, неможлива школа як найважливіший навчально-виховний заклад і неможливий моральний прогрес суспільства» [7, 14].

В. О. Сухомлинський писав: «Батьківська педагогіка – це, на мій погляд, педагогічна освіта батьків і матерів, освіта тих, кому завтра бути батьками й матерями!» [5, 38]. За його висновками нині немає важливішого у сфері виховання, ніж навчити батька і матір виховувати своїх дітей. «Без турботи про педагогічну культуру батьків, – зазначав він, – неможливо розв'язати жодного питання, що стосується навчання та виховання. Батьківська педагогіка, тобто елементарне коло знань матері та батька про те, як істота, що народилася від людини, стає людиною, – це фундамент, основа всієї педагогічної теорії і практики» [6, 390].

В. О. Сухомлинський високо підносить як одну з найважливіших моральних цінностей – уміння дітей дорожити честю сім'ї, тим первинним середовищем, де людина вчиться творити добро.

Важливим у сімейному вихованні є виховання поваги до батька і матері, В. О. Сухомлинський привчає школярів бути добрими дітьми своїх батьків. Вся мудрість шкільно-сімейного виховання та батьківської педагогіки полягає в тому, щоб діти ставали вимогливими до самих себе [3, 548].

Висновки. Отже, у педагогічній спадщині В. Сухомлинського утвердилася певна система родинного виховання, за якою сім'я повинна закласти фундамент вихованості дитини і стати активним помічником вчителів. Традиції сімейного виховання згуртовують сім'ю, зміцнюють родинні зв'язки, покращують взаєморозуміння. Ці взаємини – найголовніше моральне багатство, найголовніші моральні цінності сім'ї. Духовне і морально-естетичне багатство сімейного життя у поєднанні з досвідом і мудрістю вчителів – найважливіша умова успішного виховання дитини.

Отже, в дитинстві людина повинна пройти велику школу тонких, сердечних, людських взаємостосунків. Сім'я з її взаємостосунками між дітьми і батьками – перша школа морального, інтелектуального, естетичного і фізичного виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Логачевська С.П. Постійний взаємозворотний зв'язок – одна з передумов диференціації навчання / С. Логачевська // Початкова школа – 1999. – № 3. – С. 49–51.
2. Рацул А. Б. Сухомлинський про сімейно-шкільне та родинне виховання / А. Рацул // Наукові записки. – Випуск 78 (1). – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ ДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – 276 с.
3. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: В 5-ти т. – Т. 5. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 410–414.
4. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: В 5-ти т. – Т. 1. – К.: Рад. школа, 1976. – С. 405–637.
5. Сухомлинський В. О. Ми продовжуємо себе в дітях / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: В 5-ти т. – Т. 5. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 578–584.
6. Сухомлинський В. О. Мікроклімат вашого дому / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: В 5-ти т. – Т. 5. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 385–418.
7. Сухомлинський В. О. Пависька середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: В 5-ти т. – Т. 4. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 7–390.

Скуратівська Галина Степанівна, кандидат педагогічних наук,
доцент, ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»

ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ РІЗНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СВІТЛІ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ

В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Одним із найефективніших підходів до реформування сучасної освіти названо особистісно-орієнтований підхід.

Педагогічна система В.О. Сухомлинського - це концептуальна основа особистісно зорієнтованого підходу, що пролонгується у компетентісно орієнтовану освіту. Саме тому ідеї видатного українського педагога актуальні сьогодні і під час вивчення іноземної мови.

Провідним засобом реалізації мети навчання і вивчення іноземної мови в школі та у вищому закладі освіти є компетентнісний підхід до організації навчання на основі ключових компетентностей як результату навчання.

В.О. Сухомлинський у своїх “Сто порад учителю” писав: “Мистецтво й майстерність навчання і виховання полягає в тому, щоб, розкривши сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці. А це означає, що в навчанні має бути індивідуалізація і в змісті розумової праці (в характері завдань), і в часі.”

Використання сучасних педагогічних технологій під час вивчення іноземних мов таких як навчання у співпраці, проектна методика, використання нових інформаційних технологій, інтернет-ресурсів допомагають реалізувати особовоорієнтований підхід у

навчанні, забезпечують індивідуалізацію і диференціацію навчання з урахуванням здібностей дітей та студентів, їхнього рівня знань. Форми роботи з комп'ютерними навчальними програмами на заняттях з англійської мови включають: вивчення лексики; відпрацювання вимови, вивчення діалогічного і монологічного мовлення; вивчення писемності; відпрацювання граматичних явищ.

Різні організаційні форми навчання, методи і прийоми — ігрові, спрямовані на розвиток комунікативних здібностей учнів та студентів. До таких технологій відносяться ігри, римівки, пісні, казки. Діти молодшого шкільного віку мають природню здатність виражати свою особистість через гру і це забезпечує позитивний фундамент для вивчення іноземної мови.

Дуже велике значення має ігровий елемент у процесі навчання англійської мови. В.О. Сухомлинський писав, що у нього є шістсот “казкових слів”, тобто слів, які часто повторюються в казках, що перекладені англійською мовою. Діти протягом чотирьох років у початковій школі малюють кілька десятків казок, під ними роблять підписи, в які входять ці шістсот слів. Це одна з дуже вдалих форм закріплення орфографічного мінімуму, як писав В.О.Сухомлинський.

Видатний педагог радив кожному вчителю та викладачу: аналізуючи зміст, чітко виділяти в ньому те, що учні та студенти повинні твердо запам'ятати й міцно зберігати у пам'яті. Дуже важливі вміння викладача правильно визначити в програмі ті “вузли” знання, від міцності яких залежить розвиток мислення, розумових здібностей, умінь користуватися знаннями. Ці “вузли” - важливі висновки і узагальнення, формули, правила, закони й закономірності, які відбивають специфіку предмета.

Чим складніший матеріал, який треба запам'ятати, тим більше узагальнень, висновків, правил, які необхідно зберігати в пам'яті, тим значнішим має бути “інтелектуальний фон” процесу навчання. Іншими словами, щоб міцно запам'ятовувалися формули, правила, висновки та інші узагальнення, студенту та учневі треба прочитати, продумати багато матеріалу, який не підлягає запам'ятовуванню.

Читання повинно тісно пов'язуватись з навчанням. В.О. Сухомлинський вважав, якщо воно є заглибленням у факти, явища, предмети, що становлять основу для узагальнень, які зберігаються у пам'яті, то таке читання допомагає запам'ятовуванню. Це читання і можна назвати створенням інтелектуального фону, необхідного для навчання, для запам'ятовування матеріалу. Чим більше читати тільки через інтерес до матеріалу, через бажання узнати, продумати, осмислити, тим легше запам'ятати обов'язковий для заучування і збереження в пам'яті матеріал, що є дуже важливим під час вивчення іноземної мови.

Найважливішим вогнищем, на думку В.О. Сухомлинського, має бути читання. Ви можете працювати у віддаленому куточку країни, ваше село може бути віддалене на сотні кілометрів від великих культурних центрів, у школі багато чого може не вистачати — але, якщо у вас панує книжка, ви можете працювати на тому самому рівні педагогічної культури і досягти таких самих результатів, як і в центрі. “Дитина, - писав В.О. Сухомлинський, найкраще сприймає, осмислює і запам'ятовує знання тоді, коли вона їх переживає і багато читає. Без емоційного ставлення до знань, без інтересу, подиву, задоволення, радості, впевненості та інших позитивних переживань не можливе успішне навчання”[1].

Викладач має створити сприятливу атмосферу свідомого оволодіння знаннями з іноземної мови і зробити цей процес цікавим. І тут на допомогу має прийти досвід Школи радості В.О. Сухомлинського. Казки, рольові ігри, інсценізація — невіддільна частка життя кожної дитини. А на заняттях з іноземної мови ці види діяльності і є ситуативно-варіативними вправами, які дають можливість для багатократного повторення і мовленевого зразка — структури, і лексичних одиниць в умовах максимально наближених до реального мовленнєвого спілкування.

В.О. Сухомлинський навчав дітей слухати, читати, розуміти й творити казку. В процесі її пізнання учні та студенти усвідомлюють, що таке алегоричність. Вони вчаться асоціативно мислити, фантазувати, помічати проблемні ситуації, шукати їхнє вирішення. Учні та студенти думають, що слід робити, аби завжди перемагало добро.

Павлиські казки Сухомлинського вміщують потужний потенціал для виховання і формування високих моральних якостей особистості. А перекладені англійською мовою вони можуть бути вдало використані під час навчання різним видам мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо). Невеликі за обсягом, але калоритні казки використовують під час аудіювання і як матеріал для диктантів. У В.О. Сухомлинського є казки філософського напрямку, які можна використати, організовуючи дискусії на заняттях з англійської мови. Учні та студенти можуть отримувати завдання — скласти казку-роздум. Виконуючи подібне завдання, вони не констатують факти, а висловлюють своє ставлення, обмінюючись думками, використовуючи сталі англійські вирази.

Група казок Сухомлинського може бути вдало використана під час опрацювання теми “Profession” (“At Aunt's Dasha's Farm”, “Uncle Kusma”). Вбачається за доцільне пропонувати учням та студентам оцінювати поведінку героїв. Спілкуючись, вони наводять свої аргументи, захищають свою точку зору і традиційно використовують різні вислови (“I disagree because ...”, “And what about you...”).

Подібні види роботи за казками В.О. Сухомлинського дозволять не тільки закріпити новий словниковий запас та розвинути мовленнєві навички, а й формувати високі моральні якості особистості. Цілком зрозуміло, що така єдність навчального та виховного процесів сприяє гармонійному розвитку учня та студента у соціально-позитивному напрямку під час вивчення англійської мови.

Як педагог, В.О.Сухомлинський піклувався про те, щоб діти виростили допитливими, щоб істина постала перед ними не як готове знання, а як яскрава картина навколишнього світу. Він радив всім вчителям та викладачам створювати інтелектуальний фон для запам'ятовування, заучування, збереження в пам'яті програмного матеріалу. Учень та студент міцно засвоює лише тоді, коли він думає. Необхідно думати над тим, як зробити предметом мислення, аналізу, спостереження те, що в даний момент вивчається або незабаром вивчатиметься на заняттях.

Заняття іде цікаво — це значить, що навчання, мислення супроводжуються почуттями піднесення, схвильованості, подиву, інколи навіть зачудування перед істиною, як говорив великий педагог, яка відкривається, усвідомленням й відчуттям своїх розумових сил, радістю творчості, гордістю за велич розуму й волі людини.

Отже, систематичне і доцільне використання педагогічних ідей В.О. Сухомлинського вчителями та викладачами у власній роботі допомагає зацікавити учнів і студентів та у доступній для кожного віку формі пояснити програмовий матеріал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю. — К.: Рад. шк., 1988. - 304 с.
2. Казки В.О. Сухомлинського / Упор. В.В. Павленко. - Житомир: ФО-П Левковиць Н.М., 2017. - 44 с.

Тищенко Світлана Георгіївна, викладач-методист,
Новомосковського коледжу Дніпровського
державного аграрно-економічного університету

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА СУХОМЛИНСЬКОГО У ВИХОВНІЙ РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ

Поважне ставлення до людської гідності, людської особистості студента є найважливішим педагогічним інструментом сьогодення. Саме в процесі рівноправного спілкування є можливість зберегти всі гарні людські якості, що були закладені у студента від народження, і не дати змоги розвинути погані властивості – безвольній і мовчазній покірності, безініціативності та інш. І на допомогу такому спілкуванню приходять педагогічна спадщина Сухомлинського, бо для неї характерний високий рівень духовності, гуманізм, повага до особистості, спрямована на її духовний і творчий розвиток, на формування загальнолюдських цінностей, виховання всебічно розвиненої особистості, сприяє формуванню справжньої людини, прищепленню молоді найкращих людських рис і чеснот. За словами Сухомлинського, головним завданням всього виховання є «творити дуже ніжну, тонку річ: бажання бути хорошим, стати сьогодні кращим ніж був учора. Це бажання не виникає саме собою, його можна тільки виховати» (Т.3 – с. 309).

За Сухомлинським, бажання бути хорошим виховується багатьма способами: красою, людяністю, чуйністю, правдою, на прикладі батьків, оточуючих, літературою, повчанням, спонуканням, через заохочення і спілкування, через подолання труднощів. І саме головне в цьому процесі – вибрати доцільну форму роботи. Адже «у вихованні всебічно розвиненої людини, – пише В. О. Сухомлинський у праці «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості», – взагалі немає нічого другорядного, все тут важливе, і коли що-небудь упущено або зроблено неправильно, руйнуються основи гармонії, якою є всебічний розвиток як єдине ціле» (Т.1 – с. 83).

Тому я намагаюсь знайти найбільш доцільні шляхи і принципи виховання особистості. Одна із таких форм роботи, обраних мною, - тематичні години спілкування на основі листів В. О. Сухомлинського сину.

ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ

(На основі першого листа В.О. Сухомлинського до сина)

ТЕМА: «НАРОД, ПРАЦЯ, ХЛІБ. ЦЕ ТРИ КОРЕНІ, НА ЯКИХ ТРИМАЄТЬСЯ
НАША ДЕРЖАВА». *В.О. Сухомлинський*

МЕТА: виховувати у студентів повагу до людей праці, своїх пращурів, які споконвіку вирощують хліб, усвідомлення того, що праця хлібороба – це святість.

ЗАВДАННЯ. Прочитати перший лист В.О. Сухомлинського до сина і вибрати з нього уривок, який є стержневим у розумінні його змісту. Висловити свої думки щодо теми, яка порушується в листі.

«Не забувай, що корінь наш – трудовий народ, земля, хліб святий. І нехай буде проклятий той, хто хоч однією думкою, одним словом, одним вчинком своїм виявить зневагу до хліба і праці, до народу, що усім нам дав життя... Сотні тисяч слів у нашій мові, але першими я б поставив три: народ, праця, хліб. Це три корені, на яких тримається наша держава. І ці корені переплелися між собою так міцно, що ні розірвати їх, ні роз'єднати не можна. Хто не знає, що таке хліб і праця, той перестає бути сином свого народу. Той втрачає кращі духовні якості народні, стає відщепенцем, безликою істотою, невартою поваги. Хто забуває, що таке праця, піт і втома, той перестає цінувати хліб. Який би з цих трьох коренів не був пошкоджений у людини, вона перестає бути справжньою людиною, у неї з'являється всередині гнилизна, червоточинка».

ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ

(На основі 2, 3 листів В.О. Сухомлинського до сина)

ТЕМА: « ІДЕЙНІСТЬ – ЦЕ СПРАВЖНЯ ЛЮДЯНІСТЬ» *В.О. Сухомлинський*

ОСНОВНЕ ПИТАННЯ. Чи варто жити, творити заради ідеї.

МЕТА: навчити студентів дискутувати і досягати згоди. Довести студентам, що кожен повинен жити заради благороднішої, високої мети.

ЗАВДАННЯ. Перед проведенням диспуту студенти заздалегідь були розділені на дві групи. Кожна група працювала над окремим листом (другим і третім). З кожного листа виписували студенти тези, які допомагали б їм в доведенні своїх переконань.

1. «Найстрашніше для людини – перетворитися в сплячого з розплющеними очима: дивитися й не бачити, бачити й не думати про те, що побачиш, добро і зло сприймати байдуже; проходити спокійно повз зло і неправду. Бережися цього синку більше, ніж смерті, більше, ніж будь-якої найстрашнішої небезпеки.

Людина без переконань – квач, нікчема. Якщо ти переконаний, що в тебе на очах діється зло, – нехай серце **твоє** кричить про це, борись проти зла, добивайся торжества правди».

2. «Ідея, ідейність – то великі, святі слова. І той, хто свідомо, чи несвідомо намагається опошлити красу людської ідейності, забруднити чисте й величне павутиною міщанського самовдоволення і байдужості, обивательського зубоскальства, той підніма руку, замахується на людину. Ідейність – це справжня людяність. Заради ідеї люди йшли у вогонь, на ешафот, під кулі. Джордано Бруно міг урятувати своє життя, сказавши лише кілька слів: «Я відмовляюся від своїх поглядів». Але він не вимовив цих слів, бо благородна ідея надихала його.

Якби кожний юнак, кожна дівчина в нашій країні жили заради благородної, високої ідеї, якби ідея в кожного було стражем совісті, – наше суспільство стало б світом ідеальної, моральної, духовної краси».

3. «Мені зрозумілі душевні порухи тих, хто в слова «ідеї», «ідейність» вкладає іронічний

зміст, ідейну мужність вважає мало не кар'єризмом. Ці люди жалюгідні убогістю, порожнечею життя, а значить, не знають справжнього щастя взагалі. Вони вважають, що бути одухотвореним ідеєю - це означає бути рабом ідеї».

ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ

(На основі четвертого листа В.О. Сухомлинського до сина)

ТЕМА: «ІДЕАЛЬНИЙ – ЗОВСІМ НЕ ОЗНАЧАЄ ГЛАДЕНЬКИЙ, РІВНЕНЬКИЙ. ЛЮДИНА ЗАВЖДИ З ПЛОТІ І КРОВІ, А НЕ ІЗ ЗАЛІЗОБЕТОНУ».

В. О. Сухомлинський

МЕТА: Навчити студентів досягати певної міри згоди її учасників щодо дискусійної теми. Прагнути до того, щоб кожен студент мав у своєму житті ідеал і саме поняття ідеальний сприймав реально, без певних ілюзій.

ЗАВДАННЯ. Прокоментувати думки Сухомлинського про ідеал в житті людини.

Чи згодні ви з тими думками, переконаннями, які роз'яснює батько синові у листі?

1. «Ти пишеш: навряд чи зараз, у наш час, можна зустріти людину, про яку можна було

б сказати: це – ідеал». Поміж рядками тут я прочитав і запитання:» Чи є взагалі в наш час ідеальна людина, чи може взагалі бути людина без недоліків?», і безапеляційне юнацьке твердження: «Час ідеальних людей минув... Час героїчного минув...»

2. «Ти гаряче відстоював свою думку: умови для народження ідеальних людей були в той час, коли всі суспільні сили розподілялися між протилежними полюсами: з одного боку – добро, з другого – зло. А тепер – не те: боротьба за ідеал зливається з повсякденною працею. Ти наводив приклад: доярка надоїла на тисячу літрів більше, ніж за планом. І про неї вже говорять як про героїню. Чи може так легко досягатися героїчне? Чи не занадто вже часто нагороджується звичайна праця – праця як обов'язок, як умова існування – величним словом подвиг?»

3. «Вона, доярка, розуміє, що вона – творець життя. Ось у чому суть ідеального у «простій», так званій «рядовій» людині».

4. «Ідеальне – у самому житті. Поглянь уважніше навколо себе, придивись до людей, постарайся побачити не те, що на поверхні, а глибинне, внутрішнє – і ти побачиш ідеальне. Життя було б суцільним животінням, якби перед людиною не сяяла її провідна зірка -ідеал».

ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ

(На основі 5, 6, 7, 8 листів В.О. Сухомлинського до сина)

ТЕМА: «ЗНАЙТИ СВОЄ ПОКЛИКАННЯ – ЦЕ ДЖЕРЕЛО ЩАСТЯ».

В. Сухомлинський

МЕТА: переконати студентів в тому, що працювати за покликанням, приносити користь іншим, – це джерело людського щастя.

ЗАВДАННЯ. Прочитати листи. Дати відповідь на запитання:

- Що в сучасному суспільстві сприймається за найвищу цінність?
- Що, на вашу думку, формує уявлення про покликання?
- Чи є воно (покликання) сенсом життя?
- На основі власних роздумів написати твір-роздум на тему: «Праця за

покликанням. Це щастя чи ні?»

- Чи допомогли вам «Листи до сина» В.О. Сухомлинського зрозуміти про роль покликання в житті людини?

1. «Покликання – це маленький паросток таланту, що перетворюється в міцне могутнє дерево на благодатному ґрунті працьовитості. Без любові до праці, без самовиховання цей маленький паросток може засохнути на пні. Знайти своє покликання, утвердитися в ньому – це і є джерело щастя».

2. «Якщо людина закохана в свою працю, вона прагне щоб і в самому трудовому процесі, і в його наслідках було щось прекрасне».

3. «Утверджувати в собі покликання – це значить щось робити, щось створювати, а не заучувати готові істини, й копірситися в своїх почуттях, намагаючись знайти відповідь на запитання: чи подобається мені ця праця ні? Подобається людині те, у що вона вклала частину власної душі, – це найголовніше. Ще раз раджу тобі: ніколи не гребуй найпростішою, найбільш «чорною», «нудною» працею – з неї починається творчість».

4. «Праця і Людина, Людина і Праця – ось мати і батько всіх істин. Лиш тим людина дорожитиме все своє життя, що далось їй дорогою ціною. Любов до праці не витягнеш з кишені і не вкладеш в руки маленькій людині. І скарб, який треба добувати працею і тільки працею, жаль, дехто вважає, що радість нашого життя, щастя буття можна відкрити перед свідомістю й серцями тільки даючи якнайбільше матеріальних благ. Радість, буття, досягнута нелегкою працею, – це могутній вихователь совісті».

ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ

(На основі 14, 15, 16 листів В.О. Сухомлинського)

ТЕМА: «КОХАННЯ – НАЙСУВОРШИЙ ЕКЗАМЕН ЛЮДЯНОСТІ».

В. О. Сухомлинський

МЕТА: допомогти усвідомити студентам, що «кохання – найсуворіший екзаме́н в житті».

ЗАВДАННЯ. Прочитати уривки з листів В.О. Сухомлинського синові. Визначити тему і основну думку, яка об'єднує текст листа і чим це пояснюється?

1. «Пам'ятай, що любов – це насамперед відповідальність за ту людину, яку ти полюбив; за її долю, за її майбутнє. Розпусник і мерзотник той, хто в коханні шукає тільки джерело втіхи. Любити – це означає насамперед віддавати, віддавати коханій істоті сили своєї душі».

2. «Моральний обов'язок перед жінкою, відповідальність за її майбутнє – ось що робить із юнака чоловіка. Чисте кохання приносить юнакові змужніння, легковажна любов, любові з нудьги роблять його розпусним».

3. «Нема якоїсь спеціальної «науки кохання», пам'ятай це, – є наука людяності; хто опанував її азбуку, той готовий до благородних духовно-психологічних і морально-естетичних стосунків».

4. «Близькість двох істот, які кохають одне одного, морально виправдовується близькістю духовною – взаємною повагою, готовністю разом прожити життя, завжди підтримувати одне одного. Знай, що дівчину, духовно багату, розумну, чесну глибоко принижує, обурює те, що до одруження з нею юнак прагне до близькості фізичної. Знай,

що найщасливіші дні юності – це та чистота, ідеальна любов, з якою духовно багатим людям довго не хочеться розлучатись.

Пам'ятай, що, одружуючись, люди беруть на себе не тільки юридичні, матеріальні, а й духовні обов'язки. Від стосунків у сім'ї залежить духовне багатство сімейного життя. Справжня любов з роками не слабшає, а міцніє. У коханій людині я залишаю частинку власної душі, красу і духовну привабливість своєї душі. Вона віддає мені, разом ми створюємо таке багатство, яке вдруге створити неможливо».

ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ

(На основі 17, 18 листів В.О. Сухомлинського до сина)

ТЕМА: «ЖІНОЧІСТЬ – ЦЕ НАЙВИЩЕ ВТІЛЕННЯ КРАСИ, МОРАЛЬНОЇ ЧИСТОТИ І БЛАГОРОДСТВА» *В. О. Сухомлинський*

МЕТА: виховувати у студентів повагу і любов до жінки, з якою асоціюється все найкраще в світі.

ЗАВДАННЯ. Продовжити роздуми про жіночість.

1. «Жіночість – це найвище вираження людської краси, у цій красі – народження нового життя, розвиток, цвітіння. Носій і творець життя, жінка, найглибше втілює високоморальне ставлення до майбутнього людства. Поважати жінку – це значить поважати життя ...».

2. «Жіноча краса все більше стає повелителькою людської краси взагалі. Якщо жінка розуміє і цінує в собі свою особливу роль у становленні нового життя, вона не може бути негарною. Як багато є дівчат, що не вражають яскравою зовнішньою красою, але водночас зачаровують своєю привабливістю саме через жіночість...».

ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ

(На основі 19 листа В.О. Сухомлинського до сина)

ТЕМА: «ЛЮБОВ ДО ВІТЧИЗНИ І ЛЮБОВ ДО ЛЮДЕЙ – ОСЬ ДВА СТІМКИ ПОТОКИ, ЯКІ, ЗЛИВАЮЧИСЬ, УТВОРЮЮТЬ МОГУТНЮ РІЧКУ ПАТРІОТИЗМУ».
В. О. Сухомлинський

МЕТА: прагнути до осмислення студентами глибини і значимості таких понять як патріотизм, любов до Вітчизни.

ЗАВДАННЯ. Зробити тематичні виписки з 19 листа В.О. Сухомлинського до сина. Творчо використавши тематичні виписки, підготувати відповідь на питання «У чому полягає суть справжнього патріотизму сьогодні?»

1. «Стрижень, серцевина людської особистості – це те святе, що повинно бути за душею, повинно **стати** дорожчим за життя, – честь, гідність, гордість громадянина. Любов до Вітчизни і любов до людей – ось два стрімких потоки, які, зливаючись, утворюють могутню річку патріотизму. Не забувай, що в твоєму житті настане хвилина, коли від тебе вимагатиметься громадянська мужність, стійкість, готовність до такого напруження всіх фізичних і духовних сил, коли з одного боку – радощі, блага, втіхи, а з другого – нестатки, самопожертви, навіть смерть в ім'я життя і щастя людей».

2. «Життя людське подібне до заліза: якщо вживати його в діло – воно стирається, якщо

не вживати – іржа з'їдає його. Нехай горить твоє серце яскравим полум'ям, нехай освітлює шлях і тобі, і дітям, – у цьому щастя життя. Але, якщо серце твоє з'їдає іржа, пам'ятай, ти приречений на жалюгідне животіння».

3. «Якщо людину не вчити ні доброго, ні поганого, вона не стане людиною; щоб жива істота, яка народилася від людини, стала людиною, треба вчити її тільки доброго».

ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ

(На основі 21 листа В.О. Сухомлинського до сина)

ТЕМА: «ЕКОНОМНО І РОЗУМНО ВИКОРИСТОВУЙ КОЖНУ ХВИЛИНУ».

МЕТА: спонукати студентів до створення в собі внутрішніх стимулів для самоорганізації свого режиму роботи, відпочинку.

ЗАВДАННЯ. На основі прочитаного (21 листа) скласти тезисно поради своїм одногрупникам щодо організації свого робочого дня, користуючись порадами, які давав Сухомлинський своєму синові.

Ці поради містять в собі такий зміст.

1. «Уся робота, що повинна виконуватися повсякденно, щодня, відкладається на ці «пожежні дні». За моїми підрахунками, таких «пожежних днів» набирається в році не менше як п'ятдесят, тобто майже чверть усього робочого часу. Тут криється один з найголовніших коренів недостачі часу».

2. «Умій змушувати себе читати щодня. Не відкладай цієї роботи на завтра. Те, що упустив сьогодні, ніколи не компенсуєш завтра».

3. «Починай робочий день рано-вранці, годині о 6. Вставай о 5 год. 30 хвилин, зроби зарядку, випий склянку молока з булкою, починай працювати. Це добрий внутрішній стимул, що задає тон усьому робочому дню».

4. «Головне треба уміти розподіляти в часі так, щоб другорядне не відсовувало його на другий план. Головним треба займатися щодня».

5. «Умій створювати в собі внутрішні стимули. Багато чого в розумовій праці не настільки цікаве, щоб виконувати його з великим бажанням. Починай розумову працю саме з цього».

6. «Тебе оточує море книжок та журналів. Умій окреслювати коло читання, виключати з нього те, що може порушити режим праці. Але водночас треба пам'ятати, що кожної хвилини може виникнути потреба прочитати нову книжку. Для цього потрібний резерв часу. Він створюється самим тобою».

7. «Треба і розважатися, і відпочити, але не можна забувати головне: ти трудівник. Держава витрачає на тебе великі кошти, і на першому місці повинні стояти не танці, а праця».

8. «Не втрачай часу на дрібниці. Маю на увазі пусте базікання, пусте проведення часу.

Умій і розмову з товаришами зробити джерелом свого духовного збагачення»

9. «Учись полегшувати свою розумову працю в майбутньому. Для цього треба призвичаїтись до системи записних книжок. Ці записи пригодяться тобі в майбутньому ».

10. «Розумова праця однієї людини не може бути успішною, якщо всі, хто живе разом у кімнаті, не домовляються суворо дотримуватися окремих вимог».

11. «Розумова праця потребує чергування математичного і художнього осмислення».

12. «Не відкладай на завтра роботу, яку треба виконати сьогодні».

Таким чином, таке обговорення листів викликає у студентів прагнення керуватись у своєму житті загальнолюдськими цінностями, бажання творити добро для людей, показує можливості творчої діяльності, самовдосконалення. У студентів після такого спілкування виникає радість постійного нагромадження внутрішніх духовних багатств, радість усвідомлення, що тебе можуть шанувати і поважати люди. Але для цього потрібно постійно прагнути стати кращим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5 – ти т. ., Радянська школа, 1976.
2. Бути людиною. – Харків: Белкар – книга, 2017.
3. В. О. Сухомлинський і сучасні проблеми особистісно зорієнтованого виховання: матеріали Всеукр. науково-практичної конференції ., 26 травня 2000р. (від. ред.. В. Г. Кузь. – Київ: наук світ, 2000.,
4. Трансформація ідей В. О. Сухомлинського в сучасній школі/ уклад.: М. В. Михайлова, Т. В. Медведєв. – Кіровоград: 2006.,
5. Білюк О. В. Сухомлинський про виховання особистості школяра/ О. В. Білюк. – Миколаїв: Іліон., 2007.